

România literară

ȚARA
între două cincinale
(Paginile 12-13)

Întâlnirea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU cu activul de partid al scriitorilor

Luni, 13 octombrie a.c., a avut loc la Comitetul Central întâlnirea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu activul de partid al scriitorilor din întreaga țară, la care au participat membrii biroului de conducere al Uniunii scriitorilor, ai comitetului de partid al uniunii, ai birourilor organizațiilor de partid, conducerea asociațiilor din țară, directorii de edituri, redactori-șefi ai publicațiilor literar-artistice, precum și alți scriitori.

La întâlnire au luat parte tovarășa Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, tovarășii Dumitru Popescu, membru al Comitetului Politic Executiv, secretar al C.C. al P.C.R., Suzana Gădea, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Ilie Rădulescu, secretar al C.C. al P.C.R.

Secretarul comitetului de partid al Uniunii scriitorilor, Ion Hobana, a prezentat un referat privitor la activitatea de partid desfășurată în ultima vreme în rândul scriitorilor, la stilul și metodele de muncă ale consiliului de conducere al uniunii, precum și o serie de probleme ale dezvoltării creației literare de toate genurile din țara noastră.

Referatul a prezentat realizările dobândite în ultimul timp pe planul dezvoltării literaturii noi, socialiste, ale activității desfășurate de comitetul de partid și Uniunea scriitorilor pentru largirea contactelor membrilor acestei uniuni cu masele largi de oameni ai muncii, cu realitățile economico-sociale ale societății noastre socialiste și, totodată, a înfățișat o serie de neajunsuri și minusuri atât în ce privește creația, cât și viața și activitatea organizației de partid și a organelor de conducere ale Uniunii scriitorilor.

În cuvântul lor, scriitorii au mulțumit tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru inițiativa organizării acestei ședințe, care constituie un cadru specific democrației largi socialiste existente în țara noastră și care oglindește stilul de muncă propriu secretarului general al partidului nostru de a se întâlni cu oamenii muncii din toate domeniile de activitate.

Scriitorii prezenți la ședință au luat în discuție variate aspecte ale dezvoltării în ritm ascendent a literaturii noastre, ale modului cum se înfăptuiește politica partidului în acest domeniu important al culturii naționale, precum și o serie de aspecte legate de activitatea organismelor de conducere ale uniunii, ale organizațiilor de partid ale scriitorilor, ale activității de editare și tipărire a cărții din țara noastră, subliniind atât succesele obținute, cât și neajunsurile care mai dăinuie încă, făcând o serie de propuneri pentru îmbunătățirea în continuare a activității de creație și a vieții obștii scriitorilor, în vederea asigurării tuturor condițiilor pentru îmbunătățirea continuă a literaturii românești.

În încheierea ședinței a luat cuvântul secretarul general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, care, prezentând succint bilanțul marilor realizări ale dezvoltării economico-sociale a patriei noastre, a evidențiat și dezvoltarea continuă a creației literare, atât din punct de vedere al volumului acesteia, cât și, mai ales, din punct de vedere al valorii ideologice și artistice a unui mare număr de lucrări de toate genurile literare, care au îmbogățit și îmbogățesc literatura noastră socialistă, constituie o contribuție prețioasă la întreaga operă de edificare a noii societăți în patria noastră.

Secretarul general al partidului a apreciat, de asemenea, în mod pozitiv faptul că s-au dezvoltat și largit contactele scriitorilor cu cititorii din rândul maselor de oameni ai muncii și că s-au aprofundat cunoașterea și înțelegerea de către scriitorii a problemelor noi, tot mai complexe, ale muncii și vieții poporului nostru, ale operei de edificare a socialismului în România.

Totodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat în mod critic faptul că mai apar încă lucrări literare insuficient legate de realitățile țării noastre, de viața poporului, atât în ce privește tematica societății socialiste contemporane, cât și trecutul istoric al poporului și națiunii noastre. Apreciind orientarea unui mare număr de scriitori spre teme patriotice, atât în poezie, cât și în roman și în teatru, al cărei rezultat este apariția unor lucrări deosebit de importante pentru educația revoluționară, socialistă a oamenilor muncii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a criticat, totodată, unele manifestări de subapreciere a acestor teme, atrăgând atenția asupra pericolului influenței cosmopolite în literatură, de natură să îndepărteze creația de la țelurile ei sociale, umaniste, majore. A fost pusă în evidență, de asemenea, în mod critic tendința, ce se mai manifestă în unele cărți și publicații, de reevaluare necritică, fără discernământ ideologic, a moștenirii noastre literare, ca și tendința de subapreciere, de negare sau chiar de denigrare a unor mari scriitori clasici și chiar și a unor importanți scriitori contemporani.

Secretarul general al partidului a criticat, de asemenea, unele stări de lucruri negative existente în viața internă a Uniunii scriitorilor, a consiliului de conducere al acesteia, ca și în unele publicații literare, unele disensiuni apărute între scriitorii sau grupuri de scriitori și care influențează în mod negativ buna desfășurare a vieții literare, relațiile dintre membrii Uniunii scriitorilor. În Uniunea scriitorilor trebuie să domnească un climat de înaltă principialitate, exigență comunistă, de colegialitate și respect reciproc — singura ce concordă cu misiunea importantă pe care o au scriitorii în societatea noastră, cu rolul înalt umanist al creației literare. Secretarul general al partidului a cerut să se pună capăt cu desăvârșire oricăror polemici mărunte, neprincipiale, care nu vizează operele de artă, problemele de fond ale dezvoltării literaturii și care degenerază în atacuri la persoană, care duc la dezbinarea scriitorilor. Trebuie să se țină seama că Uniunea scriitorilor, editurile, revistele literare nu sînt proprietatea nimănui și ele trebuie să slujească în egală măsură, corespunzător atât principiilor și normelor societății noastre, cât și legilor țării, intereselor generale ale dezvoltării literaturii, ale unirii eforturilor tuturor creatorilor de artă în direcția înfloririi și îmbogățirii continue a culturii noastre socialiste.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a adus, de asemenea, o serie de critici consiliului de conducere al uniunii, ca și organizației de partid, care nu pun în dezbatere problemele centrale ale dezvoltării creației noastre literare, problemele ideologice, estetice și etice ale obștii scriitoricești, permițând uneori degenerarea discuțiilor în simple răfuiele personale. Au fost criticate, totodată, alte organisme și foruri care au sarcini exprese în direcția îndrumării ideologice și politice a Uniunii scriitorilor, cum sînt organizația de partid a Capitalei, Consiliul Culturii și Educației Socialiste, unele secții ale Comitetului Central al partidului, indicându-se să se treacă neîntârziat la lichidarea lipsurilor manifestate în această privință, la organizarea unei activități intense, sistematice, menite să ridice la un nivel tot mai înalt viața politică și obștească a scriitorilor.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut ca, în spiritul hotărîrilor istorice ale Congresului al XII-lea al partidului, să se acționeze cu înalt spirit de răspundere și conștiință revoluționară și în domeniul literaturii, pentru realizarea unei noi calități, astfel încît și literatura să se înscrie în vasta activitate revoluționară desfășurată de întregul nostru popor pentru ridicarea pe o treaptă nouă, superioară a societății socialiste românești.

(Continuare în pagina 2)

HORIA — sculptură de Romulus Ladea

Horia Rex Daciae

● Se împlinesc în această toamnă 250 de ani de la nașterea lui Horia, pentru că știm că în toamna marii răscoale legendarul ei conducător avea 54 de ani. Anul nașterii lui Vasile Nicola Ursu rezultă prin scăderea vârstei lui cunoscută, din anul cunoscut al răscoalei, iar această altă de simplă aritmetică, această altă de rotundă aniversare, răstoarnă peste noi valuri interrogative de înțeles. Căci, după două secole și jumătate, țărânul aproape bătrîn din Albac nu și-a lăsat încă în întregime dezlegat misterul forței și istoriei sale. Cel despre care, după înfringere și capturare, un ziar provensal scria că răspunde cu geniu și fermitate interogatoriilor, cel care a putut învia în memoria amorfă și indiferentă a Europei, după o mie opt sute de ani de uitare, lumina neliniștitoare și misterioasă a Daciei libere, a avut o asemenea capacitate de a face să se depene în jurul făpturii sale — de singe care a putut fi totuși vărsat, de oase care au putut fi totuși zdrobite — atâtea atribute abstracte ale milenarului său popor, atâtea legende fantastice ale emoției colective, încît el însuși, țărânul îmbrăcat cu o tundră întoarsă și înșeptrat cu un băț subțire de alun, abia dacă se mai întrezărește de după profilul acvilin săpat pe medalii împodobite cu titluri, țîșnit aproape miraculos din memoria răzbitoare: Horia Ursz Rex Daciae. Faptul că această legendă nu a drapat un tînăr romantic și frumos, ci un bărbat de 54 de ani, obosit probabil de drumurile Vienei, de mereu neacoperitele promisiuni, de lipsa unui adăpost și a unei siguranțe, caracterizează zguduitor ceu mai mare răscoală a românilor — acest popor blind și răbdător, optimist și sceptic, ajuns la maturitate încercînd mereu să o scoată la capăt cu binele și izbucnind numai atunci cînd nu se poate cu adevărat altfel, cînd nici o speranță nu mai este lăsată să tremure în vînt pe arborile mereu reinfrînt al istoriei. Revolta nu a fost la noi suncul zeesc scos din cristalul lovit al tinereții, ci geamătul profund, urletul care nu mai poate fi înăbușit al unei dureri care îmbrăntinise ascunsă, îmbunătă de cîntece și de povești.

„Mor pentru popor”, ultimele cuvinte ale celui mai mare martir crescut din munții noștri spre cerul încărcat de vinovății al trecutului, nu sînt strigătul exaltat al unui tînăr care își aruncă plin de superbie viața în balanța nehotărîtă a posterității, ci testamentul unei existențe profund responsabile și suprem inteligente, care după ce a cumpănit și a încercat totul folosește și ultimul argument în lupta inegală cu nedreptatea. Cei 250 de ani nu se împlinesc numai de la nașterea unui țărân din munții Zarandului, ci de la cristalizarea celui mai cuprinzător simbol al destinului nostru îndelung răbdător.

Ana Blandiana

România literară

DIRECTOR: George Ivașcu. Redactor șef adjunct: G. Dimisianu. Secretar responsabil de redacție: Roger Câmpănu.

Întilnirea tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU cu activul de partid al scriitorilor

(Urmare din pagina 1)

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a cerut activului de partid, tuturor scriitorilor să acționeze pentru realizarea unor opere literare cu un profund conținut umanist revoluționar, care să răspundă pe deplin cerințelor poporului nostru, constructor al socialismului, să contribuie tot mai mult la ridicarea nivelului ideologic și cultural al maselor largi de oameni ai muncii, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste, a spiritului umanist ce caracterizează societatea noastră. În literatura noastră nouă, oamenii muncii, care înalță din temelii o lume nouă în patria noastră, să se recunoască drept eroi principali, care își făuresc în mod conștient, într-un spirit de înaltă abnegație și patriotism, propria lor viață, propriul lor viitor fericit.

Sintem — a subliniat secretarul general al partidului — pentru o largă diversitate a stilurilor, genurilor și manierelor creatoare în literatura noastră, pentru abordarea deschisă a tuturor aspectelor vieții și muncii societății noastre. Dar astfel încât aceasta să insuflească oamenii muncii în marea operă pe care o edifică în România, să dea o perspectivă clară, luminoasă a viitorului măreț spre care înaintea, sub conducerea partidului, națiunea noastră socialistă. Literatura noastră trebuie să se situeze ferm pe pozițiile revoluționare ale socialismului științific, ale materialismului dialectic și istoric, ca parte integrantă a întregii activități de faurire a societății socialiste multilateral dezvoltate. O înaltă datorie a creației literare românești este angajarea fermă în lupta revoluționară împotriva a ceea ce este vechi și perimat, pentru promovarea continuă a noului socialist, sprijinind astfel mersul înainte neabătut al patriei noastre pe trepte tot mai înalte ale socialismului și comunismului. Literatura trebuie să combată cu vigoare concepțiile vechi, retrograde, obscurantiste, mentalitățile moștenite de la vechea societate burgheză, superstițiile, idealismul, orice manifestare de natură să ducă la degradarea omului, la înjosirea lui, a demnității sale.

Un accent deosebit a pus secretarul general al partidului pe preocuparea creatorilor de a păstra cu sfințenie specificul național al culturii noastre, realizat de-a lungul secolelor prin înțelepciunea și talentul creator colectiv al poporului, care, luptând pentru libertate și progres, pentru păstrarea ființei sale naționale, pentru dezvoltarea țării, a făurit, totodată, o operă de artă minunată, de valoare nepieritoare, care poate și trebuie să constituie izvorul de la care să se inspire toți creatorii care își iubesc poporul, patria, trecutul de luptă revoluționar. Secretarul general al partidului a criticat tendința care se mai manifestă la unii scriitori de a imita curente și orientări străine, renunțând de a fi ei înșiși, de a exprima realitățile specifice ale poporului și societății noastre. Opere de artă de mare durabilitate și valoare estetică se pot realiza numai din legătura intimă cu poporul, puterea literaturii stă tocmai în această osmoză a scriitorului cu patria, cu istoria ei, cu prezentul ei, cu poporul care i-a dat naștere.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a indicat, de asemenea, să se intensifice și mai mult participarea scriitorilor la activitatea social-politică clocotitoare care se desfășoară în țara noastră, în cadrul rolului tot mai înalt pe care îl îndeplinește întregul popor în elaborarea și înfăptuirea politicii partidului, în adoptarea deciziilor privitoare la mersul nostru continuu înainte, în conducerea societății, în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea partidului ei revoluționar de avangardă. Scriitorii, ca de altfel, toți oamenii de artă, trebuie să se manifeste astfel tot mai activ în cadrul largii democrații socialiste pe care o realizăm în țara noastră și care constituie unul din principalii factori dinamici ai construcției noi orînduirii, o cerință obiectivă a înaintării noastre ferme spre comunism.

În continuare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea ca întreaga noastră literatură să se angajeze mai viguros în marea confruntare care are loc pe plan internațional între forțele progresului și păcii și forțele vechi ale reacțiunii, să participe și mai activ prin opera și activitatea lor, de pe pozițiile partidului nostru, la lupta împotriva imperialismului, a colonialismului și neocolonialismului, împotriva ideologiei burgheze, retrograde, a decadentismului filozofic, moralei și culturii lumii capitaliste contemporane. Este o datorie de onoare a scriitorilor să se înregistreze cu toate forțele în marea luptă închinată cuceririi și apărării libertății și independenței tuturor popoarelor, transformării înnoitoare a societății umane, înfăptuirii dreptății și egalității sociale, edificării unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră, de pace, colaborare și înțelegere între toate națiunile. În felul acesta, literatura noastră va corespunde cu adevărat înalțelor cerințe și exigențe ale etapei pe care o parcurge astăzi poporul nostru în înfăptuirea Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate, precum și imperativelor supreme ale luptei mondiale pentru înfăptuirea idealurilor de bunăstare și fericire ale întregii umanități.

Secretarul general al partidului a cerut organizației de partid a Uniunii scriitorilor, activului de partid scriitoricesc din întreaga țară, tuturor comunistilor care lucrează în acest domeniu să-și asume răspunderi sporite în dezbaterile problemelor generale ideologice, politice și de creație, de care depinde progresul continuu al literaturii noastre, să acționeze tot mai ferm pentru un climat adevărat principal, partinic, de înaltă exigență și colegialitate în rândul tuturor slujitorilor scrisului. Va trebui să se îmbunătățească, de asemenea, și îndrumarea activității Uniunii scriitorilor de către organizațiile de partid județene și a municipiului București, de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste, de către secțiile Comitetului Central, pentru a se asigura dezvoltarea pe un plan și mai înalt a creației noastre literare de toate genurile, redarea într-o mare varietate de stiluri și genuri a aceleiași concepții ideologice revoluționare, concepția materialist-dialectică și istorică a partidului nostru, a realității noi a patriei noastre, a muncii eroice a întregului popor pentru creșterea măreției patriei, pentru prosperitatea ei, pentru bunăstare și fericire a poporului, pentru întărirea independenței și suveranității României socialiste.

În încheiere, tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniind că poporul nostru dispune de puternice forțe creatoare în domeniul literaturii, în stare să abordeze cu succes temele mari ale societății socialiste românești, și-a exprimat convingerea că literatura noastră va înregistra noi și importante realizări, că scriitorii nu vor precupeți nimic pentru a sluji cu cinste cultura nouă, socialistă, patria și poporul.

Viața literară

Concursul național de poezie „Nicolae Labiș”

● La Suceava s-au încheiat manifestările programate în cadrul celei de a douăsprezecea ediții a concursului național de poezie „Nicolae Labiș”, organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă și Centrul de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă al județului.

Încadrat în Festivalul național „Cîntarea României”, în acest concurs s-a bucurat de participarea a 86 de tineri poeți din 30 de județe și din municipiul București.

Din cele peste 600 de lucrări trimise la con-

curs, juriul a acordat 21 de premii și mențiuni.

Marele premiu „Nicolae Labiș” a fost acordat pentru anul 1980 operatorului chimist Adrian Alui Gheorghe, din Săvinești, județul Neamț. Iată și celelalte distincții: Premiul I — Petre Tănăsescu, instructor, Casa de cultură din Călmănești-Vilcea; Premiul II — Sorin Grecu, elev, Cluj-Napoca; Premiul III — Victor Ionescu, muncitor, Cimpulung Moldovenesc, Suceava; Premiul special al Uniunii Scriitorilor — Aurel Dumitrescu, profesor, Borca-Neamț; Premiul Editurii „Junimea” — Dan Botnar, student, Suceava; Premiile revistei „România literară”

— Tudor Cristian Roșca, student, Iași, și Ștefan Mitroiu, procuror, Alexandria, Teleorman; Premiul revistei „Lucaefărul” — Gabriel Gheroiu, muncitor, București; Premiul revistei „Convorbiri literare” — Vasile Tudor, student, Iași; Premiul revistei „Cronica” — Alex. Hălmăgean, muncitor, Cluj-Napoca; Premiul revistei „Tribuna” — Adi Cristă, inginer, Iași; Premiul revistei „Familia” — Mariana Codruț, studentă, Iași; Premiul revistei „Orizont” — Ion Aurel Chichere, muncitor, Reșița; Premiul revistei „Ateneu” — Mioara Dristaru, funcționară, Mangalia.

„Laudă-se omul și țara”

● Intre 22 și 24 septembrie, în municipiul Sighetu-Marmației s-a desfășurat festivalul-concurs de poezie „Laudă-se omul și țara”, la care au fost înscriși numeroși tineri poeți de pe întreg cuprinsul țării. Juriul concursului, alcătuit din: Ion Bogdan, Gheorghe Chivu, Teohar Mihadaș, Gheorghe Pârja, Ion Pop. Ermil Rădulescu, Nichita Stănescu, Nicolae Turtureanu, Laurențiu Ulici (președintele juriului), Echim Vancea și Stelian Vasilescu, a hotărât acordarea următoarelor premii: Premiul Festivalului — Augustin Frățilă (București); Premiul Uniunii Scriitorilor: Luca Onul (Bistrița-Năsăud), Lucian Vasiliu (Iași); Premiul revistei „Astra”: Ioana Dana Nicolae (Dimbovița); Premiul revistei „Cronica”: Aurel Dumitrescu (Neamț); Premiul revistei „Familia”: Sorin Roșca (Constanța); Premiul revistei „Lucaefărul”: Alexandru Dohi (Maramureș); Premiul revistei „Tribuna”: Ioana Dinulescu (Dolj); Premiul ziarului „Pentru socialism”: Dușa Ozolin (Botoșani); Premiul Centrului de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Maramureș: George Papp (Brașov).

Cu ocazia acestui festival-concurs, parte integrantă în Festivalul național „Cîntarea României”, au avut loc, în orașul Sighetu-Marmației și în comunele Desești și Nănești, șezători literare la care au participat scriitorii invitați, membri ai juriului, precum și tineri poeți, membri ai cenaclurilor literare locale.

Întilniri cu cititorii

București

● Ovidiu Zotta și AL. Georgescu, la Librăria „Lumina” din Calea Dorobanți (cu prilejul prezentării volumului „Jucătorul de rezervă” de Ov. Zotta, apărut în Editura „Ion Creangă”); Ion Grecea, la Librăria „M. Sadoveanu” din Capitală; Al. Raleu, la clubul și școala generală din stațiunea Olănești-Băi; V. Copilu Cheatră, Al. Clanciu, D. C. Mazilu, Octav Sargeșiu, Gabriel Teodorescu, la clubul U.G.S.R. din Stațiunea Amara, la Casa de cultură din Slobozia, județul Ialomița, și la cenaclul literar „V. Cîrlova” de la Casa de cultură M. Eminescu din Capitală; Ludmila Ghișescu, Mihail Iovici, M. Ștefănescu, George Nițu, Marin Ionăță, Octav Pirvulescu, Nicolae Badî și Ion Dincă, la Palatul Culturii din Pitești (în cadrul prezentării volumului „Momente și figuri argeșene” de Ion Crucea-

nu); Valeriu Gorunescu, Ioan Costea, Viorel Cozma, Petre Marinescu, Mihaela Gorunescu, Ion C. Ștefan, la Liceul agricol Călugăreni și Școala generală Valea Argovei, județul Ilfov; Lucia Olteanu și Tiberiu Utan, la Alba Iulia, Șagag, Blaj și Cugir; Virgil Carianopol, Ion Gheorghe, Virgil Dumitrescu, Mihaela Dumitrescu, Marin Mincu, Teohar Mihadaș, Petru Poantă, Ion Potopin, Const. Stănescu, Viorel Știrbu Silviu Stănculescu, Tudor Gheorghe și Petre Barbu, la Casa de cultură din Slatina și în comuna Ianca-Olt.

Cluj-Napoca

● Sorin Grecu, Alexandru Hălmăgean (premiati ai concursului „N. Labiș”), Călin Candrea și Rașed Elias Daoud, la cenaclul literar al Asociației scriitorilor din Cluj.

În spiritul colaborării

● La cea de a XVII-a întâlnire din octombrie a scriitorilor de la Belgrad participă Mircea Radu Iacoban, Letay Lajos și Haralamb Zincă.

● Au plecat în U.R.S.S. Florența Albu (revista „Viața românească”), în schimb redacțional cu revista „Voprosi literaturii”; în R. S. Cehoslovacia, Tea Preda („Secolul XX”), în schimb redacțional cu revista „Slovenski Pohľady”; în R. P. Polonia, Marcel Mihalăș („România literară”, în schimb redacțional cu revista „Zycie Literackie”).

● Conform înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din R. P. Ungară au plecat la Budapesta Dan Tărbilă, Nicolae Stoc, Const. Căbleșan, Dane Tibor și Szilagy Iulia. De asemenea, în cadrul înțelegerilor similare cu Uniunile respective de scriitori au plecat la Varșovia Mihai Giugariu și Ilie Furcaru, la Sofia, Otilia Nicolescu și Marcel Mureșanu, la Praga, Harle Hinnovanu și Negoită Irimia.

Medalion „Mihail Sadoveanu”

● În sală mică a Teatrului Național din Tg. Mureș a avut loc un medalion literar. Despre viața și opera marelui prozator au vorbit conf. univ. dr. Chereji Peris Tereze și prof. Timotei Enăchescu.

Medalionul a fost completat cu lecturi și interpretări din opera lui Sadoveanu la care și-au dat contribuția actorii ai Teatrului Național din localitate și elevii ai școlii populare de artă.

Prezentări de noi lucrări literare

● În cadrul „Saloanelor cărții”, organizate în ultima săptămână de înțelegere a țării, editurile noastre au prezentat numeroase noutăți literare, în prezența autorilor și altor scriitori și oameni de cultură, a unui numeros public.

Astfel, la Librăria „M. Eminescu”, din Timișoara, au fost lansate, de către Editura „Facla”, volumele „Banatul în lumina arheologiei” de Liviu Mărghită, „Motive și structuri poetice” de Felicia Giurgiu, „Ethosul folcloric, sistem deschis” de Vasile Crețu, „Eseu asupra poeziei lui Ion Barbu” de Șerban Foartă, „Critica suferinței” (în limba maghiară) de Peter Egyod, „Înțelegeri” de

Franz Schleich, „Omuleții de tei” (în limba germană) de Brigitte Ina Kuhord, „Marea lună portocalie” de Kiss Andras, „Obiecte pierdute” de Dușan Petrovici, „Întoarcere spre începuturi” de Ion Frumosu. Lucrările au fost prezentate de Eugen Todoran.

● Volumul destinat copiilor, „Întimplări din grădina mea” de Ana Blandiana, a fost prezentat la Librăria „M. Sadoveanu” din București (unde Radu Beligan a citit poezii din noua culegere a autoarei).

● La Biblioteca județeană „Mihail Eminescu” din Botoșani a avut loc prezentarea volumului „Planeta Eminescu” de Ion Cringuleanu, apărut în Editura „Ion Creangă”.

● Volumul „Undeva în lumină” de Doru Moțoc, apărut în colecția „Rampa” a Editurii „Eminescu”, a fost prezentat de prof. Traian D. Lungu la Librăria „M. Eminescu”, din Rm. Vilcea. Cu același prilej, a fost lansat volumul „Țara Loviștei” de Ilie Furcaru (prezentat de prof. Ion St. Lazăr, directorul Bibliotecii județene). Lucrarea a fost prezentată și în comunele Titești și Boșoara. La aceeași librărie, în cadrul Zilei Editurii „Dacia”, au fost lansate volumele „Grădina de dincolo” de Andrei Oșteanu, „Gheza Vida, artist militant” de Gheorghe Bodea și „Viața universitară interbelică” de Stelian Neagoe. Autorii au fost prezentați de Doru Oțeanu, redactor al editurii.

● *** — ANTOLOGIE DE LIRICĂ POPULARĂ ROMÂNEASCĂ. Materialele folclorice editate acum de Ligia Birgu-Georgescu au fost selectate din Arhiva Institutului de cercetări etnologice și didactice. (Editura Minerva, XXXVIII + 608 p., 29 lei).

● Tudor Mușatescu — SCRIERI. VI. Volumul în ediția îngrijită de Traian Radu, cuprinde secțiunile: Aforisme (10), Dicționarul umoristic al limbii române, Ale vieții valuri și Post-restant. (Editura Minerva, 408 p., 11 lei).

● Ion Brad — MUNTELE CATĂRILOR. Un roman elaborat la Atena, între 1978—1980. (Editura Eminescu, 264 p., 7,25 lei).

● Dan Tărbilă — ROUA PE TROTUARE. „Piesa mea — afirmă autorul în primele pagini ale noii apariții în colecția «Rampa» — este o poveste contemporană de dragoste în care un bărbat și o femeie se caută unul pe altul pentru că se iubesc sau, poate, numai fiindcă doresc să se iubească”. (Editura Eminescu, 86 p., 3,25 lei).

● Elena Stupiu — RELAȚII LITERARE ROMÂNIO-BULGARE ÎN PERIOADA 1878—1918. „Prezentul studiu — afirmă autoarea în rândurile rezumative ale volumului — reprezintă prima încercare de sinteză asupra relațiilor literare româno-bulgare în perioada dintre Războiul de Independență din 1877—1878 și primul război mondial. El se ocupă deopotrivă de fenomenele, problemele și aspectele literare din cele două țări, dar și de contextul, mai larg, al spațiului sud-est european”. (Editura Minerva, 198 p., 7,50 lei).

● Elena Zaharia-Filipaș — INTRODUCERE ÎN OPERA LUI VASILE VOICULESCU. Micromonografia, publicată într-o serie destinată inițierii unui public larg, abordează toate laturile creației voiculesciene. (Editura Minerva, 238 p., 5,50 lei).

● Ion Cringuleanu — PLANETA EMINESCU. Douăzeci și nouă de povestiri pentru cei mici. (Editura Ion Creangă, 200 p., 5 lei).

● Vasile Petre Făf — BARCA DE VINZARE. Opt povestiri. (Editura Eminescu, 252 p., 6 lei).

● *** — TREI SAGA ISLANDEZE. Cele trei eposuri nordice (Saga despre Gísli, fiul lui Súr, Saga despre Hrafnkell și Saga despre Gunnlaugr — Limbă de Șarpe) sînt traduse și prefațate de Valeriu Munteanu. (Editura Eminescu, 216 p., 6,75 lei).

● C. Sivaramamurti — SCULPTURA INDIANĂ. O bună ilustrare a principalelor școli ale sculpturii vechi indiene și românești de Mihail Rădulescu. (Editura Meridiane, 16 p., + 36 planșe, 36 lei).

LECTOR

Participarea activă a literaturii

INFAPTUIRE individuală, creația literară se realizează totuși printr-o multiplă raportare de ordin social, în primul rând ca determinare și ca finalitate. Nu sînt însă relații mecanice, rigide ori formale, nici scheme deduse dintr-o concepție restrictivă și aplatizantă; ci realități vii, în mișcare, cu trăsături caracteristice în fiecare epocă istorică, imposibil de redus la abstracții universale valabile. Determinarea și finalitatea constituie armătura ansamblului denumit **contextul operei**, care nu este însă imobil, static, pretutindeni și mereu același. Evoluția mijloacelor și a formulilor artistice, modificările de problematică și schimbarea temelor alcătuiesc un proces unitar ce reflectă, în fond, existența unor diferențieri profunde petrecute de la un moment istoric la altul tocmai în planul raportărilor sociale ale creației literare. Atît sub aspectul de activitate cît și ca produs al unei îndeletniciri specifice, literatura nu poate fi izolată de desfășurarea generală a vieții sociale; **participarea constituie o condiție fundamentală de asigurare a viabilității creației literare.**

Adevăr incontestabil, ce poate fi verificat pentru orice operă de valoare și pentru toate epocile istorice. Nu mai puțin și în cazul literaturii noastre contemporane: care și-a propus, care își propune în mod programatic să fie expresia integrală a realităților lumii în care trăim.

Inscriindu-se în cadrele de evoluție ale întregii societăți românești din ultimii cincisprezece ani, literatura noastră de astăzi a atins un nivel de dezvoltare prin care se situează la înălțimea marilor epoci de creație din întreaga sa istorie. Este rodul eforturilor și al muncii scriitoricești; dar și expresia climatului cultural și ideologic atît de favorabil creației instituit după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român. Cea mai pregnantă formă de manifestare a înnoirii petrecute în această perioadă o reprezintă masiva și continuă deschidere a literaturii către realitatea vieții contemporane, către marile probleme ale actualității.

SÎNT împliniri și realizări care au fost evidențiate la recenta întâlnire a secretarului general al partidului cu activul de partid al scriitorilor, în cuvîntarea de încheiere a tovarășului Nicolae Ceaușescu subliniindu-se în mod deosebit că numeroasele lucrări literare valoroase de toate genurile, care au îmbogățit și îmbogățesc patrimoniul spiritualității românești contemporane, înseamnă o contribuție prețioasă la edificarea societății socialiste în patria noastră.

Adîncirea și lărgirea participării literaturii și a scriitorilor la amplul proces de dezvoltare și de perfecționare a construcției socialiste din țara noastră constituie în mod firesc o necesitate de prim ordin, impusă de însăși etapa în care ne aflăm, de ridicare a tuturor domeniilor vieții pe o treaptă nouă, superioară de evoluție. Literatura și viața literară nu pot rămîne în afara vastului program de făurire a unei societăți noi, dimpotrivă, sînt chemate să contribuie mai activ, prin mijloacele specifice, la întreaga activitate desfășurată în țara noastră.

Cerintă imperioasă a societății românești contemporane și obiectiv principal al eforturilor depuse în toate planurile vieții, realizarea unei noi calități reprezintă și pentru literatură o preocupare majoră. Un rol important în această privință revine criticii literare, în ipostaza sa de factor activ al impulsivării dezbaterilor și confruntărilor principale, într-un spirit autentic revoluționar, pe chestiuni cu adevărat reprezentative și vitale pentru dezvoltarea în continuare a literaturii contemporane în acord cu exigențele vieții și ale realităților actuale. Combaterea tuturor acelor manifestări fals polemice, periferice în spirit și suburbane în expresie, care și-au făcut totuși loc în paginile unor publicații, introducerea unei atitudini noi, responsabile, de principialitate comunistă și de respect pentru adevăr constituie, de asemenea, una dintre direcțiile luptei pentru calitate în literatură și în viața literară.

Aflată într-un moment extrem de important al desfășurării sale, construcția socialistă din țara noastră pune în fața creatorilor o serie de probleme complexe și specifice a căror dezbateră și soluționare implică o participare însuflețită de spiritul revoluționar și de o înaltă principialitate ideologică. Noile realități apărute în patria noastră ca urmare a procesului de edificare a societății socialiste, schimbările atît de mari și de numeroase petrecute în structura socială, politică și economică, realizarea unui nivel cultural fără precedent prin generalizarea învățămîntului liceal și prin cuprinderea unor tot mai largi mase în activități productive ce presupun avansate tehnici moderne creează atît necesități spirituale diferite față de trecut cît și un spațiu de investigație literară care își așteaptă exploratorii. Realizarea unei calități literare noi se referă astfel la asigurarea unei literaturi capabile să răspundă aspirațiilor, întrebărilor și năzuințelor publicului contemporan și, deopotrivă, la reflectarea vieții și a realităților patriei noastre, așa cum se înfățișează în momentul actual. În concordanță cu aceste cerințe, determinate de întreaga desfășurare a construcției socialiste, în cuvîntarea secretarului general al partidului s-a reliefat că „O înaltă datorie a creației literare românești este angajarea fermă în lupta revoluționară împotriva a ceea ce este vechi și perimat, pentru promovarea continuă a noului socialist, sprîjinind astfel mersul înainte neabătut al patriei noastre pe trepte tot mai înalte ale socialismului și comunismului. Literatura trebuie să combată cu vigoare concepțiile vechi, retrograde, obscurantiste, mentalitățile moștenite de la vechea societate burgheză, superstițiile, idealismul, orice manifestare de natură să ducă la degradarea omului, la înjosirea lui, a demnității sale.”

PARTICIPAREA literaturii la viața întregii societăți presupune totodată și o prezență mai activă a scriitorilor înșiși în cadrul procesului de elaborare și de desfășurare a politicii partidului de către întregul popor. Intensificarea contactelor dintre scriitori și cititori în ultimii ani a dus la o mai bună cunoaștere și înțelegere a înnoirilor petrecute în societatea noastră socialistă, a problemelor apărute în activitatea de edificare a unei lumi noi, a trăsăturilor dobîndite de viața socială și politică. Modificările care au intervenit în scopul lărgirii democrației socialiste, instituționalizarea unor noi forme și organisme, caracteristice stadiului atins în edificarea noii orînduirii în patria noastră, implică o sporire calitativă și de proporții a participării scriitorilor, a tuturor creatorilor de bunuri spirituale, la desfășurarea activității acestor instituții și organisme. În cadrul lor, creatorii sînt chemați să-și aducă o contribuție mai deplină la realizarea programului de ridicare a societății noastre pe o treaptă calitativ superioară, de asigurare a progresului general al României socialiste. Această activizare a participării civice, directe a scriitorilor, în cadrul democrației socialiste, la stabilirea și înfăptuirea măsurilor privitoare la transpunerea în viață a istoricelor hotărîri ale Congresului al XII-lea al Partidului Comunist Român reprezintă continuarea organică, în condiții noi, a tradițiilor sociale și militante atît de viguroase de-a lungul întregii istorii a culturii naționale.

Apropierea literaturii și a scriitorilor de viața întregului popor, de realitățile contemporane, aprofundarea marilor probleme ale actualității, asumarea curajoasă a responsabilităților implicate de grija pentru valorificarea deplină a potențialului creator al țării sînt principalele direcții ale participării la totalitatea procesului social și politic desfășurat astăzi în patria noastră. O participare în spirit revoluționar, profundă și capabilă să aducă o contribuție de seamă la dezvoltarea și perfecționarea societății românești, la ridicarea ei pe noi trepte de progres și de civilizație.

„România literară”

ROD - basorelief de Mac Constantinescu

Adîncul istoriei

Orice zi nouă,
Prelinsă din laptele luminii,
Cheamă la trudă
Miile de brațe,
Cu numele țării
Inflorind pe buze.

Aerul crede
În tinerețea soarelui
Și drumuri de flăcări
Netezesc fruntea patriei.

Frumusețea neamului
Incolțește mereu
Din adîncul istoriei.

Cîntînd o Românie

Ne adunăm din vetre
De trudă și culoare
Să-nnobilăm ideea
Partidului în faptă.

Ne adunăm din spuma
Fornalului adîncă
Să propășim o țară
Trecută prin legendă.

Ne adunăm din marea
Crescută în cimpie
Și din iubirea sfîntă
A timpului ce vine.

Ne adunăm din vise
Cîntînd o Românie.

Dumitru Udrea

HORIA CORIOLAN : Culesul porumbului

Climatul creației

LA RECENTA întâlnire cu activul de partid al scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat îndemnuri al căror sens profund mi se pare a fi axarea întregii activități din sfera creației pe direcții majore, în spiritul marelui, complexității răspunderii față de viitorul culturii naționale. A construi temeinic în material adecvat, a nu pierde din vedere esențialul, a te situa mereu, ca făuritor de bunuri spirituale, în inima realului, adică într-un plan de preocupări generos deschise interesului unanim, iată atitudini care pot asigura creației contemporane condiția durabilității, răsunetul în conștiința nu doar a celor de azi dar și a celor care vor veni. După acumulări multiple, după șiruri de experiențe dintre care unele au fost, într-adevăr, căutări fără șansă, dar multe au dus la soluții fertile, cu efect innoitor în spațiul artei, este acum timpul încordării forțelor către țeluri de construcție impunătoare, către acele realizări de anvergură care pot pecetui stilistic o epocă.

Desigur, s-au scris și până azi opere de prim ordin, în poezie, în proză, în critică, expresii convingătoare ale climatului stimulator din ultimii cincizeci de ani, dar ceea ce s-a pornit sub atât de fericite auspicii se cuvine să fie continuat și îmbogățit, în linia unei fișești evoluții și a unei aspirații legitime spre mai mult și mai bine.

Dar progresul în artă, ca în oricare alt domeniu, este un efect al conjugării mai multor factori, rezultatul unui proces. Faptul de a dispune într-un anumit interval, printr-o norocoasă conjuncție a astrelor, de un număr impresionant de talente nu poate genera singur, și întreține, o mare epocă de creație. Este nevoie de un cadru pregătit să primească și să canalizeze revărsarea izvoarelor genuine, de un climat de încurajare în toate planurile, de o mișcare de idei în acord cu tendințele din sfera artisticului și, deloc în ultimul rând, de o viață literară normală, întemeiată pe raporturi de colegialitate și respect reciproc, pe relații loiale între componenții breslei, cultivând demnitatea scrisului și a slujitorilor lui.

Viața literaturii și viața literară sînt noțiuni care acoperă realități distincte dar în strinsă dependență una de cealaltă, cum s-a arătat și în cadrul întâlnirii cu activul de partid. O dezechilibrare a relației dintre ele nu poate decât să prejudicieze climatul creației, să-l înrăutățească, iar urmările în viața literaturii nu vor întârzia să apară. Forțele creatoare se dispersează, spiritele se văd antrenate în dispute derizorii ca miză dar gălăgioase pînă la asurzire, atenția e abătută de la obiectivele mari. Pe drept cuvînt secretarul general al partidului a cerut „să se pună capăt cu desăvîrșire oricăror polemici mărunte, neprincipiale, care nu vizează operele de artă, problemele de fond ale dezvoltării literaturii și care degenerază în atacuri la persoană, care duc la dezbinarea scriitorilor.”

În alt context istoric dar cu aceeași finalitate, încă în urmă cu o sută patruzeci de ani, în „Dacia literară”, Mihail Kogălniceanu își făcuse un program de acțiune din a distinge între critica adevărată și falsa critică. „Critica noastră, scria el, va fi nepărtinitoare, vom critica cartea, iar nu persoana. Vrajmași ai arbitrarului, nu vom fi arbitri în judecățile noastre literare”. Dar ceea ce marele cărturar patriot își propunea, cu atîta noblețe de cuget, la 1840, în vremuri cînd fundamentele culturii noastre moderne abia se turnau, este cu atît mai firesc să înfăptuim astăzi, după un secol și jumătate de evoluție. Spiritul societății noastre, al vieții civilizate în genere, respinge manifestările care țin de o joasă înțelegere a libertății de opinie.

Rolul atitudinii de breaslă astăzi, printre altele la fel de importante, mi se pare a fi și acela de a contribui la promovarea unui climat constructiv în cîmpul creației, de discuții principiale, oricît de ascuțite, dar purtate în respectul celui alt, sprijinind creația valoroasă și unitatea frontului scriitoricesc, în consens deplin cu politica partidului nostru și cu orientările date culturii de secretarul său general.

G. Dimisianu

Cu fața spre viitor

PE MARELE șantier al creației de bunuri spirituale, piatra unghiulară a indicațiilor date de conducătorul partidului o constituie sentimentul datoriei artistului față de poporul și patria sa. Întîlnindu-se, la începutul săptămîinii, cu activul de partid al scriitorilor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat trăsătura esențială a artei socialiste: arta, ca una din manifestările forței de imaginație și de gândire a omului, este o reflectare a realității, a existenței noastre social-istorice, nîcînd o revelație exterioară, o nobilă inutilitate care ar începe și s-ar încheia în sine; arta a fost și a rămas tot timpul o formă de angajare civică a artistului, o atitudine, în ultimă instanță, politică, exprimînd totdeauna un ideal, o tendință, un crez moral-ideologic. Artă socialistă slujește poporul care construiește socialismul.

Se înțelege, astfel, cu claritate, că scriitorul, fiind fiul națiunii sale, al poporului său nu poate exista în afara colectivității în care s-a născut. El își pune talentul în secolul desăvîrșirii noii societăți, al educării și formării unor oameni noi, cu trăsături noi. Scriitorul din România este, astfel, chemat să cunoască faptele acestor oameni, să se inspire din munca lor străbătută de patos, pilduitoare, eroică. Faptele acestor oameni care, în procesul complex al construcției la care participă și scriitorul, pedagogul, artistul, savantul, se construiesc, totodată, pe ei înșiși. Înălțurînd piedici, răzbind prin greutate, învingînd mentalități vechi, zvrîlînd din cale tot ce se opune torentului vieții, oamenii aceștia scot, clipă de clipă, la suprafață, forțele noului, energia impetuoasă cu care ridică țara pe înalte trepte ale civilizației socialiste și comuniste.

Sînt oamenii pe care i-am văzut îndeaproape, în drumurile noastre prin țară, oamenii uzinelor, ai abatajelor, ai hidrocentralelor, ai necontenitelor campanii agricole, oameni din nord și din sud, din est și din vest, din toate cele patru puncte cardinale ale cuprînsului românesc, oameni de la șes și de la munte, oameni tineri și oameni în vîrstă despre care, cunoscîndu-i, am vorbit în reportajele și versurile publicate în reviste și în cărți, oameni din toate zonele țării, rămași adînc întipăriți în memorie, cu chipurile și faptele lor, și care nu se poate să nu devină eroi ai unor opere de profunzime și de durată. Principiul e să vezi, principiul e să cunoști, principiul e să înțelegi, principiul e să tresari, principiul e să dai contur artistic profund și tîrziu. Acesta este, de fapt, și talentul: să poți să immortalizezi un moment cotidian, dar, totodată, unic și impresionant, în marile noastre timp. Dar momentul nu l-ai putea re-crea dacă nu-l știi, nu-l vezi, nu-l cunoști. Întreaga noastră literatură atestă, dealtmînteri, că niciun scriitor nu s-au izolat în turnul de ivoriu, dincolo de oameni, deasupra și de parte de realele frămîntări ale mulțimii. Creatorul autentic, valoros, cu adevărat reprezentativ pentru vremea sa și pentru spiritualitatea poporului din care face parte este un om viu, un luptător activ pentru progres, pentru dreptate, pentru continuă perfecționare morală a omului, pentru binele și fericirea patriei sale.

O constatare este certă: literatura noastră este o literatură angajată, fapt care-i dă adevărata dimensiune a valorii ei. Într-o epocă în care se produc transformări revoluționare și mutații spectaculoase nu numai în domeniile vieții economico-sociale, dar și în conștiința oamenilor, în felul lor de a fi, de a gândi și de a acționa, scriitorii din țara noastră nu pot fi nici decum doar martori neutri, pasivi ai unei epoei grandioase, ci, se poate spune cu mîndrie, chiar creatori ai ei, firi vizionare, constructori de sentiment patriotic, implicați cu toată ființa lor în destinul istoric al poporului român. Și se mai poate mărturisii, iarăși cu mîndrie, că această organică implicare, sinceră, dărîuită a omului de artă în viața social-politică a țării sale, în întregul univers existențial al contemporanilor săi este chiar condiția impli-

nării sale creatoare, a însușirii sale de a exprima cu o deplină forță adevărurile acestei epoci istorice, luminile și umbrele ei.

Așa cum s-a apreciat la recenta întîlnire, s-au dezvoltat și lărgit contactele scriitorilor cu cititorii din rîndul maselor de oameni ai muncii și s-au aprofundat cunoașterea și înțelegerea de către scriitori a problemelor noi, tot mai complexe, ale muncii și vieții poporului nostru, ale operii de edificare a socialismului în România. Vibrează în conștiința tuturor îndemnul tovarășului Nicolae Ceaușescu adresate creatorilor de a se apleca mereu spre munca și arta poporului, de a sorbi cu nesaț din acest izvor limpede și nepieritor. Din toate timpurile, artiștii și-au extras seva operii lor din clocotul vieții, din realitatea concretă a existenței zilnice, din nestematele creației populare.

ANGAJAȚI în marea acțiune a partidului de modelare a conștiințelor, de educare a constructorilor lumii de azi și de pregătire a omului viitorului, în spiritul eticii și echității comuniste, scriitorii de azi au înțeles că numai această angajare lucidă, profund responsabilă dă un sens major operii lor. Cu cît ești mai angajat față de popor, de idealul său venind din secole și din milenii, cu atît realismul creației, forța ei artistică vor fi mai puternice și ecoul în conștiința maselor mai viu, mai autentic și mai capabil să o transforme. Tocmai de aceea angajarea este profund politică, ea fiind făcută în virtutea nu numai a unor intense sentimente, ci și a unei viziuni științifice, dialectice asupra vieții și epocii, asupra luptei dintre vechi și nou, asupra sensurilor de dezvoltare a societății.

Angajarea în artă se face cu fața spre viitor.

Chiar și atunci cînd scrii despre trecut. Un viitor văzut pe pămîntul patriei tale, un viitor al poporului tău care nu va precupeți nimic pentru a-și păstra demnitatea și suveranitatea între celelalte popoare, prietenia și solidaritatea. Pe pămîntul țării în care te-ai născut și de care, dacă te desprînzi, vei fi biruit precum Anteu.

Ne aflăm la pragul dintre două cincinale. Cel care urmează are drept obiectiv instaurarea calității muncii în toate domeniile de activitate. Scriitorul, ca om al muncii, ca producător de bunuri spirituale are o misiune de o mare importanță în realizarea țelului propus de partid în Program, în Documentele Congresului al XII-lea. El este chemat să contribuie tot mai mult la ridicarea nivelului ideologic și cultural al maselor, la dezvoltarea conștiinței lor socialiste, a spiritului umanist care caracterizează societatea noastră. El este chemat să creeze opere literare de o calitate artistică înrîuit de înaltă, înfînt oamenii muncii, oamenii care clădesc din temelii o lume nouă în patria noastră să se recunoască.

Lupta pentru calitate, care se dă azi în toate sectoarele vieții României moderne, angajează arta într-un chip pe cît de nou, pe atît de direct. Pentru că bunurile spirituale, în specificitatea lor, nu-și pot atinge țelul, nu-și pot împlini misiunea înaltă de educare a conștiințelor decît în măsura în care reușesc impactul energetic — sub forme diferite, în genurile și în stilurile cele mai diverse — cu aceste conștiințe. Este, de fapt, o angajare a conștiinței creatorului față de conștiința semenului său. A omului față de om. A celui care se angajează față de o idee și a celui care se angajează s-o traducă în faptă. Acesta este și sensul acelei nobile aprecieri pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut-o cu ani în urmă: „Scriitorii sînt ajutoare de nădejde ale partidului”.

Să intruchipăm acele cuvinte de atunci într-un simbol al încordatei lupte pentru creație, creația însăși fiind, de fapt, ideea muncii celei mai adînci, ideea de totală dăruire spre țelul întregului popor.

Vasile Băran

Voroneț

Pentru tatăl meu

Hai, pleacă fruntea, omule orb,
Și-ncearcă să-ți aduci aminte
Albastrul cerului de-atunci,
De pe vremea jocurilor tale,
Cînd alergai spre zări...
Încearcă să-ți aduci aminte
Albastrul florilor de-atunci,
De pe vremea dragostei tale,
Cînd jinduiai nemuriri...
Încearcă să-ți aduci aminte

Albastrul mărilor de-atunci,
De pe vremea drumurilor tale,
Cînd făureai o nouă istorie...
Și intră,
Acuma poți intra
În sanctuarul de frumusețe
Al Voronețului,
Visează la cel mai frumos
albastru !...

George Botez

Carte și Cititor

CRED că unul dintre fenomenele foarte interesante ale societății noastre, ale vieții noastre, poate unul din adevărurile deja stabilite este ceea ce putem numi noile relații dintre opera de artă și mase, în cazul nostru: dintre creația literară și cititor. Și dacă afirm că aceste relații duc la subordonarea creației literare față de cititor, nu o fac pentru a sluji niște idei vetuste și brutale, ci pentru a dezvălui ceea ce cred eu că este un adevăr. Și iată de ce:

În primul rând din cauza factorului număr. Față de epocile trecute și chiar față de anii revoluției noastre de până acum un deceniu și jumătate — și putem extinde, prin comparație, față de alte țări, indiferent de structura lor socială —, numărul cititorilor din România a sporit considerabil. Zecile de mii de cititori din vremea copilăriei noastre au devenit astăzi sute de mii și chiar milioane. Și nu e vorba de cititori de stradă, de ocazie, sau de bibliotecă publică, ci e vorba de cititori fideli, de carte beletristică proprietatea lor, adică făcând parte din biblioteca lor personală. Sint sute de mii, sint milioane de asemenea cititori, de toate vîrstele, care așteaptă cartea literară, o cumpără și o citește. Era firesc să se ajungă aici. Alfabetizarea totală și apoi sporirea instituțiilor de învățămînt, cultură și educație, obligativitatea învățămîntului de zece ani, stimularea și susținerea foarte concretă a efortului de a se termina liceul și apoi un institut de învățămînt superior, legate de îmbunătățirea firească și generală a activității de educație au pregătit și au format promoții și generații de noi cititori, care chiar își adaugă profesii de muncitor, tehnician, medic sau activist și pe aceea de cititor. Știm cu toții că aproape nu există cetățean în România, începînd cu copilul din clasa a doua primară și terminînd cu pensionarul de pe banca din parc sau din casa lui de odihnă, care să nu se declare, mindru, că este un cititor. Trebuie să recunoaștem aici, în acest număr uriaș de oameni care așteaptă cărțile noastre, rezultatul unei politici culturale deosebit de clare și de consecvente, mai ales al ultimilor cincisprezece ani, cu care nu orice stat și nu orice partid se poate mindri.

Implicațiile acestui număr imens de cititori asupra soartei literaturii și a soartei noastre, a scriitorilor, se simt deja și se vor simți tot mai puternic. Setea de carte este cel mai limpede exprimată prin marile număr de exemplare care se cer pe piață, prin acel tiraj, cum îl numim noi, care a devenit de cinci ori, de zece ori și chiar de mai multe ori mai mare față de trecut, și nu față de trecutul foarte îndepărtat, ci față de acum zece, douăzeci de ani. Setea de carte a cititorului român mai este exprimată prin cererea de a se retipări cărți, clasice și contemporane, volume de versuri, de proză, chiar de critică, de către noi promoții și generații de cititori. Setea de carte a cititorului român este evidentă prin iușala cu care dispar din librării, uneori chiar din biblioteci, cărțile noastre. Aș avea curajul să afirm că timpul în care o carte românească de beletristică stă în librării constituie un adevărat record de scurtă vreme. Practic, orice tiraj se epuizează mai devreme de un an, și dacă sint cîteva excepții, ele nu fac decît să întărească regula. Nu știu cîte țări din lume, unele cu tradiție literară de secole, se pot mindri cu asemenea realizări.

Acesta este primul aspect al relației dintre carte și cititor, primul adevăr pe care am vrut să-l subliniez: descoperirea numărului care exercită o adevărată presiune, din fericire pozitivă, asu-

pra cărții. Trebuie să recunoaștem totuși că opera literară, datorită unor situații implicînd complexitatea activității editoriale, ajunge la un mic număr de cititori, în raport cu cerințele. Unul din stimulentele cele mai viabile și mai dinamice ale creației literare: contactul viu, permanent și binefăcător cu cititorul, cu cit mai mulți cititori este, în felul acesta, diminuat.

CITITORUL ultimelor decenii nu înseamnă însă numai număr, el înseamnă și calitate, poate în primul rînd calitate. El nu mai este cititorul care silabisește sau care se cufundă în orice lectură. Este un cititor mult mai pregătit, un cititor cult, un cititor care-și cunoaște locul în societate, un cititor exigent, așa cum ne place să-l numim, un cititor care respectă cartea și pe autorul ei, dar care, cred eu, cere ca și el să fie respectat de carte și de autorul ei. Acești cititori constituie mai întii de toate o mare varietate de gusturi, tendințe, pregătire, tradiții, pretenții, și aproape fiecare simte că, în ultimă instanță, cartea îi este destinată, că între creația literară și persoana lui există și alte legături, dincolo de posesia sau lectura cărții. El face parte, și știe asta, din marea masă care construiește societatea socialistă, care determină dezvoltarea societății, deci și a culturii. Cultura, cartea nu pot exista în afara lui, chiar dacă ne-am gîndi doar la gestul inițial: acela al cumpărării cărții. Dar e mult mai mult decît atît. Dacă nu am întrezări în timpul scrisului cartea noastră în mina cititorului, dacă nu i-am dori, poate chiar auzi, exclamația de la finalul lecturii, nu cred că ne-am mai așeza la masa de lucru. Am monologa în gînd pînă la dispariție. Scriem cartea pentru a i-o da, pentru a ne-o recepta și dorința noastră secretă este aceea de a ne mingia și de a ne săruta cartea. Dar oare știm noi întotdeauna ce fel de carte îi dătorăm? Eu afirm că orice carte scrisă de un scriitor conștient, adevărat, i se potrivește și îi este destinată. Și nu spun

aceasta doar ca o pledoarie pentru o conviețuire a tuturor genurilor, modalităților, curentelor, stilurilor, personalităților, ba chiar și a unor experimente, ci și pentru a respecta marea masă a cititorilor, atît de diversă în gusturi, în pregătire, în cultură și tradiție. Aici putem să includem orice carte, de la cea de aventuri pînă la romanul Joyce-an. Totul este să nu ne erijăm în locul cititorului și să-i decretăm cartea care-i place, adică să-i impunem cartea, nu să-i oferim o mare varietate la alegere. Pentru că au existat și mai există asemenea tendințe. Nu pot să uit de pildă zelul cu care ani de zile s-a oferit, în zeci de mii de exemplare și în sute și sute de articole, un așa zis nou roman, publicat doar în patru mii de exemplare în țara lui de baștină, scris de un cetățean care de mult timp nu mai există ca autor, ci ca eselst despre propriul său nou roman eșuat. Se ajunsese aproape la o tiranie a snobismului și la impunerea unui etalon fals, imbecil și insidios în creația literară. Aceasta în detrimentul cercetării și analizării fenomenului literar autohton. Ideea că literatura este suma multor creații, multor modalități, multor expresii, stiluri și curente, idee foarte vitală, idee cultă, idee contemporană, modernă, democratică, socialistă este uneori abandonată, pledîndu-se doar pentru un curent, pentru un tip, pentru o personalitate, pentru o extravaganță, impunîndu-se un exclusivism; în fond primar, care jighește mulți scriitori și creațiile lor, care refuză bunul simț și sinceritatea marelui cititor, mai ales că se cochetează nonșalant și superior cu definiții și istoria literară. Desigur că îngroș totul pentru că nu pot să suport aroganța cu care uneori se trimit tot felul de cărțuții către veșnicie și disprețul cu care sint tratate alte cărți. Sint și trebuie să fim împotriva exclusivismului, împotriva oricăror tendințe de tiranie literară, pentru o largă conviețuire în acest univers al literelor, pe baze cinstite, de calitate, de

demnitate, de muncă. Numai astfel putem supraviețui ca obște modernă a unei epoci moderne, numai astfel ne putem cîștiga respectul în fața cititorilor care, ei, vor aranja relațiile noastre cu durata și istoria literară.

Pledînd pentru o diversitate a creației noastre față de diversitatea cititorilor și față de calitatea lor nu pot să nu subliniez necesitatea unor cărți destinate unei mari categorii de cititori, și mă gîndesc în primul rînd la muncitori, la cei care lucrează și îmbogățesc lumea noastră, nu doar cu niște indemnuri, ci chiar cu brațele și cu nopțile, uneori crude și albe. Acestor cititori, oameni ai muncii, le sîntem datori cu paginile unor cărți frumoase, dedicate lor și muncii lor. Inexistența unor asemenea eroi sau prezența lor rară și intimplătoare în cărțile noastre mi se pare o nedreptate. Nu mă gîndesc numai la faptul că muncitorul definește însăși epoca și societatea noastră, dar munca lui se aseamănă uneori, misterios și violent, cu însăși munca noastră, transformîndu-se în creație. El este cel care, cum spunea Blaga, are curajul neasemuit de a nega frumusețea stelelor de pe cer cînd le compară cu stelele de metal făcute de el și mașina lui, fulgerîndu-ne astfel cu o estetică nouă, care poate fi și a noastră: adevărata frumusețe este cea trecută prin miinile omului. Iată un erou pe care trebuie să-l încapă condeiele și inimile noastre, un erou modern, vital, generos, posesor, prin relații și unelte, al multor mistere și noutăți care ar adăuga originalitate cărților noastre.

Aici sintem datori cu un efort general, de obște, un efort organizat, incurajat, răspîndit. Să creăm un adevărat centru de interes față de această realitate primordială a epocii noastre care să ducă la realizarea unui capitol puternic în literatură: cartea României socialiste.

Constantin Chiriță

EUGEN POPA: Recolta

Numai în patrie

In Patrie ne implinim ades
ca o columnă vie, infiptă-n nemurire.
Dăm faptelor, prin muncă, mereu alt înțeles
și viselor putere să zboare, să respire.

In Patrie ne implinim cumiști,
ascemeni unor lanuri ce se răsfață-n soare.
Lumina-i ca un cîntec ce vine din părinți,
trecînd prin noi curată, spre ere viitoare.

In Patrie ne implinim acum
ca într-un cuib de aur, etern, de preaiubire
spre-un anotîmp de pacc, de rod și fericire!

Ioan Vasiu

A ști...

A ști să păstrezi ce ți-au lăsat strămoșii
E un act de curaj și de-nțelepciune
Un gînd, o poveste, un zid, un mormînt
Un cîntec străvichi, neadormit pe strune.

A ști să păstrezi ce ți-au lăsat strămoșii
O stare de suflet mereu înălțătoare
Ca un vultur care zboară peste virfuri de
munți
Ca o lumină ce bucură, frămîntă și doare.

In fiecare din noi e un chiot și o ceață
tomnală
Sint pași care vin din trecut puternicii și bravi
Un suflu neistovit ce ne-a dat putere
De-am invins furtunile și n-am căzut sclavi.

Aceasta ne-adună: riscul de a dispăre
Și ne-a dat rădăcini ce nu mor niciodată
În fiecare bucurie avem cîte o lacrimă
Din milenii de jertfe adunată.

De cînd ne știm nu stăm singuri la masă
Cei demult dispăruți se țin pe aproape
Cum cresc pe malurile apelor sălcii pletoase
Demult au pierit cei ce-au vrut să ne-ngroape

Trezi și dirzi aici vom fi totdeauna
Rotînd hora domoală ce nu se termină
A ști să păstrezi ce ți-au dat strămoșii
E ca un urcuș pe munți de lumină.

Emil Gavrilu

Nina CASSIAN

Zice luna

De-acum incolo, nu te vei mai ciocni de mine
 în plutirea ta nocturnă ;
 numai întuneric le va fi dat
 brațelor tale să legene,
 numai întunecime și apă neagră.

Zadarnic îți miști limba
 iscoditoare, în văzduh și în mare,
 gustul meu nu-l vei mai afla,
 culoarea mea de aur nu-ți va mai curge
 ca o salivă lunecoasă, la colțurile gurii.

Și nu mă întreba ce nume poartă sărutul
 pe care trupul tău îl va îndura.

Idilă

E ciudat cu cât farmec
 se-apropie moartea de mine :
 mă unge pe dinăuntru și pe dinafară
 cu dulce silă de viață
 cu frăgezime de oboseală
 mă depărtează de mine cu grijă
 mă desface de schelet
 îmi risipește carnea
 atât de duios
 că-mi vine să pling.

Dăngăt romantic

De lene de dragoste
 mi-a murit părul
 De lene de dragoste
 mi-au căzut staminele
 De lene de dragoste
 mi s-a năzărit
 într-o noapte albă
 un palid iubit
 și buza lui palidă
 buza mea palidă
 n-o a întâlnit.

Sinopsis pentru o compoziție postumă

E DO, osul sunet.
 Și ochiul meu — coroana de deasupra lui
 ce-i prelungeste viața.
 Miroase-a moarte de arpegii.
 Un Ordin al Scheletului
 obligă la dezvelirea de carne,
 îmi smulge armonicile,
 mă reduce la un singur os,
 ton gol, solitar,
 Dominus DO.

În bătaia puștii

Din caznă multă și putere puțină,
 țesutul mi se tot zbate-n lumină
 cu fibră sleită, cu fulg împușcat.
 Ferice de tine, tinărul meu împărat,
 ferice de mușchii tăi sărbătorești,
 vinătorești,

ferice de țeava cu care exact mă țintești.
 Eu, vinat aproape epuizat,
 în bătaia puștii tale mă zbat
 și — ce ciudat ! o, dumnezeule, ce
 ciudat ! —

neputința mea se-nmulțește cu zece
 și singele meu care trece, nu mai trece,
 și redevin animal viguros,
 cu pană, cu carne, cu os,
 și tu, împăratule vinător,
 te uimești și te sperii
 și mori
 că nu mor !

Gheorghe ISTRATE

Lumina veacului

Îmi curg din suflet năluciri străvechi
 coji respirate-n ere lucitoare
 potcoave-n care urmele-perechi
 mai leagănă un ochi un plins o boare

ca un copac cu întimplări sînt plin
 cad frunzele din mine povestite
 mă-ncearcă voci și muguri de pelin
 rămîn ostatec într-un turn de site

dar sufletul meu ultim este beat
 narcozele nu mă conving spre noapte
 bat amintiri din timpul ne-ntimplat
 renase mai viu în semne și în șoapte

țărîna veacului mă luminează
 zbatîndu-mi frunza albă-nspre tăceri —
 ca într-un fluviu mă întind în rază
 lanternă de penumbra și mister

Cum

Deci să lăsăm magiile în cîntec
 în cerul lor lăuntric și mirat
 cum pruncul-rege se izbește-n pintec
 de-ntîiul lui cuvînt necuvîntat

hai să lăsăm minunea să pătrundă
 în oasele acestui veac-copil
 cum marea-ncepe neștiind din undă
 cum regele dintr-un curtean umil

Sufletul

Sufletul meu a rugi miroase
 nemaiiubit în somn de oase
 se-nalță limpede-n lumină
 și-n sine însuși se închină

el leapădă molatec scări de lut
 prin care singur s-a durut
 respinge cupa rea otrăvitoare
 ivită-n turla umedă din floare

abia acum sorbit de puritate
 căzînd cu fața în eternitate
 sufletul meu a rugi miroase
 pierînd din catedrala lui de oase

Translații

Voci și corole se aud
 rotindu-se din nord spre sud
 mi se răstoarnă roșu-n cord
 singele-sud singele-nord

eu sînt prelung și măsurat
 meridian însingurat
 rotit pe craniul cu mistere
 al lutului crezînd că piere

sînt o frînghie ce se-nchină
 cu albe rufe de lumină
 retrase-n nopțile de zgură
 din trupurile de tortură

sînt mușcătura unui mac
 pe carnea veacului sărac
 din tot ce-i mult sînt doar un rest
 sînt blindul îngere agrest

Publicistica lui Eminescu (II)

IMPRESIONAT de neagra viziune publicistică a lui Mihai Eminescu¹⁾, Al. Oprea, după ce o întoarce pe toate fețele, nu se sfiește să o caracterizeze în acești termeni, alăturând-o aceleia a pamfletului arghezian:

„...diatriba redactorului de la «Timpul» depășind obiectivul strict polemic, creînd viziuni de comar, acumulînd monstruoziități, descompuneri în plan fizic și moral, reeditînd atmosfera Apocalipsului...»²⁾.

Nu odată revine în substanțiala sa prefață vocabula **Apocalipsul**, termen limitat a celui mai sumbru pesimism, motivat de tinărul publicist (dublat de un matur gînditor social-politic), de consecințele politice economice, deosebi a partidului liberal.

Or, **Apocalipsul** fiind o carte profetică, noul minuiilor presupus al aceluiași verb de foc și de pucioasă, în aspectul unui proroc dezlanțuit, al unui autohton Ioan din Patmos. Este drept că noul volum se oprește tocmai în pragul colaborării la „Timpul” așa încît verificarea textelor cu temperatura verbală a pamfletarului este prematură și ca atare nu-și are locul în aceste rânduri. Este bine însă, ca în mod anticipativ, să precizăm că era în tradiția generală a presei noastre din trecut, obișnuința publiciștilor din tabăra opoziției de a îngroșa trăsăturile întunecate ale situației și de a vesti iminentele consecințe catastrofice. Strămoșul acestei tendințe, în literatura noastră politică, n-a fost altul decît Miron Costin, partizanul înfocat al direcției filopolone, în care vedea unica salvare de la pieirea Moldovei. **Letopisețul** său nu este altceva decît un patetic semnal de alarmă, mîrturia scrisă, de altfel, a unei acțiuni politice paralele, care dacă ar fi fost depistată de domnitor, ar fi justificat pe deplin sancțiunea pe care a suferit-o ca un nevinovat, plătind cu capul fapta fratelui său Velicico, la care nu fusese părtaş. Numeroase sînt pasaje în care leit-motivul este sfîrșitul inevitabil al Moldovei, în eventualitatea în care ea nu i-ar urma direcțiile.

Nefamiliarizat cu stilul gazetăriei noastre din trecut, în care acțiunea fiecărui guvern era obiectul unor cit mai întinse, cîte prevederuni din partea presei opoziționiste, — nefamiliarizat, ca prea tinăr ca să-i fi fost contemporan, Al. Oprea a fost extrem de impresionat de „vocea” publiciștilor Eminescu, și nu i-a găsit alt termen de comparație decît în aceea a autorului **Apocalipsului**.

Publicist cu numeroase resurse, așadar cu mai multe „voci”, Eminescu își dezvoltă un întins registru de mijloace stilistice, din care nu lipsește nici umorul (calitate cu totul absentă în **Apocalips**, și în genere în posteritatea acestuia). Pesimist el însuși, din primul articol din carte (și din activitatea sa publicistică), în care ia apărarea mult regretatului său profesor Aron Pumnul, contra poetului D. Petrino, îl situează pe acesta printre acei „desperados cari cred cumcă lumea și știința e a lor”. Ciocnirea dintre cei doi poeți, împăcați numai prin moarte (Eminescu i-a consacrat un cald necrolog), a fost spectaculoasă, ca aceea dintre două pietre tari, care scapără scintei. Petrino nu putea face parte dintre acei agenți ai tulburării ordinii publice spaniole, deoarece era ditamai baronul și moștenise o avere. Eminescu suferea însă de obsesia acelor tipuri neliniștite și frămîntătoare ale opiniei publice, pe care le numise „naturi catilinare” și în această sintagmă, preconizatorul tradiției vedea, ca și în cuvîntul „desperados”, epitetul cel mai descalificant. Dacă așadar această vocabulă spaniolă era considerată ca infamantă de către Eminescu, disperarea în sine, din celălalt unghi de vedere, o cultiva el însuși, cînd scria, în același anal debutului publicistic:

„Am desperat de mult de a cere de la români virtutea și demnitatea străbunilor...”³⁾.

La vîrsta de douăzeci de ani, tinărul publicist disperase „de mult” în contemporanii săi, deși experiența sa de viață ne-ar putea apărea la acea dată destul de redusă, dacă n-am ține seama că una din facultățile geniului este saltul peste etapele ce au a fi parcurse la pas numai de ceilalți muritori.

DISPERAREA care-l alimentează lui Eminescu viziunea calificată ca apocaliptică nu este, totuși, la un geniu atît de complex ca al său, incompatibilă cu umorul. Și cum geniului îi convin toate contradicțiile aparente, omului de înaltă cultură care a fost redactorul organului „vitelor de pripas” i-a plăcut să se stilizeze țărănește, ca și cum s-ar fi adresat în primul rînd bunului său prieten, genialului humu-

leștean. Așadar unul din aspectele umorului său, și cel mai „gras”, este acela mai aproape de talpa țării, decît de tirgoveștii ieșeni.

În scrisul său, abstracția publiciștilor cultivat are să se agrementeze cu vorbele din popor. Așa începe o cronică a sa, despre situația din „Turcia”:

„Diplomația cu mersul de culbec și cu estrema finețea a mijloacelor ei urmează a coase la actele ei note și instrucțiuni scrise pe hîrtie velină, povestea cîntecului: «pe de laturi cu bănatul, la mijloc pară de foc»⁴⁾).

Analiza întregului reportaj duce la prospectarea planturosului personaj shakespeareian Sir John Falstaff, pe care admiratorul „divinului” poet dramatic englez îl invocă, față cu diplomația lui „John Bull” (simbolul englezului mijlociu) care „s-a lansat deja la meetinguri de inimă albastră...” cu ocazia masacrelor săvîrșite de turci în războiul lor cu sîrbii. Ziaristul din Eminescu se dorește văzut ca un „hitru” din buna tradiție a umorului popular, dar se complică cu un rafinat lector și cu un poet cultivat, chiar cînd scurturel său comentat e urmat de un amplu citat din „ziarul parizian **Gaulois**”.

Dacă în umorul compozit din pasajele noastre alternează glasul mucalit al poporului cu matura gîndire politică a teoreticianului conservator, alteori umorul e declanșat de ortografia eliadistă a cite unui jurnal provincial, „**Curierul Bolgradului**”, în care dubletul **qu** face rașugii în cuvintele **Quăqui** (căci), **quăte** (cite), **quu** (cu), **niqui** (nici), atrăgînd acest vesel simulacru de aprobare:

„Bravo **Curierul Bolgradului**, ziar politic, quomercial, agriquo! Mînta la el ca glas la pește”⁵⁾.

Încă o dată, finalul imprumutată limbajul popular, de sursă folclorică.

Ca să combată exclusivitatea limbii germane în universitatea austriacă de la Cernăuți, comentatorul califică fapta ca: „...așa de trebuincioasă ca piperiu-n ochi...”, așadar ca un fenomen pernicios și condamnat, văzut prin prisma geniului popular⁶⁾.

Criticînd numirile în aceeași instituție superioară de învățămînt, pe temelii nepregătirii academice a nollor cadre superioare, scriitorul umorist imaginează aceste dialoguri:

— Mă rog, unde-ai învățat d-ta carte? îl întreb eu.

— Mă cunoaște cucoana Profira din Măndinești.

— Da! nu te-ntreb cine te cunoaște. Vei fi cunoscînd d-ta multă lume — dar unde-ai învățat carte?

— Eu l-am învățat carte pe redactorul **Curierului** intereselor generale.

— Tocmai de aceea te și-ntreb unde ai învățat d-ta?

— Apoi tot cam prin Hirlău m-am tăvălit eu⁷⁾.

Pornit pe mare vervă, Eminescu continuă astfel:

„Mutatis mutandis, o convorbire cu acești ilustrați ar suna așa:”

— Mă rog, unde-ai învățat d-ta carte?

— Mă cunoaște d-nu Stremayer.

— Nu-i vorba de cine te cunoaște.

Unde ai învățat?

— Am șters ciubotele d-lui Brzrcek, referende la ministerul Instrucției.

— Nu te-ntreb unde-ai șters ciubotele.

Unde ai învățat?

— Apoi cam tot prin Keciemet și prin Brody m-am tăvălit eu⁸⁾.

Comentatorul încheie cu această notă ironică:

„Acest domn doctissim se obligă a primi auzitorii academici pînă și (în) frageda vîrstă de 2—5 ani și de a-i duce la vreme de ploaie și în spate în salele universității din Cernăuți, pentru minima taxă colegială de 6 creițari austriecești pe săptămînă”⁹⁾.

Ironia, cununată, cu sarcasmul, semnifică reversul revoltei intelectuale: euforia pamfletarului.

Revolta și-a atins momentul culminant cînd politica turcească, abuzînd de caracterul suveranității Sublimei Porți, a adresat domnitorului României „o notificare identică cu cea trimisă Kedivului din Egipt, beului de Tunis, șerifului de la Mecca, vîlaeturilor de Hedgias și Iemen, apoi guvernatorilor imperiali ai imperiului și comandanților trupelor în campanie”, notificare prin care trebuia sărbătorită „avenirea” noului sultan cu „salve de cite douăzeci și una bătăi de tunuri de cinci ori pe zi trei zile după-olaltă, iar seara edificii publice și celelalte vor fi luminate”.

Umoristul a dat această usturătoare replică:

„Dacă sultanul și vizirul ar veni în țară, împreună cu o echipă de voltijori, ca să ne facă plăcerea să se deie preste cap înaintea noastră și a numerosului neam al lui Israil, atunci și-ar vedea visul cu ochii în toate colțurile de uliță cu slove mari: «Mare caraghiozic!! Pentru cea

1) Academia Republicii Socialiste România și Muzeul Literaturii Române, M. Eminescu, **Opere**, IX, **Publicistică 1870—1877**, Albina, Familia, Federațiunea, Convorbiri literare, **Curierul de Iași**, studiu introductiv de Al. Oprea, cu 68 de reproduceri după manuscrise și publicații, 1980, Editura Academiei Republicii Socialiste România, mare in-8°, 885 de pagini. Colectivul redacțional: Paul Cretia, Dimitrie Vatamaniuc, Anca Costa-Foru și Eugenia Opreșcu.

2) În prefața cu titlul: **Publicistica lui M. Eminescu**, pag. 49.

3) În articolul **Să facem un congres**, apărut în „Federațiunea” de la 5/17 aprilie 1870, cînd era student la Viena.

4) „Diplomație cu mersul de culbec...” în „**Curierul de Iași**” de la 1 septembrie 1876.

5) **Potcoave ortografice**, în „**Curierul de Iași**” de la 2 iunie 1876.

6) **Universitatea din Cernăuți** („Primim din partea...” în „**Curierul de Iași**” de la 29 septembrie 1876.

7) Dialog „c-un învățat din Moldova care era docent de la universitatea din Mălăiești, ținutul Cirișgătului”.

8) În text, greșeală de tipar: „ar suma”.

9) Ambele citate din articolul „**Numiri la Universitatea din Cernăuți**”, apărut în „**Curierul de Iași**” la 23 iulie 1876.

Caterinca

AM trăit eu oare în acea vreme? Vremea cînd, pe la patru după-amiaza, o oră pustie și tristă, începea să se audă cîntecul caterinței?

De mult, orașul își schimbase înfățișarea: pe tot mai multe străzi apăruseră casele numite blocuri, în care ascensoarele te duceau la etajul patru sau șapte, iar în citeva locuri, chiar la zece. De pe terasele acelor blocuri, puteai privi forfota de oameni și mașini a străzii, dobîndînd sentimentul că așezarea în care trăiești începe să semene a metropolă. Undeva, departe, se zărea silueta circulară a Foișorului de foc, martor tăcut al altor vremi.

De mult, în noile locuințe, în care oamenii trăiau unii deasupra altora, și nu mai aveau pivnițe, nici curte cu nuc, apăruse telefonul automat, încheind capitolul romantic al domnișoarelor de la poștă. Tot de mult, apăruse aparatul de radio care dădea de citeva ori pe zi ora exactă: timpul era măsurat mai cu precizie și dobîndise un preț pe care nu-l avea înainte.

Mai erau oameni care se duceau la gară cu trăsura — și eu m-am dus și parcă nu-mi vine să cred —, în trapul coilor, după ce mai înainte se tocmişeră cu birjarul, dar la tot mai multe colțuri de stradă apăruseră, cu caroserii strălucitoare, taxiurile: aparatele lor marcau totul, kilometrii și minutele, convertindu-le în bani, nemaingăduind nici o tocmeală.

Noaptea, pe marile clădiri din centru se aprindeau reclame luminoase, iar pe cea mai impozantă, litere de un metru, apărînd din întuneric, alcătuiau cuvinte ce se deplasau cu repeziune pe toată fațada, transmițînd ultimele știri din toată lumea. Sub reflexele acelor lumini, strada și trecătorii nu păreau cu nimic deosebiți de ceea ce se vedea în filmele venite de peste ocean.

Orașul se schimbă, viața se schimbă și multe i-ar fi mirat, dacă s-ar fi putut întoarce pentru o zi, pe cei ce muriseră numai cu zece ani mai înainte.

Om al vremii, om al redacțiilor, al tipografiilor, al rotativelor, trăiam în acel oraș în mod firesc, așa cum fumătorii își fumează țigara.

Cît de curios, cît de necrezut mi se pare, că în acel oraș și nu în altul, că în acea vreme și nu în alta, am mai auzit cîntecul caterințelor. Cam pe la patru după amiaza — asta părea să fie ora lor —, cînd tot ce era viu picotea și trăgea a somn, cînd nu rămîneau treze decît servitoarele care spălau vasele prin bucătărie, din strada în care claxoanele amușiseră, începeau să se audă bătrînele, demodatele, dezacordatele flașnete. În repertoriul lor, trista poveste a Titanicului alterna cu aceea a frumoasei și nefericitei regine Draga.

Prin vreunul sau altul din apartamentele în ale căror biblioteci începuseră să-și ia locul cărțile lui Malraux, aparatele de radio puteau capta din eter Concertele brandenburgice sau Pasărea de foc. Din stradă, caterinca își trimitea notele-i mecanice și desuete, stăruitoare, prăfuita-i lamentație, reamîntînd sentimentalismul mahalalelor, al fetelor ce încercau să se sinucidă cu gămălii de chibrituri topite.

Telegramele de presă începuseră să vorbească despre iminența celui de al doilea război mondial, filmele de Michelle Morgan erau precedate de jurnale care arătau fantastica aliniere a batalioanelor de asalt, dar pe străzile Bucureștilor, la patru după amiaza, se revărsa — ca adierea unei lumi de demult, ca respirația Penei Corcodușă — cîntecul caterinței.

Am trăit eu oare în acea vreme? Mă aplec asupra trecutului, străduindu-mă să-mi aduc aminte, revăd oamenii ce mă înconjurau pe atunci, ațișa prieteni care nu mai sînt, și-mi vine să spun: — Parc-am murit de mult.

Geo Bogza

întii dată în România. Astăzi în ziua (cutare) la 7 oare sara va începe reprezentarea vestitului, atotputernicului Abdul-Hamid și a vizirului său Mehmet-Rușdi. Insuși a sa înaltă persoană va executa cele mai grele jocuri pe frînghie, însoțit de vestitul vizir în calitate de clown. Intrarea 50 bani”.

Încheierea cădea tăioasă, în felul cutitului gholitinei:

„Aceasta ar fi cel mai nimerit mijloc pentru proclamarea în public a Majestății Sale turanice”¹⁰⁾.

Credem că în nici una din țările mai sus amintite nu a putut apărea o mai drastică punere la punct, cu toate riscurile ce la comportă delictul de lezmajestate.

DUPĂ un citat, din care reiese că autorul unei cărți, un doctor în drept și în medicină, incurca terribil datele geografice ale țării, Eminescu s-a distrat, pasișînd în acest fel limba cronicărească:

„La satul Stuhăria-lupului, ținutul Nicăiri, unde-i biserică într-un vîrf de plop și Dunărea curge la deal, întîlnitu-s-au oștirea moldovinească cu urdiu turcești, moschicești și ungurești și, dînd război bărbătește de ambe părțile, mare mult s-au oștit pînă au biruit oastea moldovinească, iar limbele străine s-au ascuns toate într-o căpățînă de sîrb, pe care pan Vlădescul, biv-vel vraci Sada-gorski o aduse din țara franțuzească. Și astfel am biruit noi limbele străine cu mila Domnului, cu vitejia Vlădescului și cu norocul lui Ștefan Voevoda”.

În plină vervă, Eminescu îi impută autorului cărții și o serie de greșeli gramaticale, deoarece respectivul

„...a uitat se vede a învăța aceea ramură a filosofiei de stat care în limba vulgară se numește gramatică”.

Cu un joc de cuvinte licențios, în genul acelor ale lui Creangă, Eminescu continuă:

„2) A două cauză a crizei financiare este că mulțime de oameni de teapa doctorului, cam tîrziori la mînta, în loc să se ocupe cu lucruri folositoare, precum punerea în stare normală a ciubotelor vechi, revenirea asupra căilor acului de-a lungul pantalonilor sau eventual înlăturarea constipulațiilor, din contra, pun la cale lumea toată, croșce irigațiuni și scriu rețete pentru popoare întregi. Mulțimea acestor individe reformatoare ale universului trăiește toată

1) **Economia națională și d. A. Vlădescu** în „**Curierul de Iași**” de la 7 iulie 1876.

2) **Articoli nepoliticoși, Proză politică — proză limbistică**, I, ms. 2257.

3) **Austro-Ungaria („Si non e vero, e ben trovato”)** în „**Curierul de Iași**” de la 1 iunie 1877.

4) Unde e patria, acolo este bine.

5) Unde e bine, acolo este patria. Dictionul ar fi de origine ciceroniană, astfel formulat: „Patria est ubicunque est bene”.

direct sau indirect din sudoarea claselor pozitive, fără să li deie nici o compensație prin mîd... ulirile ei”¹¹⁾.

Finalul vrea să se arate crușător, prin eludarea cuvîntului „măgăriilor”. Ortografia „compensație” este un efect al pronunției germane, adoptată în acea vreme de mai mulți publiciști, ca și vocabulele **ofenzivă**, **senz** etc.

Într-unul din manuscrise, deshumat întîia oară de I. Scurtu, în care Eminescu releva lipsa de caracter a oamenilor politici indignarea e temperată prin umor:

„Un ministru, fie cît de genial, în România nu va isprăvi nimica, pentru că nu are (la) dispozițiune alți factori cu cari să calculeze decît astfel de oameni. Azi omul meu e de-un principiu, mine bagi de samă că s-a schimbat. Azi roșu, mine alb; azi alb, mine negru; azi Rada, mine Neaga — ba-ncă cu toate astea pretinde să-și respect, să și zic: Mare-i mă! Șiretu-i mă! Grozavu-i mă? Uite mă! etc.”¹²⁾.

Ironia, forma superioară a umorului, are această factură senină:

„Se știe că cultura turcească e mult mai presus decît cea grecească. Demosten ar fi înlocuit prin procesele verbale ale noului parlament din Constantinopol, Plato prin istoria vestitului Nastratin-Hogea, Aristofan prin «introducerea în arta caraghioșilor...»¹³⁾.

O notă veselă și la grava prefață a lui Al. Oprea! La pag. 31, criticul a exprimat exact contrariul a ceea ce, desigur, a gîndit:

„Cosmopolitismul nu este altceva decît «o simulațiune», o «fățarnicie», un paravan al intereselor egoiste, fără scrupule ale unor oameni care, răsturnînd dictionul nobil antic, declară că acolo le este patria unde o duc bine (**Ubi patria, ibi bene**)”¹⁴⁾.

Or, dictionul cosmopolit în cauză, după cum se știe, sună astfel:

Ubi bene, ibi patria¹⁵⁾.

Șerban Cioculescu

1) **Economia națională și d. A. Vlădescu** în „**Curierul de Iași**” de la 7 iulie 1876.

2) **Articoli nepoliticoși, Proză politică — proză limbistică**, I, ms. 2257.

3) **Austro-Ungaria („Si non e vero, e ben trovato”)** în „**Curierul de Iași**” de la 1 iunie 1877.

4) Unde e patria, acolo este bine.

5) Unde e bine, acolo este patria. Dictionul ar fi de origine ciceroniană, astfel formulat: „Patria est ubicunque est bene”.

Fotografie de Vasile Blendea

Alexandru Rosetti - 85

PROFESORUL Alexandru Rosetti implineste 85 de ani! Cel care nu-i cunoaste indeaproape viata si activitatea, cel care l-ar citi numai in paginile revistelor noastre de astazi sau l-ar intalni, rafinat calator in tara, pe drumuri de munti, sau prin Europa, nu ar da crezare acestui afirmatii si ar adauga, ca si noi, un semn de exclamatie. Omul care prin vasta sa cuprindere stiintifica si culturala a fost prezent in mijlocul evenimentelor acestei tari, la catedra, in instituturile de cercetari si la masa de lucru șase decenii este, astazi, in mijlocul nostru, precum a fost intotdeauna. Viata si opera sa, daruite limbii si culturii romanești, apartin istoriei.

Mai este nevoie să arătăm cititorului cine este academicianul profesor Alexandru Rosetti? Volumele, studiile, articolele sale o vor spune mai bine decât oricine. Lingvist cu preocupări pe cât de întinse pe atât de diverse, Al. Rosetti a explorat cu egală competență și minuțiozitate un cimp larg de cercetare in care se disting fonetica, lingvistica generală, filologia, etimologia, slavistica, gramatica, dialectologia, limba literară.

Studiile sale aprofundate — la București s-a format la școala lui Ov. Densusianu, I. A. Candrea, I. Bianu, D. Onciul, la Paris a lucrat sub egida lui A. Meillet, M. Roques, J. P. Rousselot, J. Gillieron — au avut darul de a-l aduce, pe lângă noi și variate cunoștințe, o metodă de lucru riguroasă, un mod specific de a privi faptele de limbă, absolut indispensabile oricărei cercetări adevărate. Spirit inezestrat cu un calm științific superior, Al. Rosetti a știut totdeauna să domine faptele, să dea mari idei călăuzitoare și să conceapă ample sinteze.

Al. Rosetti a fost un deschizător de drumuri, atras de aspecte încă nestudiate sau insuficient cunoscute de limbă. El a preconizat direcții noi de cercetare sau a reinnoit fundamental unele din temele tratate, punând în lumină, pe solide baze de informație, laturi ignorate sau obscure. Așa se explică faptul că, in 1926, a dat prima ediție filologică a *Scrisorilor de la Bistrița*, „pietre” absolut necesare pentru monumentul viitor; in 1938, alături de Al. Graur, a elaborat iniția prezentare sistematică a fonologiei limbii române; in 1943 s-a preocupat de teoria generală a cuvintului (*Le Mot; Esquisse d'une théorie générale*). Deschis permanent nouului, Al. Rosetti s-a interesat, printre primii, de lingvistica structurală (*Considerații asupra lingvisticii structurale*, 1948), de lingvistica matematică (1960), (pentru înțelegerea căreia a inițiat un cerc de studii), in general de lingvistica modernă (este și titlul unui articol apărut in 1967), iar in *Istoria limbii române* a introdus, cind s-a dovedit necesar, perspectiva fonologică.

Dar, mai presus de toate, Al. Rosetti

a fost un profesor și un maestru. In cei patruzeci de ani închinăți catedrei universitare el a știut să descopere și să promoveze valori științifice tinere cu care, împreună a lucrat zi de zi. B. Cazacu, I. Coteanu, Matilda Caragiu-Marioleanu, Valeria Guțu Romalo, Em. Vasiliu, Grigore Brincus, Alexandru Niculescu, Laura Vasiliu, Mioara Avram, Paula Diaconescu, Theodor Hristea, M. Sala și alții sint, într-o măsură mai mare sau mai mică, într-o epocă sau alta, elevii săi direcți. Să mai amintim de colaboratorii săi, din vremi îndepărtate, Al. Graur, J. Byck pentru a înțelege că viața și opera profesorului se împletește cu aceea a elevilor și a colaboratorilor.

Mai mult decât oricare dintre lingviștii noștri, Alexandru Rosetti a crezut in istorie. Ca centru de interes clar fixat, el și-a urmat, linear, scopul pe care singur și l-a impus de timpuriu: „Am început să mă inițiez in problemele privitoare la istoria limbii române încă din vremea liceului”. Rezultatele studiilor ulterioare din vastele domenii amintite mai sus au concurat, toate, la ridicarea nepieritorului monument înălțat limbii române care este impunătoarea *Istorie a limbii române*, sinteză de primă referință pentru oricine se interesează de evoluția limbii române. Într-adevăr, pentru lunga sa incursiune in trecutul limbii române, Al. Rosetti s-a pregătit metodic. Cu o mină sigură și cu o concepție clară, Al. Rosetti a făcut să apară, începind cu anul 1932, in ediții succesive, revizuite, adăugite și cu bibliografia totdeauna la zi, volumele care aveau să se inchege in 1968 mai întâi și in 1978 in ed. a 2-a, in fundamentala *Istorie a limbii române de la origini pînă in sec. al XVII-lea*. Continuată, in colaborare cu B. Cazacu și L. Onu, prin *Istoria limbii române literare de la origini pînă la începutul sec. al XIX-lea*, ed. a II-a, 1971.

Să mai adăugăm la toate acestea glorioasa activitate de editor a profesorului Al. Rosetti? Mărturie stau, azi, marile opere ale lui G. Călinescu, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Gala Galaction, Cicerone Theodorescu, Radu Boresanu și ale altora, memorii, corespondențe, foiletoane, amintiri. Al. Rosetti a văzut, cu pătrundere, in prezent, viitorul și calitatea.

In 1920, acum 60 de ani, Al. Rosetti publica prima sa lucrare, *Colindele religioase la români* (Analele Academiei Române, seria II, tomul XL, Memoriile secțiunii literare). Astăzi, sărbătorim 85 de ani de viață activă, fierbinte, intensă ai unui profesor, academician, om de știință și de literă. Această aniversare însă nu este un simplu eveniment de calendar. Pe anii vieții și ai activității lui Al. Rosetti se măsoară, in fapt, o luminoasă epocă a culturii și a științei românești contemporane.

Florica Dimitrescu

Scrisoare

CHER AMI, veți implini peste cîteva zile optzeci și cinci de ani. Sociabilitatea dv., care implică in primul rînd discreția asupra propriei persoane, va fi surprinsă de o asemenea dezvăluire. Aceasta este poate necesară într-un moment in care prietenii și admiratorii dv., nu puțin la număr, vor să marcheze, fiecare cum poate, o nouă aniversare.

Am ales genul scurt, care știu că vă place, pentru a vă spune că de-aproape patru decenii de cind mi-ați acordat, treptat, prietenia dv., vă regăsesc același. Cordonatele dv. sufletești au rămas neschimbate, comportamentul dv. față de oameni și de lucruri a rămas identic, gesturile, glasul, ironia nicidecum venioasă, verva țîșnind dintr-o imitație, sint tot atîtea componente neperisabile ale personalității dv. Ați rămas tînăr, pentru că știți să treceți, cu aceeași pasiune rareori declarată, de la truda savantului la desfătările turistului sau la plăcerile cititorului marilor moralisti și istorici. Prietenii dv. și toți cei ce vă înconjoară vă știu programul zilnic, precis ca un

ceasornic, și cred că vă cunosc. Aveți însă o viață secretă, care este cea a spiritului veșnic in căutarea de nou. Dv. vi se potrivește mărturisirea făcută odată de Montesquieu in *Carnetele* sale: „Oamenii de duh își au drumurile lor, drumuri ascunse, drumuri noi; ei merg pe-acolo pe unde nimeni nu a pășit inaintea lor. Și lumea lor e o lume nouă”.

Ați avut un șir impresionant de discipoli, lăsați lingvisticii de la noi și din lume o operă durabilă și originală, ați descoperit pentru cultura română cîțiva din marii scriitori ai acestui neam, iubiți țara cu un fior pe care anii nu l-au stins, ați cultivat in dv. și in jur frumosul și prietenia. Sinteți un călător minat de o energie nesecată: nu demult v-ați hotărît, cu ferocitatea unui tînăr alpinist, să vă urcați pe Mont Blanc și v-ați urcat...

Cher Ami, sint un Ingrat: pe-această cale nu v-am mai scris din 1975. Dar aș vrea să am bucuria de a o face încă foarte mulți ani.

Valentin Lipatti

București, 16 octombrie 1980

Magister vitae

EXISTĂ uneori tulburătoare coincidențe in simetria lor cronologică. In urmă cu cinci ani, cind sărbătoream in inima noastră implinirea a optzeci de ani ai prietenului nostru și al culturii românești, Alexandru Rosetti, primeam de la el o scrisoare din Italia, care ne amintea de intîlnirea noastră in ploaia muzicală florentină, in Loggia dei Lanzi, și de rătăcirea îndelungată pe mirificul itinerar de artă din orașul crinilor pe care il domină inalta cupolă a lui Brunelleschi, simbolul cel mai pur al Renașterii. Astăzi, cind el implineste optzeci și cinci de ani (incredibilă cronologie existențială!), primesc o carte poștală ilustrată din înălțimea de azur a Alpilor la care el a ajuns in aceste daruite, solare zile de octombrie, pentru a ne reaminti de rătăcirile noastre in munți. Profesorul s-a reintors in țară acum, încărcat de impresii noi, vibrînd cu intensitate sub impactul senzațiilor totdeauna inedite in fața luminosului spectacol al naturii, pe care le încearcă un mare călător.

Acest an, al optzeci și cincilea, a fost un arc existențial fast pentru umanistul care are vocația prieteniei, echivalență cu apropierea de oameni sub semnul înalt al unei generozități spirituale unice. Numele profesorului s-a inregistrat pe prestigioasa listă a premiului Internațional Herder pe care pluricentenara Universitate din Viena il acordă in fiecare an, unor personalități care contribuie in mod excepțional la diversificarea și imbogățirea patrimoniului spiritual european și la consolidarea raporturilor culturale in-tre popoare.

La implinirea a optzeci și cinci de ani, opera ilustrului savant, membru al Academiei Române și al atitor alte foruri științifice internaționale, nu se inscrie in dimensiunile unui bilanț, de pe acum impresionant. Ea rămîne o operă deschisă, activitatea profesorului păstrîndu-și aceeași intensitate ritmică, același perpetuu frează spiritual. Pe vasta listă de lucrări cardinale din domeniul lingvisticii generale și al studiului limbii române, profundul cunoscător al izvoarelor filologice inscrie noi și noi titluri. El continuă, astfel, să cizeleze, fără încetare, ca un filosof al cuvintului, monumentală

sa *Istorie a limbii române*, la al cărui tempu salahorește cu o tenacitate demnă de a fi salutată cu cea mai profundă stimă intelectuală, de peste cincizeci de ani. Putem afirma și reafirma că această operă nu lîpsea numai culturii românești, ci întregului patrimoniu universal științific, fiind integral reprezentativă nu numai pentru savantul stăpin deplin pe unelele sale de studiu și de investigație, ci și pentru nivelul superior al cercetării din țara in care se vorbește o limbă miraculoasă prin extraordinara ei omogenitate și armonie.

Opera deschisă a savantului se răsfrînge și in preocuparea sa permanentă față de ucenicii științei. Oricine poate afirma și reafirma prezența vie a învățatului îndrumător, totdeauna alături de cei tineri. Nimeni nu poate ignora existența unei adevărate școli dinamice, de tineri cercetători, cărora profesorul, maestrul, le transmite, ca in focul etern al lampadoforilor, torța vie a spiritualității sale. La optzeci și cinci de ani, el preconizează, de pe cele mai moderne poziții ale ipotezelor și metodologiei de investigație, schimbul larg de opinii, impulsivitatea directă a oricărui element de nou.

Editorul de neuitat al cărții de valoare își continuă opera, nu atît de organizator, cu atîtea izbînzi ca in trecut, ci ca autor al edițiilor integrale de clasici ai literaturii române, alături de discipoli inezestrati care l-au devenit și prietenii apropiați. Și scriitorul își continuă opera, de memorialist lucid, de portretist incisiv, totdeauna respectînd adevărul integral, transmițînd frecvent și emoționantele sale notații de călător de-a lungul atitor mirifice meridiane, in afara sau in hotarele Țării sale, in care se află, înrădăcinat pînă in cele mai profunde straturi geologice, vigurosul său trunchi.

Cel care implineste optzeci și cinci de ani in aceste zile daruite ale unei toamne de aur este un **magister vitae**, un intelectual umanist care și-a închinat întreaga existență servirii devotate și demne a științei și adevărului românesc.

Alexandru Balaci

N. Grigore Mărășanu

„Umbra fluviului”

(Ed. Eminescu)

● **N. GRIGORE MĂRĂȘANU** ilustrează, cu rezultate notabile, cazul poetului determinat in structura și in resorturile sale cele mai intime de un spațiu geografic anume, chiar dacă amprenta acestuia nu este pretutindeni foarte vizibilă. Există, ori doar au fost numiți ca atare, știm bine, destui poeți ai cîmpiei, ai ritualului gospodăresc, ai satului natal etc. In ce-l privește pe N. Grigore Mărășanu, fire categoric optimistă, uneori poate prea nonsalantă, el la cu hotărîre și metodic in „posesie” teritoriul dunărean din preajma Brăilei, pe care-l „stoarce” grijuliu de toate semnificațiile lirice posibile, din elementele cărui incheagă treptat un supra sau un subunivers fabulos, accesibil doar „inițiatilor”, ba mai mult, fără de care imaginația lui ar eșua, presupunem, ca o corabie cu pinzele sfîșiate.

Titlul volumului este, el însuși, edificator: *Umbra fluviului*. Această umbră — tutelară, emblematică, amintînd de vechi zeități benefice, sau, dimpotrivă, grea și palpabilă, densă pînă la teroare — il va însoți pe poet și ne va însoți și pe noi pas cu pas, ca un blestem ancestral și in același timp ca un talisman. Dunărea „își ridică azele / ca ardoile unui inger ce cotropește”, ea devine rînd pe rînd o „veche boală” in care te poți îmbrăca după ce ai leșădat „cămășă ierbii”, ciine credincios spălîndu-ți mina „cu îndurarea lui”, drum pentru întoarcerea celor dispăruți: „Se-aude unchiul meu, prin fluviu vine / din moartea lui de glonte către mine”; dar și mesager sumbru, uneltă a destinului necrutător, precum in această frumoasă elegie, intitulată *Vae victis*: „Ascult cum toba marilor / sparge zarea, / cum bubuie in mine / plînsul rupt. // Ce trist disoare-n / oropriul foc mirarea / cind fluviul mortii / trupul cald ti-a supt // Și, un piton care / își lînge prada, / te-a-mpins in sus / să luminezi un mal. // Val cît de greu e / cerul in

parada / acestei morți cu chipul estival! // Te legănăm pe umeri / patru prieteni / ca patru roți / care pe drum petrec. // Se-ntuneacă in unghiul / meu tot cerul / și-n centrul roții / tale mă inec...”

Asistăm aici, in definitiv, la procesul unei originale mitizări, realizate prin amestecul regnurilor, prin ignorarea oricăror bariere, printr-o „confuzie”, am spune, de proporții cosmice, cu alte cuvinte: printr-un panteism sui generis. Mortii înnoată astfel „ca peștii / in pămîntul hieratic”, iubita li apare poetului „ca o mreană sfîntă in fluviul singeriu”, lotcele (brălene) pot ancora și in pieptul omului, unde își vor găsi „malul rivnit”.

Angajat pe această cale îndeajuns de orgolioasă, talentul lui N. Grigore Mărășanu se implineste mai cu seamă in poemele relativ scurte, modele de acuitate și de fulgurantă lirică: *Neliniște, Respirînd, Chipul griului* („Vis al melcului tînăr / ce se adapă la marea / soicului de laote // Piine, / rugăciune universală!”) etc.

Virgil Mazilescu

NATALIA TOFAN: Ceramistă (Lucrare din expoziția deschisă la Clubul Uzinelor Republica din Capitală)

„Ultima noapte de dragoste...”

ÎN notele lui Liviu Călin la volumul al doilea al excelentei ediții critice din **Operele** lui Camil Petrescu pe care a alcătuit-o împreună cu Al. Rosetti, aflăm că primul roman al scriitorului a apărut pe 10 noiembrie 1930; adică exact acum cincizeci de ani. În 27 octombrie, „Facla” publica un fragment în manualele școlare, filmele trase din subiectul său (mai mult ori mai puțin infidele) — iată dovezi ale unui interes crescând pentru unul din „clasicii” literaturii moderne. Poate că ar fi nimerit să discutăm cum este receptat azi romanul, dacă o astfel de discuție ar fi realizabilă într-un simplu articol evocator ca cel de față. Amintind-o pentru un alt loc și o altă împrejurare, voi încerca în cele ce urmează să sugerez un fel de răspuns la această problemă: pe scurt și pe o cale ocolită.

În 1930, când apărea **Ultima noapte...**, literatura română a primului război număra câteva proze importante închinată evenimentului, de la **Pădurea spinzuraților** la **Strada Lăpușeanu** și de la **Intunecare la Balaurul Hortensiei** Papadat-Bengescu. Față de acestea, romanul lui Camil Petrescu aduce câteva lucruri noi, unele remarcate, altele nu. Mă voi opri la unul singur, încercând să-l pun în evidență prin comparare cu **Pădurea spinzuraților**. Cătorii își vor aminti cu ușurință că, la începutul romanului lui L. Rebreanu, personajul principal nimereste peste o discuție aprinsă între ofițeri, la popotă. Apostol Bologa se întorcea de la executarea unui ofițer ceh, Svoboda, acuzat de trădare. Tema discuției nu e străină de executarea celui și este una cu care umanismul european se confruntă de secole, iar Camus i-a consacrat un celebru eseu: **legitimitatea pedepsei capitale**. Gross, unul din participanții la discuție, afirmă categoric: „Nimic nu e mai presus de om!” Astfel de mari probleme și fraze creează atmosfera specifică a romanului lui Rebreanu, iar tradiția lor urcă departe în ideologia literară (și nu numai) a secolului XIX. Pentru cititorul care l-a însoțit pe Bologa în fața spinzurătorii și i-a descoperit, apoi, inoia

strecurată în suflet, disputa dintre ofițeri e aproape premonitoare: destinul eroului se află întreg în ea. O discuție la popotă ne întâmpină și în primele pagini ale romanului lui Camil Petrescu. Subiectul ei este oferit de un eveniment colportat de toate ziarele: un bărbat care și-a ucis soția infidelă a fost achitat de tribunal. Există o singură asemănare între cele două scene: ambele anticipează destinul eroului. Gheorghidiu este el însuși un bărbat care se crede înșelat și plănuiește o răzbunare.

Ca motiv compozițional, Camil Petrescu recurge, deci, ca și Rebreanu, la unul anticipator. Însă deosebirea se observă și ele imediat. Subiectul conversației este, în **Ultima noapte...**, un fapt divers. Evenimentul colportat și-a diminuat considerabil statutul, a devenit mai „burghez”. Pe de altă parte, a scăzut nivelul conversației înseși. Nu se mai rostesc fraze mari, ca aceea a lui Gross, ci fraze vag penibile, care par aproape o parodie a adevărilor universale atît de scumpe vorbitorilor din romanul vechi („Domnule, nevasta trebuie să fie nevastă și casa, casă”, hotărâște căpitanul Dimiu). Să notăm și că nu numai ideile sînt meschine, dar și simțămintele personajelor uneori. Bologa ascultă doar cu o ureche tiradele ofițerilor, zgduind fiind de spinzura ceului care-i răsturnase brusc întreaga scară de valori. Simțămîntul lui e mare, ca și limbajul. Gheorghidiu, în schimb, la fel de neatent o vreme la discuție, e preocupat să smulgă de la comandantul său o permisiie și e refuzat jignitor: „am suris ca un ciine lovit”. Gelozia care-l roade îl pune într-o lumină nefavorabilă. Cele două scene de la popotă nu sînt despărțite de o istorie (se petrec în aceeași epocă), ci de o estetică.

Această estetică este foarte clară naratorului însuși din romanul lui Camil Petrescu. Părăsind, întovărășit de un prieten, popota, Gheorghidiu aruncă aceste vorbe disprețuitoare la adresa conversației dintre ofițeri: „Platitudinii, poncife din cărți și formule curente...” Caracterizarea nu trebuie interpretată doar ca o critică a pretențiilor de intelectualitate ale ofițerilor, dar și ca o constatare iritată a unui mod **neautentic** de vorbi. Neautentic, adică inspirat din cărți sau utilizind formule prefabricate. Cîteva reflexii similare făcute înainte de Gheorghidiu sînt și mai lămuritoare. Ascultînd sporovăiala ofițerilor, el se gîndește că „nu numai în saloane, în tren, la restaurant, se discută așa”, ci și în literatură și teatru. Și adaugă: „Cum teatru, mai cu

seamă prin dialogul lui, care trebuia să dea „iluzia vieții” (presărat doar cu vorbe de spirit ici-colo), se obligase să dea deci imaginea exactă a publicului și a convorbirilor lui, publicul, la rîndul său, imprumuta din scenă fraze și formule gata și astfel, în baza unui principiu pe care, prin analogie, l-aș putea numi al mentalităților comunicante, se stabilise o adevărată nivelare între autori și spectatori”. Publicul vorbește ca la teatru sau ca în romane: ceea ce înseamnă că la teatru sau în romane se vorbește altfel decît în viață. Romanul lui Rebreanu specula tocmai această diferență: înălța viața pe o scenă de teatru, pe care eroii discutau, firește, numai lucruri importante. S-ar putea scrie foarte bine o istorie a romanului modern, paralelă cu aceea a democratizării cimpului de investigație socială și psihologică, pe care o sugerează Auerbach în capitolul despre naturalști din **Mimesis**, și anume istoria precupărilor oamenilor, în funcție de momentul în care ele răzbat în conversațiile dintre personaje. S-ar constata astfel că există o „stare a patra” a subiectelor de conversație, care ciștișă drept de cetate în roman abia în secolul XX. Camil Petrescu este probabil cel dintîi la noi care a simțit nevoia să coboare, în romanele sale, viața de pe scenă în stradă. La origine, conceptul de autenticitate folosit de el trebuie înțeles ca o de-teatralizare a romanului, prin renunțarea la emfaza care marca totdeauna vorbirea și gesturile eroilor. Ne explicăm acum de ce scena de la popotă ne face acea impresie de banalitate, de „injosire”, în marginea caricaturalului. Impresia e deliberată de autor, care încearcă să schimbe statutul evenimentului și al limbajului eroilor de roman. Răpindu-li-se aura, impusă în cea mai mare măsură de tradiția romanului, o mulțime de evenimente, între care războiul, devin foarte obișnuite.

Păreră despre război (și despre romanul de război) a lui Camil Petrescu nu e, din acest punct de vedere, inutilă a o reaminti pe scurt. Într-un articol intitulat **Mare emoție în lumea prozatorilor de război** și reluat în **Teze și antiteze**, recenzînd o carte a unui istoric canadian, care afirmase, pe bază de documente, că luptele la baionetă și munții de cadavre n-au existat decît în imaginația romanțierilor, Camil Petrescu se felicita de a fi ajuns prin experiența proprie de combatant la concluzii similare. Mai mult: de a le fi dat formă românească în **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**. Dacă istoria e interesată de marile bătălii, care antrenează mari armate, ro-

manul reflectă mai curînd aspectele neglijate și neglijabile ale războiului: frigul, durerile de stomac, întimplările comice sau absurde. Locașul individual al unui soldat ori un picior amputat contează mai mult pentru un romancier, sînt adică mai autentice, decît planul complet al bătăliei. Originea stendhaliană a ideii e evidentă. Dacă la Rebreanu, Cezar Petrescu sau Sadoveanu, era încă vizibil Războiul, în **Ultima noapte...** figura lui mitică se efacează și se divide în detalii fără anvergură, în încăierări neînsemnate, cadavre anonime și gesturi fără înțeles. De pe scena Istoriei, războiul se mută pe aceea a conștiinței individului. Camil Petrescu nu polemizează aici doar cu romanul de război, ci cu romanul tradițional în întregul lui; cu perspectiva naratorului de acolo asupra războiului și asupra lumii. Și el preferă, evident, aceluși narator omniscient, care se comportă ca generalul Kutuzov în **Război și pace**, hotărînd soarta întregii bătălii pe o hartă, un narator care să-l semene lui Fabrice del Dongo la Waterloo, în **Mănăstirea din Parma**, pierdut printre picioarele cailor și fustele vivandierilor, biet soldat anonim înghițit de forfota unei lupte despre care știe prea puțin.

Fiind vorba de receptarea romanului lui Camil Petrescu de la care am pornit, iată că noi îl citim azi printr-o prismă oarecum deosebită de aceea a contemporanilor, care au băgat de seamă (romancierul însuși le atrăsese atenția) că războiul nu este evocat ca în alte romane ale epocii, dar nu și că această perspectivă învederează o poetică radical diferită a romanului în general. Anvergura reformei lui Camil Petrescu nu se oprește la zugrăvirea războiului și ea ne apare abia astăzi în adevărata ei lumină pe care eu n-am făcut decît s-o sugerez cu ocazia acestui semicentenar.

Nicolae Manolescu

LIMBA NOASTRĂ

DE mai multe ori am fost întrebați de vorbitori străini ai limbii române dacă formele feminine ale substantivelor **american, argentinian, bolivian, german, mexican, norvegian** sînt **americană, argentiniană, boliviană, germană, mexicană, norvegiană** sau **americană, argentiniană, boliviană, germană, mexicană, norvegiană**. Cărui fapt diacronic datorează limba română această dublă posibilitate structurală de formare a femininului unor substantive: -că și -ă? Interlocutorii noștri, ignorînd gramatica istorică românească, socoteau chiar că **americană** și **americană** se deosebesc printr-un... infix -c-!

Nodumericile, mărturisim, ne-au pus ușor pe gînduri. Mai întîi, pentru că acest -c-, în perspectivă diacronică, nu este un infix, ci un sufix (-că: **fiu — fiică**), în al doilea rînd, pentru că, în realitatea structurii, interlocutorii noștri aveau dreptate: pentru un vorbitor străin, ignorînd gramatica istorică românească, forma **germană** față de **germană** poate fi considerată rezultat al introducerii unui infix -c-. Problema este mai complicată decît poate apărea unui vorbitor nativ: formarea cuvintelor (mai ales ceea ce, odată, se numea „moțiunea substantivelor”), percepția sincronică a unui fapt de gramatică istorică, învățarea limbii române de către străini și, bineînțeles, aspectele socio-culturale ale limbii române actuale se găsesc, toate, implicate în aceste nevinovate întrebări de vorbitor curios mai mult decît învățat.

Într-adevăr, româna are capacitatea non-romanică de a-și forma femininele cu ajutorul unui sufix de origine slavă: -că. Substantive mai vechi sau mai noi, precum **sătean-săteancă, milișian-milișiancă, mexican-mexicană** etc. dovedesc că își construiesc astfel formele „moționale”. Structurile sufixale se complică prin combinarea acestui sufix cu sufixul de origine latină -oie (lat. -onea) în -oică: **leu-leoică, lup-lupoică, bulgar-bulgă-**

Norme latino-romanice

roaică, turc-turcoaică etc. (trebuie menționat că lat. -onea formează și singur substantive feminine, rămase, astăzi, dialectale și populare: **cerboaică, lupoaie, ursoaică, doftoroaică** etc.; cf. G. Pascu, **Sufixele românești**, 1916, pp. 112—113). Studii lingvistice românești au insistat mai puțin asupra acestei funcții „moționale”, concentrîndu-și atenția asupra valorilor semantice augmentative-depreciative (v. I. Coteanu — Angela Bidu Vranceanu, **Limba română contemporană II, Vocabularul**, 1975, pp. 146—148).

Dar, alături de aceste sufixe, româna a moștenit din latină și posibilitatea de a utiliza un sufix „moțional” de origine adjectivală -ă, în **bunic-bunică, cumnat-cumnată, prieten-prietenă, văr-vară, nepot-nepoată** etc. (în această clasă trebuie integrate și unele substantive nume de animale: **miel-mia**, din lat. **agnellus-agnella**, **vișel-vișea** din lat. **vitellus-vitella**, **cățel-cățea** din lat. **catellus-catella**, în care -a este accentuat din cauze fonetice). Acest sufix s-a extins mult în urma pătrunderii masive a neologismelor române precum **amic-amică, avocat-avocată, curier-curieră, poet-poetă, secretar-secretară** etc. (pe care acad. Iorgu Iordan, **Limba română actuală**, 1947, p. 98 le numește „feminine recente”). După cum se vede, de obicei, substantivele feminine în -ă denumesc persoane de sex feminin care îndeplinesc o profesie sau se găsesc într-o anumită relație de rudenie.

Substantivele ale căror forme de feminin oscilează între -că și -ă se încadrează în altă clasă semantică. Ele denumesc persoane de sex feminin aparținînd unui popor, unei comunități sociale, unui oraș sau unei regiuni geografice. Aceste substantive care, astăzi, se construiesc cu sufixul -că (**săteancă, orășencă, moldoveancă, româneă** etc.) aveau, în scrierile literare din secolul al XIX-lea, formă în -ă: **siriană, spartană, moldoveană** (I. Heliade Rădulescu), **română** (C. Negruzzi), **românele** (G. Barițiu). Elisabeth Close,

The Development of Modern Rumanian... (1824—1838), Oxford Univ. Press, 1974, și marile dicționare ale limbii române au înregistrat asemenea forme. Primele atestări ale acestor forme apar în sec. XVI (**egipteană**, în **Palia de la Orăștie**, 1581), altele în secolul al XVII-lea (**șimee orășană**, 1645), mai târziu, la Dimitrie Cantemir, dar, începînd cu Școala Ardeleană, la Gh. Șincai (**muieră moldovană**) și la I. Budai Deleanu (**română**), ele devin mai frecvente. Mai ales numele de popoare îndepărtate, nume noi, puțin cunoscute, își construiesc formele de feminin fără -că: **spartană, spanioală, espanioală** etc. Astăzi încă asemenea substantive nu și-au generalizat, în limba literară, formele în -că.

Rezultă, așadar, că, în limba română, între construirea substantivelor feminine cu sufixul -ă și cu sufixul -că, apare o diferență cronologică și socio-culturală. Formele în -ă, moștenite din latină, devin frecvente în scrierile literare, începînd din vremea cărturarilor Școlii Ardeleană și a lui I. Heliade Rădulescu pînă astăzi: este norma latino-romanică de formare a substantivelor feminine desemnînd apartenența la un grup etnic sau social. Această normă a apărut în procesul de occidentalizare romanică a limbii culturii românești moderne, pe care o apropie — așa cum se dorea — de latină, italiană și franceză (formarea femininului se face, în aceste limbi, prin adăugarea unei vocale finale: lat. it. -a, fr. -e). Dimpotrivă, formele în -că, provenite din contactul cu slavii, apar în limba vorbită populară și aparțin unui registru stilistic inferior, colocvial. De aceea spunem, cu toții, cînd vorbim, (o) **americană, e(h)iliană, mexicană**, dar, cînd scriem, întrebuițăm formele (o) **americană, e(h)iliană, mexicană**. Cele din urmă ne par mai culte, mai potrivite pentru a fi utilizate în scrisul literar. Pentru aceleași motive, se folosește, în vorbire, forma **cețățeană** (pl. **cețățene, cețățenci**), dar în documentele oficiale și în circun-

stanțe solemne apare scris **cețățeni și cețățene, cețățeană de origine română** etc. Forma **cețățeană** (pl. **cețățene**), astăzi autentică, era folosită în mod curent de I. Heliade Rădulescu: este o formă de tip romanice (cf. it. **cittadino-cittadina**, fr. **citoyen-citoyenne** etc.).

În aceste condiții, trebuie să considerăm utilizarea sufixului -că în formarea substantivelor feminine drept un procedeu popular, colocvial, uneori chiar cu conotații peiorative. Dacă ținem seama de originea acestui sufix care, în limbile slave, formează substantive feminine indicînd apartenența la un grup național sau social (cf. vsl. **kozak-kozačka**) sau formează diminutive, hipocoristice (chiar la numele proprii, în bulgară: **Vasilka**), înțelegem că întrebuițarea acestui sufix, în limba română, constituie o normă „slavă”. Altfel spus, o normă slavă se opune unei norme latino-romance: cea din urmă, începînd din sec. XVIII—XIX, odată cunoscute modelele latino-romance, a căpătat tendința de a fi considerată normă cultă, în dauna celei dintîi, care a devenit o normă colocvială.

Iată de ce asemenea forme feminine în -că sau -oică par a avea conotații care stînjenesc utilizarea lor în limba culturii. În loc de **germană, americană, milișiancă, armeană, spanioală, unguroaică, bulgăroaică** etc. se preferă **germană, americană, milișiană, armeană, spaniolă, maghiară, bulgară** etc., în care se evită folosirea sufixului -că. De aici și vulgaritatea incultă a unor formații recente precum... **străinecă!** Acad. prof. Al. Graur consideră înlocuirea sufixului -oică prin sufixul -ă, în nume feminine desemnînd apartenența etnică (**franceză** în loc de **franzuzoaică** etc.) ca „o formă de modernizare a limbajului nostru”. (S.C.L., XXIX, 1978, 5, p. 554).

Problema este însă, după cum se vede, mult mai complexă. Deprecierea semantică (în conotații) a utilizării sufixului -că este o consecință structurală a occidentalizării romane a limbii culturii românești moderne. Limba română literară preferă, începînd din sec. XVIII—XIX, norme latino-romance.

Alexandru Niculescu

Cartea unei generații

Memorialistică

ION IANOȘI
SECOLUL
NOSTRU
CEL
DE
TOATE
ZILELE

Cartea Românească

Secolul nostru cel de toate zilele *) seamănă mai puțin cu celelalte cărți semnate de Ion Ianoși. Autorul care a scris întotdeauna cu o ireproșabilă rigoare științifică despre alții — acești alții chemându-se Dostoievski, Tolstoi sau Thomas Mann — preferă de data asta să scrie despre el însuși, să se „mărturisească”. Dar despre ce fel de „mărturisire” este vorba? Se lasă oare întru totul Ion Ianoși cucerit de elementul subiectiv, renunțând — având în vedere specificul cărții de față — la obiectivitatea meticuloasă cu care ne-au obișnuit cărțile sale de până acum? De vreme ce autorul nu ezită să vorbească despre viața sa „personală”, despre iubirile, prietenii și întâmplările prin care a trecut, fără îndoială că narațiunea nu poate fi decât profund „subiectivă”. Vom citi, astfel, pagini înfiorate de un autentic lirism — cum ar fi cele închinare orașului Leningrad (în care nu ni se vorbește de fapt numai despre frumosul oraș de pe Neva, ci — în primul rând — despre tinerețe, virstă ireversibilă, în stare să aureoleze totul, să învaluiască un miraculos abur pe toți și toate), pagini confesive în care ni se face o minuțioasă descriere a unor sentimente, cu momentele de apogeu, precum și de iminent declin, pentru că nimic nu durează pentru totdeauna pe lumea asta...

*) Ion Ianoși, *Secolul nostru cel de toate zilele*, Ed. Cartea Românească, 1980

Și totuși, îl regăsim pe Ion Ianoși, cel din rigurosul său studiu despre Mann (de pildă) — prezent și în această carte atît de „confesivă”. Pentru că, dincolo de notele firesc subiective amintite, o permanentă tentație de a se obiectiva se face simțită. Dorința sa nu este numai aceea de a se face cunoscut, ci mai ales aceea de a crea — descriindu-se — un **personaj exemplar** — sau, de ce nu, **tipic** — reprezentativ pentru o întreagă generație. Un personaj care să evidențieze modul de a gândi — mai ales de a gândi, pentru că accentul se pune tot timpul asupra acestui atribut uman — al tuturor celor ce-i sint tovarăși de generație. Un fel de **autobiografie exemplară**, deci, cartea unei generații, cu idealurile, credințele, căutările, întrebările prin care aceasta se definește și în același timp se delimitează de cei de dinainte și de cei de după. O generație adinc marcată de război, de paranoia lui Hitler și de cuptoarele de gazare, o generație de „stînga”, crezînd ferm în comunism, atașată din primul moment, entuziastă și gata să se avînte pe șantierul patriei de la Bumbesti-Livezeni sau din altă parte. O generație pentru care albul era alb și negrul era negru, totul fiind cit se poate de clar și de limpede; o generație nu lipsită, totuși, de unele erori pe care Ion Ianoși ține de altfel să ni le amintească: „Sigur că mulți au motive de a privi înapoi cu minie. Nici un accent idilic nu și-ar avea îndreptățirea, am comis și noi destule erori, am exprimat sau mijlocit judecăți eronate, am practicat măsuri administrative nedrepte. Era o vreme amestecată, în care dogmatismul era incriminat și practicat simultan, valorile afirmate în principiu și de fapt adesea nesocotite, preferîndu-li-se substitute mai comode care să nu dea bătaie de cap. Printre cei ce ne conduceau erau unii total neavizați și vădit lipsiți de stimă față de **maestrul culturii**. Alții făceau eforturi pentru a-l înțelege, îmi place să cred că mă numărăm printre aceștia”. Atașamentul său la o generație este afirmat în mod direct spre sfîrșitul cărții: „**Generația este patria în timp**”, îl pune Toiu să spună pe un personaj al **Galeriei cu vișă sălbatică**. Și tot acela vorbește de „**toată echipa cu care, vrem nu vrem, trecem prin lume**”. Ar putea fi un motto al tuturor acestor evocări și însemnări...

Prin ce se definește un om? — Iată întrebarea pe care și-o pune Ion Ianoși, și care îl urmărește de-a lungul pildului-toarei sale autobiografii. În primul rînd — ni se răspunde — prin opiniile sale. Prin modul în care gîndește lumea, prin opțiunile pe care le are. O opțiune fermă nu e sinonimă însă cu închistarea. O gîndire trebuie să rămînă în permanență vie și scormonitoare. Comentîndu-l pe Marx, de pildă, Ianoși ne oferă o mostră a modului în care trebuie citit astăzi. „Un Marx menținut pur în ciuda unui socialism **impur** ar fi, în cele din urmă, un Marx ciuntit pînă la nerecunoaștere. **Chipul vinovatului fără vină** l-a acceptat el însuși, în raport cu posibilele neșanse ale unei practici viitoare. Cel ce nu se implică practicii o și poate nesocoti. Invers, cel încrezător în practică se cuvine să fie susținut de ea. Pentru neajunsurile unei națiuni va suferi orice patriot autentic. Pentru greșelile socialismului, va suferi orice adevărat comunist. Numai că el nu se va putea păstra **adevărat** în cazul nrea multor neadevăruri. Marx e primul filosof care a acceptat pariul, riscant, cu istoria”.

Un intelectual se mai definește, desigur, și prin „gusturile” sale literare, prin autorii citați și admirați, aceștia „participînd” la formarea sa ca scriitor. Despre Malraux, Ion Ianoși scrie: „...Totdeauna mă miră și mă intrigă cum a ajuns Malraux pentru studenții mei **literatură** agreabilă sau nu, pentru noi făcea încă parte din viață. Cen, Kio și Katov erau frații noștri mai mari, încercam să le pătrundem suferințele fascinate de taina morții și a revoluției”. Apoi au fost romanele lui Romain Rolland, Familia Thibault de Roger Martin du Gard, cărțile lui Gide. Nu lipsește nici Anatole France. Fiecare generație își are autorii săi și ar fi interesant să facem o comparație între ceea ce citea Ion Ianoși prin 1919 și ceea ce citește un tînar pasionat de literatură în zilele noastre...

Amănuntele autobiografice — anii copilăriei și cei ai adolescenței petrecuți la Brașov, marcați de război și de valul de antisemitism care a bîntuit epoca aceea atît de sumbră, primii ani de după Eliberare, cu entuziasmul și confuziile iminente, anii de studii petrecuți la Leningrad, cînd tînrul burier român, cu acel optimism specific tinereții, reușea să facă abstracție de tot ceea ce era întunecat în epocă, bucurîndu-se, în schimb, de frumusețea unică a orașului, de marea literatură rusă pe care o descoperă și căreia îi va rămînea „credincios” toată viața, de prietenii de neuit etc., etc., anii de profesorat, precum și cel plin de roade literare al maturității — completează portretul pe care Ion Ianoși și-l construiește cu obiectivitate și cu o remarcabilă probitate.

Sorin Titel

Vocația analizei

OȘTIU de cînd era utemistă și ne vedeam periodic la Casa Scriitorilor, la ședințe.

Aparținea categoriei nevorbăreților și excela prin stăpînirea de sine, prin calm, prin franchețe, prin naturalețe. Nu căuta să se remarce, să „arate ce știe”, nu pizmuia talentele și succesele altora. Era sobră în toate, inclusiv în vestimentație, nu fără o notă de cochetărie, dată mai ales de o simpatică pălărie verde. Din ceea ce publicase, puțin, se vedea că știe carte. Tocmai absolvise Facultatea de filologie și lucra la „Viața românească”. Acolo lucrează și astăzi. Revista și-a mai modificat între timp profilul, formatul, s-a mutat în alt sediu, apoi iarăși în altul; redactorii de azi sînt cu totul alții decît cei de vremea cînd U.T.C.-ul era U.T.M. și decît ceilalți, care i-au înlocuit și au fost înlocuiți, la rîndul lor, succesiv, în curgerea anilor. Ea a rămas însă la „Viața românească”. Și-a schimbat statutul civil, devenind, din Eugenia Tudor, Eugenia Tudor-Anton, dar revista n-a părăsit-o. Și nici nu și-a reconsiderat felul de a fi. Stilul existential, structura spiritului scriitoarei de azi nu diferă de ale debutantei de odinioară. Aceeași sobrietate, absența dorinței de a fișare cu orice preț, distanțarea de apăsările sterile.

Atributele precizate în conduita umană jalonează și scrisul autoarei: volumul de studii și articole **Prețurile critice și ipoteze ale prozei**, și romanului **Caruselul**. În critică, Eugenia Tudor-Anton cultivă ceea ce se înțelege indeobște prin „obiectivitate”, aceasta reducîndu-se practic la onestitate, implicînd consecvența în judecări, egalitatea de tratament pentru scrieri de același tip și de egală valoare, excludînd capriciul, părtinirea, arbitrarul, ițina. Fără a fi, desigur, indiscutabile, opiniile sale sînt întotdeauna bine gîndite, scrupulos cîntărite, afirmațiile se sprijină pe argumente reale. Niciodată, jongleria sofisticată, jocul grațios al inteligenței, și cu atît mai puțin acrobația stilistică, nu se substituie analizei, concluziile estimative nu sînt eludate prin practicarea scamatoriei verbale. Lîmpede, francă, sobră, critica Eugeniei Tudor-Anton aparține modului doric. Principiul urmat cu perseverență este supunerea la obiect, acceptarea constrîngerii textului. Finalitatea demersului critic astfel orientat nu poate fi, evident, decît edificarea cititorului, comunicarea, spre beneficiul acestuia, a unei cit mii mari cantități de informație ireproșabilă, aptă să faciliteze asimilarea optimă a literaturii. Neatribuindu-și virtuți „creatoare”, critica de acest tip se vrea doar utilă, ceea ce nu e puțin, ba poate chiar întrece „creația” aproximativă, construcția literaturizantă autotelică, exercițiul de virtuozitate, narcisic, ce nici nu ridică spiritul în mari sfere de idei, nici nu mediază contactul cu valorile obiectiv existente în opere. Eugenia Tudor-Anton scrie critică nu pentru a-și fascina cititorii prin virtuțile intrinsece ale articolelor (deși, probabil, obține, uneori, și un asemenea rezultat), ci pentru a-i orienta cu eficacitate în ținuturile literaturii, în special ale celei contemporane. Nu ține să-și etaleze propriul talent literar; devăluie particularități, împliniri și neîmpliniri ale talentelor altora. Bine scris, articolele impun prin precizia terminologică, prin bogăția și distincția intelectuală a lexicului, prin eleganța formulării, fără a trăda vreoa obsesie pentru zicerea „de efect” ca atare. Extravaganța expresiei, efectele de stil nu devin, de altminteri, scop în sine nici în literatura de imaginație a autoarei **Prețurilor critice**. Acolo, însă, scriitoarea își valorifică, desigur, plenar, resursele. Proza și critica sînt, la Eugenia Tudor-Anton, domenii precis diferențiate. **Caruselul** nu e romanul unui critic ce și-a acordat o recreație, o vacanță, un divertisment, exersîndu-se pe un alt teritoriu decît acela al specialității. E un roman, pur și simplu, cartea unui prozator în toată puterea cuvîntului, independent de critic. Independent în sensul că nu e o umbră a lui, un alter ego subaltern. Prozatorul și criticul sînt două expresii distincte ale aceleiași individualități. Factorul propulsiv comun: propensiunea spre analiză. Editor și exegetă a Hortensiei Papadat-Bengescu, autoarea **Caruselului** își datorează, cu certitudine, descoperirea de sine, ca prozatoare, cel puțin în parte, frecventării creației marii romanciere. Stilul, procedeele diferă, vizibil, însă tipul de proză e același. Asemenea întemeietoarei romanului analitic românesc de factură modernă, Eugenia Tudor-Anton scrutează viața interioară și existența în genere, cu o minuție... feminină. Criza postpuberală și criza vestitoare a senectuții, ambele în expresie feminină, fac, în roman, obiectul unei analize pe cit de nemiloase pe atît de înțelegătoare. Pertinența, obiectivitatea, propriul scri-sului Eugeniei Tudor-Anton încă de la debut, direcționează, constant, atît proza cît și critica acesteia scriitoare, ajunsă în o maturitate pe care e normal să i-o dorim fecundă și prosperă.

Victor Atanasiu

Dumitru Micu

Formele spontaneității

PRIMUL ciclu din ultima carte*) a lui Toma George Maiorescu este și cel mai interesant. Motivul este lesne de sesizat. Scriitorul notează tot ceea ce vede; paginile au un folositor caracter documentar și, adeseori, nu numai atît (e vorba, de fapt, de niște însemnări de călătorie). Textul procură o lectură agreabilă datorită unor calități, aș zice, cinematografice. Totul seamănă cu plimbarea neobosită a unui aparat de filmat. Scriitorul descrie, de pildă, un dans văzut în munții Atlas, observînd, în treacăt, unele surprinzătoare similitudini cu obiceiurile de la noi. Descrierile „după natură” rețin atenția tocmai prin caracterul lor fidel în accepția cea mai strictă. Autorul străbate melegurile Atlasului în goana mașinii; zărește, la un moment dat, o primă tarabă de cristale încărcată cu topaze, rubine, cobalt, safir, ametist, onix, cupru, cristal de stîncă. Imaginile cu o anume tentă (artistică) personală se detașează fără ostentație în aceste rînduri

*) Toma George Maiorescu, *Fata din Piața Sfîrșitului*, Editura Cartea Românească, 1980.

în care, în principal, condeiul înregistrează cam tot ceea ce ochiul îi comunică. Astfel pietrele amintite „curg ca niște riuri pe versanți”, satele denumite prin partea locului „ksar” par „adevărate forlărețe de lut”. Mașina, vedem limpede, are funcție de car de reportaj sui-generis. Autorul vede cițiva nucii cu frunze galbene care-l fac să înțeleagă că și aici, în Atlasul mijlociu, există, în ciuda aparențelor, anotimpuri; zărește o fișie de pămînt semănat, pandantive berbere, meditează, iarăși în treacăt, la ce bogății încă necunoscute „dorm în pîntecele acestor munți austeri”. Reflecțiile nu prea au timp să se producă fiindcă peisajul, iarăși schimbat, trebuie semnalat cu promptitudine: acum copii desculți se țin scai după mașină, cerșind un dirham, vesnicul ceai de mentă nu-l slăbește pe turiști, mai atrași probabil de carne de berbec la frigare, ori de pungile de plastic cu nucii etc. Scriitorul e în esență un lipsit de orice complexe dinaintea colii albe de hîrtie. (De altfel el a publicat în mai bine de trei decenii numeroase volume de literatură, scrise în game stilistice diferite, cu preocupări tematice dintre cele mai îndepărtate una de alta). Cînd notează ceea ce vede, rezultatele sînt interesante. Cînd notează ceea ce reflectează, situația se prezintă ceva mai altfel. Toate roadele imaginației sînt puse nereticent în pagină, orice subiect e abordat cu un curaj excesiv. Scriitorul trece cu dezinvoltură de la un gen la altul (și cartea de față e scrisă, parte în proză, parte în versuri). În poezie adoptă tot felul de ritmuri, de dispunerii grafice ș.a.m.d. Spre a nu mai insista asupra acestui aspect reproduc un singur citat care demonstrează că nu i-ar strica condeiului lui Toma George Maiorescu oarecare înfrînare înainte de a purcede la treabă: „Spre Ea. Te voi duce în Roma inimii mele, tu Cleopatră a simțurilor răzvrătite, dar nu ai domnia aceluia împărat al orgolului, legată de-un car triumfal, simbol al puterii nemăsurate, ci prizonieră a dragostei mele, vei trece înaintea oricărui gînd al meu stăpînă discreționară.

Iată-mă în fața cortului tău, purtat pe umerii supușilor frumuseții, iată-mă la picioarele tale, tu gîngășă floare de lotus și flacără neliniștită, trestie gînditoare și triumf etern al purității.”

Din carte, remarcabile artistic mi s-au părut două bucăți: prima, o poezie, datorită unei subtile sugestii de mișcare neîntreruptă: „și iată cavalerul / cel negru pe calul lui pană de corb / și-armoră de tuci și cavalerul cel alb / pe-armoră balan și-armoră de-argint / cu ce măiestrie-și trimite reciproc provocările / cu ce eleganță-n mișcare se înfrînă / cu cită noblețe se-ncîlnă Frumosele Doamne / purtînd talismanul la piept cu ce / abnegație luptă ce tropot ce goană / cum fulgeră săbii și lănci / se-ncîlnînd în armuri sunătoare cum / cad se ridică cînd unul e sus / și-aclamat de multime cînd altul / așa-i bănuiesc / și sufletul nostru în două tăiat / nesfîrșite turnire arenă-n copite / și praf cu cavalerul cel negru și / cavalerul cel alb cînd unul învinge / cînd altul cu trompete de slavă sau / nu și iar cade unul și altul / se urcă-n ovații și lupta începe din / nou arenă tăiat în două mișcare / în cerc de ruletă”. A doua, un fel de poem în proză, „Un om bate cuie”, deși oarecum **la manieră** de Geo Bogza, are totuși nota sa de originalitate. În timp ce oamenii se pregătesc să dărim niște vechi așezări pentru a face loc unor noi construcții, în timp ce „ca un bivoli de metal un bulldozer mușca impasibil pămîntul negru pregătînd sub casa bătrînă albia nollor temelii” stăpînuie acesteia „prindea cu niște cuie traforul cu păsări al stresinii”, „și bătea cuiele lînistit impenetrabil cu seninătatea Ceahlăului impresurat de nori”.

În latura însemnărilor de călătorie, mai ales, cartea lui Toma George Maiorescu conține pagini de interes nedezmînițit. Notațiile lui dinamice, concentrate în surprînderile amănuntului, pitorese și semnificativ totodată, sînt dintre cele mai menite a reține atenția cititorului cu gust.

Maturitate exemplară

GELLU NAUM *) este un poet care nu vrea să se mintă pe sine și, deopotrivă, să-i mintă pe ceilalți. Întreg demersul său poetic și existențial poate fi pus sub semnul acestei su-preme fidelități, asumate cu toate consecințele și riscurile care decurg dintr-o atitudine mindră, orgolios-inflexibilă, hrănită ea însăși de o năprasnică sete de independență și libertate spirituală. Nimic nu l-a făcut pe acest poet, ajuns acum la o „maturitate exemplară”, să renunțe la ceea ce era propriu și simțit ca al său: nici prezența unor lucruri stinjenitoare, nici absența altora, stimulatoare, pe care le-ar fi meritat cu prisosință, căci fără îndoială ne aflăm în fața unuia din marii noștri autori lirici contemporani. „Singularitatea tragică” despre care vorbește la un moment dat poetul, izolarea sa, impusă și neimpusă, sint prețul plătit al unei auto-exigențe, al unei ne-abdicări totuși fertile, capabilă de a produce poeme de o mare expresivitate și densitate umană, poeme care și-au croit un stil inconfundabil, în matca suprarealistă din care provin. Poeziile lui Gellu Naum ne constring aproape, prin evidența lor, prin plenitudinea de viață pe care o conțin, să uităm „teoria”, principiile stricte de la care se revendică sau de la care se pot revendica în ultimă instanță, în favoarea ritmului uman de o extraordinară vivacitate pe care îl dezvoltă în substanța lor intimă. Propunând soluții de viață și soluții poetice totodată, căci experiența existenței se confundă aici tot timpul cu experiența scrisului, poemele lui Gellu Naum reușesc performanța rară de a evita orice ariditate conceptuală, orice referință ori aluzie „teoretică” pentru a pune mai bine în lumină ceea ce ne înfrățește cu adevărat, dedesubtul convențiilor, prejudecăților și normelor dubioase, ceea ce constituie realmente „omenia” din noi. Sint poezi care și-au propus, poate, țeluri mai mult sau mai puțin ambițioase. Gellu Naum și l-a propus pe acesta: consolidarea unui mod de a trăi, firesc, neabuziv, profund, într-un cuvânt, un mod eminentamente uman. Fiecare din poeziile sale trimite la acest program de existență, ușor dezinteresată în aparență, dar necolind deloc gravitatea, existentă la fel de reală, de evidentă, pe cit poate fi de stranie în alcătuirile ei interioare: „În odaie printre ziare venite din regiuni depărtate / ca un animal blind ca un om minunat te iubești și stai pe marginea / patului cu palmele pe genunchi / sau dezlegat de naștere și de moarte îți mângii obrazul de piatră-ponce / pină cind soarele trece pe partea cealaltă / lângă fotografia fericitului copil care face pipi pe un mal albastru / Atunci totul se reîntoarce, se regrepează / ca într-o ceață fierbinte în care lucrurile se refac / printre obscurele plantații ale intimplării. Iar alături / o femeie întinde cu grijă hainele iubitelui înecat și vorbește cu ele / aceea care te mai caută în oasele negre ale fluturilor / Și în timp ce tu rătăcești prin negurile unei puternice bărbății / pe lângă lopețile uitate pe mușuroiul proaspăt al cirtitei / sau privești clătinaarea celor

*) Gellu Naum, **Versuri**, Editura Cartea Românească, 1980.

doi pari infipți în mal / sau te culci pe pământ și vântul îți acoperă fața cu scaeti aduși de / cine știe unde / o mare tristete readuce peisajul lunar al umerilor ei obosiți / și nu mai există cuvinte iar șoaptele ei sint lucruri care se așează / pretutindeni umplind tăcerea spintecată de țipătul trenului / șoaptele ei sint apa adunată peste urmele tălpilor după ultima ploaie / dar e de ajuns o simplă răscucire de cheie ca să auzi / curgerea lentă a timpului pe lângă ciorapii tăi umeziți / sau respirația greoaie a rădăcinilor / și iar visezi malul albastru de la capătul riului / pe care ne rugăm feerica părăsire” (**Malul albastru**).

Poeziile lui Gellu Naum izbutesc să ne convingă și să ne determine să participăm afectiv la ele, uneori cu o sfîșietoare afinitate, în condiții inițiale inegalabile de dificile. Postura de „izolat” în care poetul nu numai că se complăce, dar pe care o și dezvoltă într-un regim predilect și dezirabil al reclusiunii matriciale, într-un „cadru al retragerii în adinc”, ar putea stîrni suspiciuni cu privire la legitimitatea celui care încearcă să ofere remedii la falsificările existenței. Și nu este aici singurul obstacol pe care această poezie trebuie și reușește să-l înfrîngă: fiindcă ea își propune totodată să fie un soi de ecou la ecouri cosmice, incontrollabile, să dea glas „adincurilor și surselor foarte depărtate”, să surprindă amănunte inesizabile, „printre obscurele plantații ale intimplării”, accidente și spontaneitățile absurde, să opereze nu atât cu sentimentele și cuvinte cit cu stări născunde, „prenatale”, dacă se poate spune astfel, să oglindească, mai pe scurt, viața profunzimilor spiritului, în respectul propriilor ei impulsuri și interdicții. Scopuri îndepărtate așa-zicînd de problemele noastre curente, de obișnuințe, de realitatea cotidiană. Lucruri, în plus, șocante la prima vedere și exprimate șocant, cu neîncredere în putința de permeabilitate, de adeviere a interlocutorului: „Cui să-i vorbim cînd fiecare se mîngie pe furis?” Presunțiile acestea, puse în circulație uneori cu o voluptate cochetă de către poetul însuși, nu rezistă însă la o lectură adevărată a poemelor, fiindcă poezia lui Gellu Naum are darul să ne implice, să ne convertească la un mod de exprimare prin care neobișnuitul începe să ne devină apropiat, revelindu-ne identitatea noastră cu mult mai bogată decît ne-o închipuim îndeobște.

Foșnetul imperceptibil al existenței, pe care Gellu Naum caută să-l capteze de atîtea ori, din tăcerea numai aparentă a lucrurilor, din „substanța aspră a reveriei”, din „domeniul presimțirilor”, ca și din realitățile de toată mina, derizorii adesea, capătă pe nesimțite, insidios, și pulsul nostru. Ne surprindem dezvoltînd în minte discursul poetului, în sugestiile lui multiple și în fluidul său acaparator, oricît de multe elemente insolite ar cuprinde el. Pentru că „interpret și victimă a mișcărilor gîndirii”, așa cum se definește, Gellu Naum este totodată și un extraordinar interpret al mișcărilor, simple și esențiale, ale inimii, mai aptă adeseori să nuanțeze și să redca cu exactitate „paradisurile și infernurile” pe care le purtăm în noi. În poezia lui, în poemele cele mai caracte-

ristice, există mereu un punct fierbinte, un centru iradiant, de înaltă temperatură, care aliază în același timp, într-un material nou, de o stranie frumusețe, realitatea și irealitatea, amîndouă dovedind, în atari împrejurări, posibilități nebănuite de adaptabilitate. Ele se pun în valoare și se potențează reciproc. Un virtej torid dinamizează, spulberă aproape liniile de peisaj cunoscut, convenționale; o lentoare umedă încetinește progresiv cursul existenței pînă la zona pură și fragilă de unde se poate întrezări tiparul arhetipal: „Există vaduri uitate niște locuri în noi și un drum care duce prin apă / cîneva mă strigă ar vrea să mă atragă într-acolo / să dea cu o plantă în mine și ce vină am eu pe lumea asta cu porți de aramă / apoi se face liniște cîntă privighetorile / e foarte frig și în noi sint niște castele / niște cîmpuri cu flori albastre și galbene / și le străbatem pe caii noștri de plastic / ... / cite nu se intimplă în noi și le uităm acolo ca într-un ghiozdan / și fiecare crede că numai el știe lucrul acela pe care îl știu foarte bine și alții // dar eu am în vedere perioada fericită cînd locuim în mama / stăteam acolo mă gîndeam ce mi-o fi trebuind / afară ploua ea dormea goală cu mine în burtă / se întorcea pe-o parte și pe alta îmi descînta în somn / cunoștea legea aceea aspră vroia să mă apere / deasupra patului se le-găna sora mea luna” (**Domeniul presimțirilor**).

POEZIA lui Gellu Naum nu-și propune numai un refuz al „falsei conștiințe” și o eliberare de presiunea convențiilor care ne determină de multe, multe ori să fim altfel decît sintem cu adevărat, în forul ascuns al intimității noastre. Ea reprezintă, într-un chip evident, o imbogățire de identitate, iar cel care o scrie nu traversează doar experiența reclusiunii și nostalgia prenatalității, ci vine spre noi cu o trăire incomparabil mai diversificată, atingătoare de planuri și teritorii de viață multiple. Cel care o scrie știe lucruri pe care le-am uitat, pe care le ignorăm, pe care le falsificăm prin uzajul simțului comun. Este, în multe privințe, o autoritate, căci poate descrie atât „foșnetul umbrei” cit și succesiunea ideilor care se înlăntuie, prin analogie, în mintea noastră; poate descifra atît limbajul tăcut al lucrurilor, cit și experiența magică, practica străveche ce și-au lăsat amprenta pe acțiunile și gesturile noastre. Un plan inițiat și un plan familial, corespunzînd deopotrivă tonalităților de vorbire, își dau mina în poemele lui Gellu Naum, poeme pline, saturate aproape de o profundă realitate referențială, purtînd în miezul lor o cunoaștere a lumii de o tacilitate quasi-erotică. Puține sint lucrurile aparținînd „rosturilor lumii” pe care aceste poeme să nu le atingă, să nu le atingă într-un mod edificat, cu toate că se afectează aici, citeodată, spunerea în gol, gratuitatea, necomuniunea, într-un fel însă care acordă greutate tocmai contrariului, pentru că Gellu Naum înțelege să rostosească adevăruri pe un ton care să le facă crezute, capabile să răzbată spre intimitatea noastră, într-un mesaj cald, al trăirii printre noi, nicidecum de o rece, astrală superioritate. Prin

mulțimea de acte nepoetice, derizorii sau improvizate care o concurează, poezia nu se înjosește, ci iese consolidată exact pe încercătura de omenesc pe care dorește s-o transmită, familiaritatea comportamentului pregătind adaptarea la șocul revelației, la șocul unei confesiuni smulse la limită, cu prețul unui inconfort nu numai sufleteș, dar și fizic: „E drept că nu se poate ieși nu se poate intra nu se poate zbura / nu se poate cădea nu se poate privi cu ambii ochi sau cu / un singur ochi albastru verde căprui sau violet // e drept că mai există și tăcerea dar corpurile lucrurilor ne păstrează / cu ferocitate în cadrul lor în care și tăcerea e bună doar / pentru nefericitii fericii că-și pot acționa în ea poetica lor glandă lacrimală // e drept că tot ce spun acum n-are pic de poezie și n-are / nici un rost mai bine n-aș vorbi decît să tac așa dar n-am / încotro și nu se poate altfel cînd ai trăit fiecare tresărare / a unei mari șoaapte necunoscute în care totul e posibil” (**Confuzia posibilă**).

Poemele lui Gellu Naum în care e vorba, nu o dată, despre începuturile lumii și ale omului, despre perioadele „de dinaintea nașterii” sau despre „ținutul marilor evidențe incommunicabile” își trag evidența tocmai din stări și afecte pe care le intuim de o interioritate confraternă, conectată la diapazonul timpului actual. Acest mare poet contemporan, printre reverii, contemplații, accidente și izolări, printre lucruri care par de prisos comodităților sau conveniențelor comunică precum puțini alții și ne implică în recitarea libertăților pierdute ale ființei. În drumul spre edenul inocenței, el înțelegă compasiunea, tristețea și singurătatea, frigul existențial, vulnerabilitatea și amenințarea, făcînd din glasul său un glas avizat al fragilității umane: „mă instalasem într-un cuib pe un copac / stăteam acolo peste niște paie / pasărea-mamă își vedea de treburile ei de pasăre / masculul nu zicea nimic mă ignora / odată doar mi-a tras vreo două cu ciocul peste ceafă / atînci ploua eram ud leoarcă tremuram și mă adăpostisem / sub uriașa aripă maternă lângă aia micii / (niște nebuni îl azeam cum rid în ouă) // Încolo trai pe mine Citeam pe domnul Nietzsche / și contemplant adeseori planeta / aveam min-carea în valiză / lângă notațiile despre tehnica non-acțiunii / pe care le utilizam ca șervețele / Din cînd în cînd trecea pe sub copac o domnișoară / călca peste acele ierburii cu ghetete ei albe / eu o iubeam mă ridicam pe virfuri recitam / îmi arătam profilul de pochet / pasărea-mamă înălța ciocul spre cer și clămpănea / în fine domnișoara făcea un gest nedefinit / apoi pleca spre casă peste acele ierburii / Odată a venit în locul ei un vîntător ciudat / dădea din cap și se uita spre cuib / pasărea-mamă m-a acuns sub aripă / în ouă aia micii tăceau înfiorați” (**Valiza**).

Dan Cristea

Promoția 70

Istorie și utopie (II)

■ CU DOUA romane (**Rug și flacără**, 1976, și **Mierca**, 1978) și două cărți de proză scurtă (**Despre purpură**, 1974, și **Antonia**, 1978) publicate într-un interval de cinci ani, Eugen Uricaru s-a impus relativ ușor în conștiința criticii, deși diversitatea tematică și de tehnică narativă, intruciva surprinzătoare, a făcut să întîrzie ivirea formulei critice sintetizatoare ce fixează tipologic o literatură și consacra, în felul ei, un scriitor. Cum însă unitatea stilistică nu lipsește cărților și cum stilul acesta are culoare și ritm proprii, a-l parafa pe autor ca „stilist” a fost aproape o consolare pentru nesiguranța încadrării tipologice tematico-narative. Există totuși, chiar la nivelul tematic-narativ, ceva care grupează cărțile de pînă acum și asigură literaturii lui Eugen Uricaru o coerență interioară și, poate, o anume unitate subtextuală. Este vorba de o tensiune între istorie și utopie sub dublă tendință: a istoricului spre utopie și a utopicului spre istorie. Tradusă în planul atitudinii metafizice printr-o contaminare reciprocă a realului și idealului, iar în planul atitudinii stilistice printr-o la fel de reciprocă presiune a mimosisului și imaginarii, această tensiune se conturează înlăuntrul discursului epic ca o supra-temă difuză, conținută în tema fiecărei proze ca apa într-un burete, nevăzută dar ponderabilă. S-ar putea ca la originea numitei tensiuni să se găsească o idee de ordin estetic, bunăoară aceea dezvoltată în nulevele (prolog al cărții de debut) nu intimplător intitulată **Inventind**: scriitorul ca taumaturg și, de aci, valoarea mo-

rală a ficțiunii. La fel de bine s-ar putea să fie doar rezultatul unei ezitări (din prudență? din nelămurire?) de opțiune stilistică pe fondul unei ezitări fi-rești de weltanschauung. De oriunde ar veni, tensiunea între istorie și utopie a-testă disponibilitățile scriitorului, verificabile de-acum în varietatea tematico-narativă a cărților sale.

În textele din **Despre purpură**, amăgitor subintitulate „proze fantastice” (ecuația istorie-utopie instituite întotdeauna pe lângă sensul aparent al materiei epice un înțeles secund, ca atare modul ei predilect nu este fantasticul ci alegoria), avem de-a face cu un peisaj utopic — Vladia — populat de o lume puternic individualizată, trăind într-un timp psihologic ca într-unul calendaristic, marcat de succesiunea unor anotimpuri sufletești și situat, fenomenologic vorbind, în istoric; utopie negativă, Vladia exercită asupra personajelor ce o locuiesc o presiune deformantă, principalele ei atribute: univers concentraționar, somnolență depersonalizantă, orizont crepuscular, identitate oximoronică (paradis infernal și infern paradisiac) tind să se istoricizeze, să iasă cu alte cuvinte din zona evenimentului epic cu valoare simbolică pentru a invadea, treptat și discret, o realitate reportericească. La rîndu-i, aceasta din urmă, reducibilă la evenimentul domestic, exercită și ea o presiune asupra personajelor, una în sens invers, atributele ei: automatismul cotidian, monotonia repetării acelorași mișcări, ritmicitatea sau obișnuința activității zilnice tind să inghețe într-o as-

censlune utopică, diminuînd valoarea documentară în favoarea dobîndirii unei valori simbolice. Și fiindcă ambele direcții se întîlnesc în același context psihologic, deopotrivă în atmosfera generală a lumii Vladiei și în psihologia particulară a personajelor, starea conflictuală va izbucni, se va dezvolta și se va consuma exclusiv în spațiul lăuntric; nimic concret nu ajunge să tulbure aparențele peisajului, războiul este invizibil, traumatizează psihologii și nu comportamentele, conștiințe și nu acțiuni; personajele pot spune, asemeni unui poet, că nu au dovezi despre ce li se intimplă, dar își aduc aminte. Înteresant este că deși se confruntă în același spațiu și în același timp psihologic, cele două tendințe (a utopicului spre istorie și a istoricului spre utopie), rămîn mereu distincte și disjuncte, nici o confuzie între ele nu este posibilă, lucru care nu se va produce în **Rug și flacără** și se va repeta, nuanțat însă, în **Mierca**. În schimb, o situație similară celei din textele cărții de debut întîlnim în povestirile din **Antonia** (dealtfel volumul acesta e un fel de addenda la **Despre purpură**).

Stilul din cele două cărți de proză scurtă, nu numai în textele ce privesc Vladia, dar mai cu seamă în acestea, pare să fie un ecou în planul scriiturii al tensiunii supratematice. Povestitorul apelează la memorie numai intrucît poate, prin asta, să-și elibereze de obstacole circumstanțiale imaginația. În memorie se răsfrînge tendința spre istorie, în imaginație aceea spre utopie, în consecință ceea ce pare a fi funcție a memoriei este peisajul utopic al narațiunii, iar ceea ce pare a fi funcție a imaginației este planul istoric, documentar. Subtilitatea acestei stilistice stă, cred, la temelia acestei impresii de exercițiu stilistic pe care prima carte a prozatorului a lăsat-o multor comentatori, cu atît mai mult, probabil, cititorului ocazional.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 16.X.1939 — s-a născut Nicolae Damian
- 16.X.1978 — a murit Traian Lalescu (n. 1920)
- 17.X.1897 — s-a născut Ștefana Velisar Teodorescu
- 17.X.1905 — s-a născut Al. Dima (n. 1979)
- 17.X.1908 — s-a născut L. Kallustian
- 17.X.1923 — s-a născut Constantin Barbuceanu
- 17.X.1930 — s-a născut Felicia Marinca
- 17.X.1935 — s-a născut Aureliian Chivu
- 18.X.1903 — s-a născut Sandu Tzigara-Samurcaș
- 18.X.1907 — s-a născut Maria Arsene (n. 1975)
- 18.X.1907 — s-a născut Mihail Sebastian (n. 1943)
- 18.X.1936 — s-a născut Ion Aramă
- 18.X.1958 — s-a născut C. Stănescu
- 19.X.1908 — s-a născut Dumitru Almas
- 19.X.1935 — a murit Gib Mihăescu (n. 1894)
- 19.X.1961 — a murit Mihail Sadoveanu (n. 5.XI.1880)
- 20.X.1895 — s-a născut Al. Rossetti
- 20.X.1924 — s-a născut Valentin Silvestru
- 20.X.1928 — s-a născut Pompiliu Marcea
- 20.X.1930 — s-a născut Ioan Grigorescu
- 21.X.1891 — s-a născut Perpesiciu (n. 1971)
- 21.X.1923 — s-a născut Mihail Gaftă (n. 1977)
- 21.X.1970 — a murit Nicolae Gane (n. 1903)
- 22.X.1907 — s-a născut Cella Serghi

Rubrică redactată de GH. CATANA

ȚARA între două cincinale

■ Vizitele de lucru efectuate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în unități economice, agricole și de învățământ au reprezentat — prin cuvintele rostite în cadrul unor mari adunări populare — tot atâtea prilejuri de rodnic bilanț, de înflăcărare îndemnuri și de expunere a generoaselor perspective ce se deschid țării, acum, în perioada dintre două cincinale. Există în țară numeroase întreprinderi, județe întregi chiar, care au realizat planul cincinal, lucrând încă de pe acum în contul cincinalului viitor. Granița dintre cincinale nu este nicidecum rigidă, așa cum, la fel de lipsită de un strict regionalism este și munca oamenilor de pe tot cuprinsul patriei, cei care depun, mai presus de orice, o muncă pentru țară, pentru ei înșiși dar și pentru întregul popor. De aceea, cuvintele secretarului general al partidului s-au adresat, indiferent de locul unde s-au desfășurat adunările populare, oamenilor muncii din întreaga țară, din toate domeniile de activitate, indiferent de naționalitate, cuprinși cu toții de dorința — manifestată prin avânt revoluționar în realizarea și depășirea sarcinilor de plan. Revista noastră găzduiește și în acest număr impresii de călătorie ale unor tineri scriitori, mărturii ale contactului nemijlocit al slujitorilor condeiului cu producătorii de bunuri materiale, mărturii, în același timp, ale modului în care țara — cu chipul ei nou — însuflețește paginile care se scriu și necontenit se vor scrie despre ea.

Priveliști și sentimente din Ardeal

VEI ajunge-n Carpați colindător de adevăr / Vei trăi închipuirea în forme adânci de viață / Și vei adormea mi-reasma ce arde într-un măr / Pretutindeni oaspe de suflet, de povăț / Vei trăi întomnarea prin sate, spre miazănoapte / Un vis în largul vis al poemelor stelare -- / Răsari cutezătoare poartă printre șoapte / Minune roditoare a brăilor de soare ! — scriam în fragmentele mele din Ardeal și motivul pentru care îmi reamintesc toate acestea, tocmai aici, oriunde de „explicit” ar părea la prima vedere, nu este altul decât bucuria pe care-o încerc, ca reporter, în această toamnă adâncă, în fața unei realități ce-și descoperă continuu propria ei fascinație. O realitate care își trage sevele roditoare din însăși împlinirea acestor ultimi ani de dezvoltare impetuoasă, de intruchipare a unor idei de mare forță și frumusețe.

Nu există nici un paradox în afirmația că, în numai câțiva ani — decisivi — istoria poate afirma și poate impune mai multe adevăruri decât în lungi perioade de timp, neîmplinite și nefructificate cum se cuvine. Anii acestui spectaculos cincinal susțin fără putință de tăgadă afirmația, dându-i chiar o undă de firească, așa spune; dacă, prin firească, noi, cei de astăzi, înțelegem nu altceva decât extraordinarul fiecărei clipe. Într-adevăr, acești cinci ani înseamnă foarte mult pentru patrie, dar privirea trebuie să parcurgă — altfel nici n-ar putea înțelege — drumul ultimului deceniu și jumătate, adică, aceste necesare trepte ale unui proces istoric caracterizat prin continuitate, unitate, clarviziune, dinamism. Aceste adevăruri — pentru că nu sînt doar simple noțiuni — firește, pot fi nuanțate pe spații considerabile; socotesc însă că realitatea le cuprinde și le exprimă pe de-a-ntregul — asemenea unui fluviu ce-și adună firisoarele de apă vie de pe toți versanții — și deci, ea și numai ea este în măsură să dea strălucire vorbelor. Așa încît, însemnările mele din Ardeal, înainte de toate, sînt rînduri de suflet ce au prins viață în preajma oamenilor și a faptelor lor :

Comuna (Valea lui Mihai, județul Bihor) am văzut-o în „febra” pregătirilor, în tensiunea ieșirii ei în lume; am văzut-o consolidată cu rădăcinile-i trainice, în mișcătoarele coline de nisip ale nordului. Peste 12.000 de oameni — români și maghiari — își construiesc cu pasiune propriile lor geometrii interioare. Materializate într-un singur sens : devenirea orașului agroindustrial. Printre argumente : 87 de străzi, 7 cartiere (cu școală, grădinițe, magazine alimentare, secții de prestări servicii etc.). Mai apoi : o secție a fabricii de mobilă, una de împletituri, întreprinderea „Arovit” (de industrializare și prelucrare a legumelor, de industrializare a cărnii). Temeiul nu este, nu poate fi altul, decât munca înfrățită a localnicilor, firească, durabilă, în numele acelorași idealuri.

Covasna — altfel spus, „rezervația” de sănătate. Locul, ei de suflet : acolo unde cotățele de piatră ale masivelor muntoase cuibăresc depresiuni și dau spațiu inimitabil vălilor Oltului și Riului Negru; vatră a unor mărturii daco-romane. Insemne contemporane : una dintre cele mai moderne așezări balneoclimaterice ale țării. Puternice obiective industriale : secțiile de mobilă 1 și 2 ; 38 de secții ale cooperativei meșteșugărești „Avintul”. Covasna — străvechea așezare unde „vorbesc pietrele dacilor”, se construiește pe sine, în fapt, construiește prin oameni, pentru oamenii săi.

Arcul de lumină din partea nordică a masivului muntos Vlădeasa (din Carpații Occidentali), altfel spus, amenajarea hidroenergetică de pe Valea Drăganului. În final, barajul arc, cu dublă curbură, va fi unul dintre cele mai mari (de pe riurile noastre interioare) ; va stăvi 110 milioane metri cubi de apă, va avea 120 de metri înălțime și o deschidere la coronament de o jumătate de kilometru. Semn de particularitate al șantierului : între cei doi ver-

sanți, macaraua-funicular are o deschidere de un kilometru ! Constructorii — celele vii ale barajului. În peisajul aspru al văii, totul va părea, în cele din urmă, dominat de legile unei desăvîrșite armonii.

Odorheiu Secuiesc, Sfîntu-Gheorghe, Zalău, Miercurea Ciuc, Bistrița. Ultimul deceniu — și în special, ultimii cinci ani — înseamnă pentru aceste pînă nu de mult „foste așezări”, noi trepte spectaculoase ale renașterii. Fostele orașele, ce-și conservaseră tihna odihnitoare a unor meserii tradiționale, iată-le, în anii dintre două cincinale, de nerecunoscut. Și acest lucru a fost posibil datorită politicii statului de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării, de captare a energiilor fiecărei așezări și de valorificare a acestora în direcția dezvoltării moderne.

„Apoi, într-o cu totul și cu totul altă „categorie” (se înțelege, subiectivă) ar trebui să așez cetățile chimiei din Tg. Mureș, Tirnăveni, Victoria, Făgăraș și, desigur, fără să uit tradiția industrială a marilor orașe din Ardeal. Spectaculos! acestora însă nu mai este unul exterior, ușor de descoperit cu ochii liber. Descătușarea acestora este una interioară, anii acestui cincinal fiind, în fapt, ani de consolidare și de depășire a tradiției. Ani de contribuții substanțiale aduse economiei naționale.

Ceea ce am remarcat — și faptul este cit se poate de elocvent — la oamenii „cincinalelor” este teribila lor modestie. Pe platforma industrială a Zalăului am întâlnit oameni care, după mai multe „experiențe” pe șantierul țării, mărturiseau că era de datoris lor „să pună și aici lucrurile pe picioare”, iar la Bistrița, în iarna acestui an, ignorînd nu știu cite grade minus, constructorii își vedeau liniștii de treabă, cu cel mai firesc suris din lume.

Apoi, vocația prieteniei, a solidarității. Într-o mare întreprindere de pe platforma industrială a orașului Sfîntu-Gheorghe, un tânăr subinginer (Bela Bihory) îmi spunea că patriotismul înseamnă „a avea în cel mai înalt grad demnitatea muncii tale”, iar câțiva tineri din Odorheiu-Secuiesc (Irma Vass, Zoltan Vinczeffy, Árpád Gergely), în cadrul unei dezbateri, recunoșteau fără umbră de retorism că adevărul tinereții lor se exprimă prin muncă înfrățită, pasiune și dragoste față de țară. Mai spuneau : cel mai important lucru este „curajul de-a te depăși pe tine însuși” în orice moment.

Și iarăși faptele sînt cele dintîi călăuze. Nu demult, părăsisem cetatea Făgărașului, îndreptîndu-mă spre Victoria. Veneam aici pentru prima dată. Un oraș în toată puterea cuvîntului. Dar ce fel de oraș ? Fără arhivă, fără pietre săpate de raze pe care istoria să fi lăsat urme. Arhiva, cită există, o descoperi în sufletul oamenilor ce au defrișat dealurile împădurite, și-au trăit adevărata viață — sau, o parte din ea — construind din temelii — efectiv — noul oraș. Oamenii Victoriei, iată, sînt chiar oamenii „dintre două cincinale”, oamenii despre care vorbim.

„Este lesne de înțeles că aceste cîteva „secvențe” cuprinzînd nume de locuri și oameni sînt luate la întimplare ; de fiecare dată ești tentat în fața unor biografii (pe care, cu un loc comun, le numim azi exemplare) să le acorzi în scris și în memorie spațiul cuvenit. Nimic neadevărat în asta. Numai că, în cîteva rînduri (cum sînt cele de față) cel mult poți proceda la o scurtă „prefață”, cu gîndul (nemărturisit) la o viitoare dezvoltare pe măsura faptelor, a locurilor, a oamenilor. Și, mai ales, nu poți privi realitatea, ea însăși în mișcare, fără sentimentul copleșitor că abia vei reuși să sugerezi (pe hîrtie) o infimă parte din marea, fascinantă dăruire a muncii pentru țară. Resorturile intime ale acestora, cum ziceam, trebuie căutate (și aflate) în efortul general, în competiția ce animă aspirațiile oamenilor țării, fără deosebire de naționalitate, în năzuințele lor comune, în adevărul de fiecare zi.

Viorel Sâmpetrecan

În miez o pe maluri

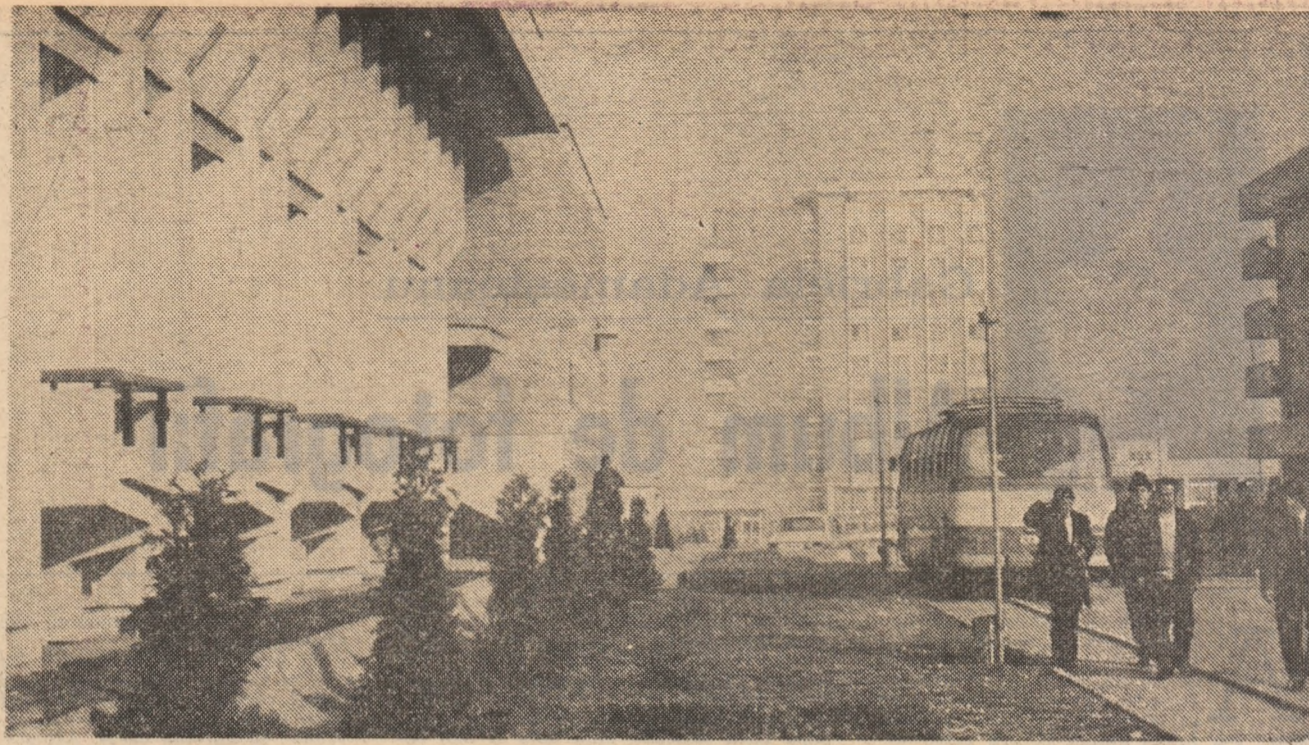
LIMPEDE — orizontul cîmpicii spre dimineață. Printre parcelele (însușind peste 400 ha) cultivate cu legume ale Consiliului unic agro-industrial Strejești, de la Pleșoiu la Doba și de aici la Grădinari (nume cum nu se poate mai potrivit pentru o așezare în care oamenii și-au făcut din grădinărit un adevărat renume, grație recoltelor obținute an de an) și la Strejești de jos, ARO-ul condus de președintele consiliului — Corneliu Orzață — aleargă pentru ca, din vreme în vreme, să oprească în mijlocul culegătorilor, din dorința de a fi probate prin fapte cele spuse chiar în pragul zorilor („avem în acest an una dintre cele mai bune recolte din ultima vreme”). Întîlnirea cu Marin Berneanu, președintele cooperativei din Pleșoiu, îi prilejuiește lui Orzață primul „bravo” al zilei. S-a încheiat, mai devreme decât se preconizase, recoltarea flozii-soarelui. „Să-i dăm bătaie acum la pregătirea terenurilor !”. Ploile nu se prea îndură să atingă ogoarele oltene în toamna asta, pricină pentru care pămîntul e tare, necesitînd chiar și șase discuri pentru a putea fi însămișat. Dar schimbările prelungite, ajutorul pe care îl acordă toți oamenii satului rezolvării grabnice a problemelor cîmpicii vor fi capabile să depășească și hopul acesta. Iarăși la drum... La centrul de preluare și valorificare a legumelor și fructelor — pentru a se chema mașini la transportarea gogoșarilor —, la centrul de pregătire a semiconservelor, apoi pe lanurile de porumb, la S.M.A... Zi obișnuită de muncă atît pentru cei ce se preocupă în cîmp de recolta anului acesta și de cea a anului care vine, cit și pentru cei care trebuie să o adăpostească sau să o trimită cit mai repede spre consumatori.

Mii și mii de oameni adună cîmpia în acest miez de toamnă. Aici în Oltenia, ca și pretutindeni în țară. Pașnică bătaie pentru o cit mai mare recoltă, această întrecere care-i va incununa cu premiul de belșug al toamnei pe toți oamenii ogoarelor noastre, strînge — braț lingă braț — forțele uriașe ale unui popor. Pentru ca anotimpurile ce vor veni să poată mulțumi, prin plinul hambarcelor, acestei toamne.

Coborînd dinspre Strejești, alte cîmpuri și alți oameni întăresc senzația că întregă această mare de pămînt fertil și-a aflat muncitorii cei pricepuți. Dar, din chiar largul de cîmp neted, siluetele elegante ale unor biocuri turn, coșurile înalte ale unui imens combinat vestesc apropierea de un oraș. Pe platforma înaltă a acestui oraș, platformă pe care s-a așezat acum „orașul nou”, pînă nu demult se aflau vile și grădinile celor ce stăteau în „orașul de jos”. Acum, cînd la Slatina — căci acesta este orașul cu înfățișare frumoasă și semeță, vizibil chiar de la Piatra Olt — s-au sărbătorit 15 ani de la prima șarjă de aluminiu românesc, întreaga așezare pare a respira o adevărată și puternică tinerețe. Ce reprezenta Slatina în urmă cu nici două decenii ? Un tirgușor cu două străzi mai mari — una care ducea la gară și alta — Corso-ul — în „orașul vechi”, locul de promenadă duminicală al localnicilor ; un tirgușor pentru care economie însemnau moara de la gară și o mică întreprindere de industrie locală — „Oltul”. Orașul care numără mai bine de șase veacuri de atestare documentară, orașul ajuns acum reședință de județ și centru puternic al industriei noastre, adunînd mii de oameni din jurul său pentru a elabora și prelucra aluminiul, poate fi creionat, de-a lungul acestei vertiginoase treceri printr-un timp — istoricește, atît de scurt — nu numai prin acele linii de forță — evidente — care înseamnă mari întreprinderi, impozante edificii de cultură, largi spații comerciale, ci și prin ceea ce s-ar putea numi „amănunte”, dar care, în fond, sînt pline de sugestii și nicidecum doar ilustrative. Un tânăr, Zefir Ghencea (ajuns jurist după ce, odată cu terminarea liceului, în '73, a început să muncească — alături de tatăl său, meșterul Ion — pe șantierul întreprinderii de utilaj alimentar, participînd la punerea sub tensiune a primei hale de acolo și urmînd

La inaugurarea Combinatului de utilaj greu din Iași

Slatina — noul centru

toamnă, Oltului

rsurile facultății la fără frecvență) își amintește cum, preună cu colegii săi de joacă de pe strada Trandafirilor, era nevoit să se alăture unui grup sau altuia pentru a te vedea — la unul din cele 3 televizoare care existau casele de pe stradă — un film. Acum, atît el cît și dați copiii de atunci au apartamente la bloc și, tineri nici 30 de ani, sînt posesori de autoturisme, au mobilitate modernă în case (de lipsa televizoarelor nici nu mai ate fi vorba) și își cresc copiii într-o bunăstare pe care la vîrsta copilăriei, nici nu o puteau bănui.

Sînt foarte, foarte mulți copii în Slatina. Un veritabil aliu" al cărucioarelor de-a lungul străzilor largi ale orașului, cursele făcute cu biciclete sau patine cu roțile pe stoul din fața casei de cultură sînt imagini tonice, de care zi, imagini deloc „de amănunt" ale unei noi înșirări a orașului.

S-ar putea, la fel, pornind de la un alt „amănunt", scrie spre „respirația convențiilor", despre marea număr de isini și mai mare număr de oameni ai muncii care vin pleacă spre și de la combinatele Slatinei. Vin dinspre ărginile județului chiar, dinspre Optari, Sirbii Măguri, spre Brincoveni, Cirlogani, dinspre Cepari, Poboru sau vileni, vin pentru că această zonă are o mindrie a — aceea de a-și clădi industria și de a-și aduna ro- l cîmpiei cu miinile oamenilor săi.

Dincolo de toate aceste ipostaze — și de încă multe ele, în care acest oraș și această zonă se pot prezenta hilor unui reporter, ochi pentru care esențial este fap- l de viață, oricît de mărunț poate să pară la prima ve- rea (așa cum, de pildă, sugestivă mi s-a părut această agine, observată în chiar centrul orașului, într-o după- niază luminată de soarele blind al sfîrșitului de se- pnrie : o pereche de tineri căsătoriți, însoțită de tradi- nalul alai de prieteni, părinți și rude mai îndepărtate, cea prin preajma ceasului ce străjuiește colțul de stra- . Dintr-o întimplare, ceasul nu mergea și am avut im- esia că s-a oprit anume, pentru a isca ideea că timpul isului, că timpul locuitorilor lui este un timp al perma- nței tinereții și al nestrămutatei fericiți, mercu la in- put de drum — așa cum erau, veseli și frumoși, tinerii sătoriți pe care i-am privit o vreme), dincolo, deci, de ășșarea generală a orașului, de permanentul său frea- t, de rezultatele muncii miilor săi de locuitori, Slatina e și un simbol al locurilor din jur. Un model — s-ar e putea spune. Este rezultatul unei ample demonstrații probînd cu brio validitatea ipotezelor de lucru — a in- epciunii cu care s-a pornit la ridicarea unei zone a ții, a încrederii în calea aleasă și a dorinței de a merge și departe pe aceeași cale, cea a edificării unei puter- ii industriei alături de grija și preocuparea ca agri- ltura să ofere mereu mai mult. Această armonie a dez- ăării tuturor zonelor țării — evidentă în Olt, dar regă- ă și în Maramureș, și în Vaslui, și în Covasna... — re- ezintă materializarea uneia dintre cele mai însemnate ătribuții pe care președintele țării a adus-o citorii ăniei de azi. Iar Oltul, locul din țară care a dat vieții unul dintre cei mai de seamă bărbați ai timpului, artă din plin, ca întrecăa înfățișare a patriei, pecetea ersonalității tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Prin tot ce s-a înfăptuit aici în vremea din urmă, prin se preconizează încă a se mai înfăptui, Oltul se nu- ără printre județele cu cel mai înalt ritm anual de dez- ătare — 20 la sută —, printre locurile unde se constru- ște cel mai mult — numai în acest cincinal au fost clă- te în jur de 14 000 de apartamente —, printre județele cele mai ridicate recorduri de productivitate în agri- ltură.

În miez de toamnă, pe malurile Oltului, în județul ce ărtă chiar numele riului ce-l străbate, se edifică o nouă ărie, istorie a muncii neistovite, a gîndului îndrăzneț, încrederii în miinile țării și în puterea noastră de a face a el un timp al celei mai curate și mai aprinse lumini.

Dan Mucenic

Drumuri moldave

MUNȚII coboară domol spre podișurile Moldo- vei, așezînd peste culorile de aur ale toamnei aroma rășinilor aduse de la înălțime. Drumul plutașilor e o dulce amintire, hrănită de lu- crurile cu mai mare răsunet, născute și rostuite într-un timp neașteptat de scurt : bolsug de piine în podișuri, mașini și produse chimice ieșite din mina oamenilor din Tara de Sus. Și, de fapt, unde a in- ceput moderna industrie chimică a României? Orice elev de școală generală pune fără ezitare degetul pe hartă : Onești, Borzești, Săvinești, Roznov. Le-au urmat : Iași, Suceava, Focșani. Drumuri ale deschiderii spre viitor, unite în decurs de un deceniu și jumătate cu alte dru- muri industriale făurite în celelalte provincii istorice ale României.

Tot în Moldova a avut loc prima mare experiență de șantier : Bicazul. I-au urmat : salba de hidrocentrale de pe cursul Bistriței. Iar acum : cascada de centrale elec- trice de pe cursul mijlociu al Siretului. Primul mare șan- tier al Moldovei s-a transformat într-o Moldovă a șan- tierelor. Nu există oraș sau sat în care lumea construc- torilor să nu-și fi destăinuit marea sa forță novatoare. Vine după aceea stabilizarea acestor oameni. Baraca de- ține proporțiile și confortul unui bloc de locuințe. Fostul constructor — buldozerist, lăcătuș, sudor sau mecanic — își trimite fiii la învățătură apoi îi îndreaptă spre acele locuri unde mina sa a înălțat o fabrică de strunguri, un combinat petrochimic sau o țesătorie de mătase. Așa a făcut Vasile Avrămoaie, constructor de poduri din Paș- cani, unul dintre autorii sistemului de poduri peste Siret, în amonte de Roman. Fiul cel mare, Doru, este primul operator chimist din secția Melană IV de la Fire și fibre sintetice Săvinești. Coincidența a așezat astfel lucrurile încît Doru Avrămoaie și familia au primit repartizie în- tr-un apartament cu trei camere, unul dintre cele 25 000 de apartamente construite în Piatra Neamț din 1965 și pînă acum. Coincidență, da! Apartamentul lui Doru Avrămoaie poartă numărul 25 000 !

Fiul cel mic al bătrînelui Avrămoaie a terminat la București Facultatea de drumuri și poduri. Repartizat la Bacău, Ion are de construit o nouă cale rutieră spre zona Brașovului, locul spre care mulți moldoveni și-au îndrep- tat de-a lungul deceniilor pașii. Noul drum este și el o sugestie a reîntoarcerii, spre locurile unde marea indus- trie s-a instaurat deplin, marcînd destine, schimbînd pei- sajul inconjurător, ridicînd spre o nouă lumină viața a milioane de oameni.

Pe fostele „pămînturi rele" de mai jos de Piatra Neamț, s-a ridicat cel mai mare combinat de fibre și fibre sinte- tice din țară. Faptul acesta a însemnat calificarea în pro- fesii de vîrf a peste 8 000 de oameni din Tara de Sus și din Tara de Jos, construirea unui oraș nou în jurul fos- tului tîrg al Pietrii, imprimarea de însușiri urbane satelor din jur, locurilor din care provin constructorii combinate- lor și chimiștii de azi. Ceva asemănător s-a întîmplat și cu fostul tîrg al Romanului. Destinul locului a fost schim- bat odată cu construcția laminorului de țevi, iar această schimbare a fost definitiv pecetluită cînd din Roman au început să plece spre America și Asia primele strunguri carusel fabricate în România. Sute de foști țărani își pot asuma mindria de a fi făurii ascemnea bijuterii tehnice, iar mindria lor are suport moral și profesional : într-un timp foarte scurt au ajuns la înălțimi greu de închipuit pînă nu demult. Din Faraoni, Răcăciuni și Buhăești, locuri de podiș sărac pînă de curînd, s-au ridicat auten- tice dinastii muncitorești care lucrează la un nou baraj pe Siret și la un nou combinat chimic în marginea Ba- căului. Va fi unul dintre cele mai mari combinate chi- mice din țară, specializat pe produse înalt prelucrate, aduse încă, în bună parte, din import.

Pămîntul Moldovei este plin de mărturii istorice și nu e vorba de nici o coincidență cînd în preajma acestor locuri de evocare a luptei pentru păstrarea ființei romă- nești se pun mereu temeiul pentru noi și noi cetăți de scaun ale muncii. Asemenea cetăți se numără cu zecile în ultimul deceniu și jumătate. Destinul locurilor și al oamenilor poartă din plin reverberațiile timpului dinamic, un timp în care munca este supremul atribut civic, uni- tatea de măsură a calității de om nou, multilateral dez- voltat. Intrînd în lumea uzinelor, oamenii nu uită lumea

satului. Cunosc zeci de oameni care fac naveta, iar după ora patru după-amiaza îi poți întîlni în cîmp sau în propria ogradă, lucrînd din nou și din nou, cu aerul că nu au făcut încă totul ca să-și justifice pe deplin menirea. Intrînd în lumea orașului foștii săteni aduc o parte din civilizația urbană în mijlocul celor rămași lingă pămînt. Se construiesc case noi, trainice, lăcașuri de cultură, com- plexe comerciale, spitale și dispensare, drumuri spre mai multă bunăstare și civilizație. Prin trudă, prin foarte mul- tă trudă, și imaginație, și dorință de carte, și omenie a scăpat Moldova de falsul patriarhalism. Un deceniu de azi are dimensiunile unui secol, dacă încercăm să măsu- răm timpul nu în ani ci în mulțimea evenimentelor — fapte de muncă, fapte de cultură, gînduri de mai bine.

Petroliștii de la Moinești descoperă noi tehnologii de extracție a țiteiului, minerii din Comănești sînt în stare să depășească planul anual, cu același număr de oameni, cu aceleași utilaje. Muncitorii de la „Ceahlăul" din Piatra Neamț, asemenea minerilor din Comănești, se angajează să producă mașini agricole de mai mare randament fără alte investiții decît gîndirea și mai buna organizare a muncii. Produsele Săvineștilui intră pe noi piețe inter- naționale, iar mecanizatorii de la Întreprinderea agricolă de stat din Roman se așteaptă la cele mai mari producții de sfeclă și porumb din istoria lucrării pămîntului în aceste locuri.

Ce înseamnă, ce exprimă toate acestea? Nu e vorba, se înțelege limpede, numai de un șir de acumulări cantita- tive, ci de o schimbare în conținutul întregului proces de dezvoltare. Ilie Ursu a lucrat în urmă cu zece ani ca tîni- chigiu într-o cooperativă de burlane și sobe de tucl. Nu demult l-am văzut din nou. Locuiește în Bacău, are casă și familie și e lăcătuș la Întreprinderea mecanică de aici, de aici de unde pleacă sute de mașini-unelte spre mari întreprinderi românești și străine. Vasilica Safta, fiică de părinți cu cîte patru clase primare făcute la fără frec- vență, după război, este șefa unui atelier de producție din Fabrica de încălțămînte Bacău. Ce distanță, măsurată în evenimente, există între ea și părinții ei, oameni așezați, oameni cu stare, rămași în satul de baștină? Și cum s-ar putea măsura o asemenea distanță? Poate în puterea de a asimila noul, în capacitatea de a da răspunsuri mai rap- pide la întrebările tot mai complexe ale timpului. „Cîte simțiri nerostite există în intervalul dintre două generații! Să le vedem în adevărata lor lumină și atunci vom înțe- lege în ce constă acest mare salt pe care îl facem fiecare dintre noi". Așa încearcă să mi se explice tinăra șefă de atelier, autoarea, printre altele, a două inovații care au adus întreprinderii în care lucrează economii de peste o jumătate de milion de lei. Dar eu îi păstrez chipul în me- morie pentru faptul că felul ei de a fi, felul tinereții sale, și al responsabilității, și al hărniciei, este felul de a fi a sute de mil de băieți și fete moldoveni, care dau anilor din urmă dreptul de a face din ei perioada cea mai pro- speră și umană a istoriei pe aceste meleaguri.

Producțiile Industriale ale unor județe ca Neamțul sau Bacăul s-au triplat în ultimii cincisprezece ani, iar cele ale Botoșanilor și Vasluiului au crescut de 8—9 ori. Ast- fel, cu asemenea ritmuri înalte, totul poartă semnul tîne- reții. Tinăra platformă industrială, cartier tînăr, oraș nou, pădure tînără, recoltă nouă sînt cuvinte care exprimă un fel de a gîndi și lupta pentru menținerea acestei tînerății. De aceea se întind atît de multe drumuri între sate și oraș, între dorințele de ieri și faptele de astăzi, între reu- șitele acestui an și reușitele, gîndite, ale anului ce vine. Iar anul care vine, pentru mulți dintre oamenii Moldovei a și început : o muncă mai bine făcută în uzină, o mutare în casă nouă, petrecută mai devreme.

La cumpăna dintre cincinale, în aceste locuri de înaltă simțire românească drumurile dintre sat și oraș și dru- murile dintre oameni sînt măsura unei armonii pe care o statornicește acest timp, un timp pe care, dacă l-am nu- mără în ani, n-am obține prea mulți, iar dacă l-am nu- mără în fapte îl vom vedea ca cel mai prosper moment al istoriei. Ceea ce și este el de fapt. Scrutînd peisajele, ascultînd oamenii, sîntim, și în Moldova, cît de înaltă este treapta dintre două generații. Măsurînd-o nu numai în tone, metri cubi sau kilometri, ci în acel ceva care ține de simțire, pasiune gîndire. Înțelegem că această treaptă este cea mai înaltă din cîte au fost pînă acum.

Pavel Perfil

Gabriela Adameșteanu

Album de fotografii

A RĂMAS cu paltonul pe ea, numai nurele și le-a scos de la gît și le-a așezat pe fotoliu. Și-alături, pălăria ei gri, de fetru. A rămas cu paltonul ca să înțeleagă bătrîna că se grăbește: c-a intrat numai pentru cinci minute în casă, cinci minute doar, atît cît a rugat-o. E a nu știu cîta oară cînd îi face aceeași figură: cînd o așteaptă, nu vine, și cînd e mai ampresată și mai aglomerată cu obligații și comisoane, atunci se trezește cu ea c-a-i sună la ușă. Și sună, și sună, și stă, cum a stat și azi, e de-o viclenie... Sint, oamenii aștia simpli, de-o viclenie, și-asa își cunosc interesul... Stă cu paltonul pe ea și cu spatele la pendulă ca să nu vadă cît de tîrziu s-a făcut și să nu se panicheze; cu cît are mai multe treburi și mai puțin timp pentru ele, cu atît trebuie să nu se panicheze. Și baba asta fără obraz care nu mai iese de unde-a intrat! Pe zi ce trece, chiar și cei care mai aveau o umbră de bun simț și l-au pierdut, chiar și cei care-și știau cît de cît lungul nasului: uite, ca baba asta care de-o viață le intră în casă! Să vii și să suni o oră la ușă, o oră întreagă să suni, să te faci că pleci și să te întorci sâ pîndesti, ascunsă după buran — uite ceva la care un om simțit nu s-ar fi preat niciodată...

Se mișcă nervoasă și atinge cu cotul un album așezat strîmb pe colțul măsuței: un album mare, al mamei (muti), cu fotografii din tinerețe. Alaltăieri s-a uitat prin el și i-a șters de praf învelitoarea. Nu știu cine-a sunat-o pe neașteptate tocmai cînd se uita prin album (madam Ivănescu, probabil), și-atunci l-a lăsat grăbită pe colțul măsuței. Așa a rămas de-atunci pînă în clipa asta, cînd îl atinge nervoasă cu cotul: albumul se rostogolește, ea dă să-l prindă, dar, de grăbită ce e, îi tremură mîinile și i se rostogolește printre degete. Uite-asa, acum au să se desprindă toate fotografiile și au să umple casa, fir-ar să fie de babă, că numai de la ea s-au tras toate relele, astăzi...

Nu s-a desprins nici o fotografie, slavă domnului, sint toate bine lipite, se-apleacă, ia albumul și-l pune, ușurată, la loc. Pe covor a rămas doar un cartonaș, puțin mai mare decît o carte de vizită. Un cartonaș alb-gălbui — îngălbenit. Se-apleacă iar și îl ridică:

CELE MAI SINCERE URARI
DE NOUL AN 1915

Sophie și...

Același scris la amindouă iscăliturile, a două neclară... Un scris cu cerneală neagră, litere ascuțite, prelungi și, totuși, un scris bărbătesc... Și-n aceeași secundă în care se întreabă: al cui? și recunoscut iscălitura. A recunoscut iscălitura prea bine știută și aceeași reacție: o scurtă înțepătură în piept, o mirare dureroasă, o ușoară speranță. E iscălitura lui, e scrisul mîinii lui — deci s-ar putea să mai vină, deci s-ar putea să se mai întoarcă. Și chiar în timpul acestei speranțe se miră, întristată, c-a mai putut nutri un asemenea gînd. Doar mirarea mai stăruie în ea, — în timp ce se mișcă prin hol cu pași nerăbdători. Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămînă dintr-un om — și vede săculețul alb, pătat de vin și de mizga neagră, și degetele ei lungi, uscate, așezîndu-l mai bine în sicrișul de oseminte... Cum de este posibil ca nimic să nu mai rămînă dintr-un om și scrisul mîinii lui să-l ai sub ochi — ca și cînd ți-ar fi scris acum o oră? Ca și cînd încă ar mai fi, ca și cînd ar mai putea să se întoarcă... Așa cîun în mîntea ei de treisprezece ani mai spera, și aprindea luminări mari, și se ruga cîte o oră la Sainte-Vierge, patroana Notre-Dame-ului. Trecuseră pe urmă doi-trei ani de cînd el murise, și ea încă îl mai visa, aproape noapte de noapte: visa dormitorul vechi, masiv, de lemn de nuc, și pe el, pierdut dincolo de tăbliile înalte ale patului, între perne numcroase infodate, cu dantele immaculate. Răsufia suierător, citeodată avca pe gît o rană deschisă, alteori suspecte pete verzi pe obraz — de la cavoul în care stă de-atîta timp, se gindea ea. Dar niciodată nu o sponca cu glas tare.

Tu nu ești mort, îi spunea ea, de fiecare dată, în vis. Și se ridica pe virful picioarelor pentru ca el s-o poată săruta pe frunte.

Tu nu ești mort, îi șoptea, încurajator, ne-am înșelat cu toții, și tu, și noi, dar acum totul este cum trebuie și ai să te faci iar bine.

El era: pe jumătate ridicat între perne, ca să respire mai ușor... El era, îi auzea de aproape respirația suierătoare...

Intre degetele fragile și uscate, cu unghii la fel de perfect ovale ca-n tinerețe,

doar cu luciul mai stins, răsucesc felicitarea îngălbenită:

JULIETTA. Photographe de la Cour Royale. Clișeele se păstrează pentru măriri și fotografii.

Ce mult a putut să-l iubească pe bietul papa dacă și-acum, cînd abia îi mai re- cunoaște scrisul, acum cînd nu-și mai aminteste vocea lui obișnuită, ci doar cea suierătoare gîjiată, sufocată cu care i-a zis. — Drum bun.

(Era gata pregătită pentru plecarea în vilegiatură, la Slănic, plecarea cu tante Margot și cu oncle Alexandre. În vara aceea, i se explicase, muti și papa aveau să rămînă în București, așa că la ferestre nu păduse obișnuita hirtie albastră care se îngălbenea de soare pînă la întoarcere. Dar cuferele erau pregătite la scară și ea însăși gata îmbrăcată: cu pălărioara pe cap, cu pardesaușul încheiat la toți nasturii, son sac à main atîrnîndu-i la incheietura fragilă. Gata îmbrăcată, rezemată stingaci de ușa albă și înaltă a dormitorului — întredeschisă.

— Yvoonee! strigase muti de jos. Probabil de lingă casa scării.

— Yvoonne! coboară odată! Ia Mario cutia de pălării, c-ai s-o uiiți, du-o la automobil, și pe urmă urcă și vezi de ce întîrzie...

N-ar fi fost nevoie să trimită pe nimeni după ea. Era gata pregătită, auzise motorul automobilului sub ferestre, auzise și vocea lui tante Margot:

— N-are rost, drağa mea, sintem și-asa întîrziți, dar știi tabieturile lui Alexandru...

Auzise tot, dar nu era să iasă val-verted din camera lui de bolnav și să alege pe scară. Stătea rezemată de ușa întredeschisă, privindul cum se ridică anevoie dintre perne; cum încearcă să zimbească și doar își schimonosește fața. Se uită din ușa la el cum își coboară anevoie din pat picioarele care îi tremură! — niste picioare slabe și lungi, foarte albe — cum bijubiie, la întimplare, după papucii de casă, pentru că nu vrea să-și irosească puținele puteri, aplecîndu-se; cum se apropie încet de ea, cu spatele curbat sub halatul de casă, așezat strîmb pe umeri, se apropie încet, cu pași firșiți, împiedicați în poalele lungi ale cămășii de noapte. Tîndu-se de mobile, respirînd suierat, și fața, nefiresc de galbenă, încercînd să-i zimbească, și părul cărunt, moale și rar, umezit de efort și lipit de teastă. El era și, totuși, nu-i mai venise să-i sară de gît; stătea lipită de ușa, stringînd în palmă minerul complicat, aurit al clantei.

Nu-i venea nici să-i sară de gît, nici să-l sărute, de luni de zile muti îi interzisesse stringere de inimă la gîndul că el se apros-o facă și iată că simțea și ea o ciudată pie. O ciudată stringere de inimă, o teamă ușoară și chiar o nepermisă, o rușinoasă silă, la gîndul că el s-ar putea s-o atingă:

— Drum bun... îl suierase, însă, oprindu-se pe neașteptate în loc. Ca și cînd și-ar fi dat brusc seama că nu mai are putere să ajungă pînă la ușă.

— Au revoir, papa, spusese ea, și vocea șoptită și-o auzise stridentă, nefiresc de tare și de grăbită.

Se răsucise, învîrtindu-și fusta ecosais de călătorie sub pardesul; era gata să coboare scara de lemn, tropînd, ușurată. Încă mai ținea mîna pe clanta al cărei miner striat i se încălzise sub palmă cînd îi auzise suieratul infundat:

— Drum bun... în viață...

Da, sigur că da, atunci cînd ea își desprinsese ochii de el, vizibil grăbit să plece, el îndrăznise să-i suiere fraza lui patetică, de care se rușina, dar pe care spera că ea avea (și după patruzeci de ani) să și-o amintescă. Poate singura frază patetică rostită de acel bărbat străin, meticulos și rezervat pe care ea l-a iubit atît de mult, și despre care nu i s-au mai relatat, mai tîrziu, decît gesturi, decît fraze convenționale. De cînd oare își pregătea în minte fraza patetică în timp ce se opinea să se ridice între perne și să scule pe ligheanul de faianță albă, cu flori roșii și mari, niciodată așezat destul de la îndemînă?... Sau întinzînd mîna obosită după cordon, iritat că tocmai în clipa cînd se simte mai rău nu-i stă nimeni în preajmă, că Sophie tocmai acum a plecat cu Margot într-o vizită, că Maria trîncăne cu vizitiul la bucătărie, că soldatul a ieșit cu ungueroaica lui în Cișmigiu, că sora a plecat s-asculte slujba de seară. Singur, în casa totdeauna plină de lume...

— Boala schimbă foarte mult caracterul unui om, îi șoptise muti lui tante Margot.

Cobora încet scara de lemn, cu mîna strînsă pe balustradă, cu ochii posomorîți, fixați neatent pe relieful de stuc al holului, pe incrustațiile aurite care îi displăceau din ce în ce mai mult, de la o vreme.

De la o vreme, se spunea că nici nu mai erau deloc moderne.

Cît trebuie să-și fi pregătit fraza patetică în timpul lungilor nopți cînd aștepta dunga cenușie a dimineților tot mai timpurii (se făcea ziua din ce în ce mai devreme, se apropia vara). Aștepta să audă copitele calului pe caldarim, și fișitul roților faetonului, și zgomotul garnițelor de lapte care se ciocneau între ele. Această era ora la care se simțea totdeauna mai bine, lumina singerie a răsăritului se făcea triandafirie, păsările cripeau asurzitor în grădină; acum se întindea singur la loc, în pat, gemînd și întindea mîna tremurîndă după cordon: avea să intre Maria, avea să dea la o parte draperiile grele, avea să deschidă larg ferestrele și, cu ochii închiși, el avea să soarbă aerul viu al dimineții de iunie.

C E MULT a putut să-l iubească dacă și-acum, după patruzeci de ani de cînd a murit, încă mai spera, nedeslușit și absurd, că el ar putea să se întoarcă. Că lumea ar putea să se mai întoarcă, brusc, înapoi, că ar mai putea fi din nou exact cea care a fost odată... Totul la fel, aceeași zi de început de iunie, sub umbreluța roz, ușor ococolorată de soare, muti controlînd fiecare strat de triandafiri din curte... Și ea, exersînd la pian, aruncînd prin geam o privire iute: pînă unde a ajuns linia umbrei care taie exact în două pavajul curții? Un flașnetar trece chiar acum pe sub ferestre, un flașnetar bătrîn, rătăcit cine știe cum pe o stradă centrală, cel care nu știe decît Steluța. O clipă, cutia de muzică acoperă sunetele pianului: „tu care-odinioară.../ D-a capo, din nou d-a capo:

— Mais, voyons, Yvonne... Soyez attentive...

„pe cînd eram pe lume tu singură și eu“...

Se ridică iute pe virfuri, s-a auzit un zgomot de trăsura, papa...

— Mais, voyons, spune mademoiselle Lisette, nu-i papa...

Cauciucurile roților de la trăsura alunecă mai departe de poarta casei. Aceeași, lumea — muti în chioșcul acoperit de iederă amestecată cu caprifoi, o floare cu degete albe, cumînți, lipite rusinos unul de altul și cu o limbă inspicată, pufoasă de polen:

Tante Margot povestește ceva cu glas încet, în timp ce-și soarbe cu înghițituri mici, în virful buzelor doar, cafeaua.

Și doar după ce tante Margot își termină dulceața de cireșe amare, după ce scoate din poșetă port-figaretul, se reazează de spătarul de răchită al scaunului și trage adînc, în piept, fumul, cu capul puțin aplecat într-o parte; doar după ce îl lasă să se strecoare, printre buzele întredeschise, conturate, în formă de inimioară, doar atunci vine și rîndul lui muti ca să vorbească.

— ...la Gavora, în vilegiatură, a început flîrtul, spune muti.

Ea n-o ascultă pe muti, înțelege tot, dar o pliclîsesc povestile lor. Aleargă în goană spre casă, nu cumva a întîrziat? Aleargă în hol, în curînd are să se facă seară, simte încă în nări mirosul de regina-noptii, se apropie noaptea dacă regina-noptii a început să se deschidă. Gîfînd, se uită neliniștită din prag la cadranul de enail albastru al ceasului. Se uită bine și-și face socoteala în gînd, cifrele romane încă o incurcă, limba aurie a ceasului a încremenit între literele romane, aurii. Nu, nu-i tîrziu, a ajuns tocmai la timp, ghelele de lac ale lui papa, mînușile albe de glace, papa întinde mîna să-și ia din culer bastonul și pălăria. iar ea se ridică ușor pe virful pantofilor cu bareta pentru ca el s-o poată săruta pe frunte...

Cîți ani a așteptat ca totul să înceapă iar de la început, cîți ani a așteptat ca el să se întoarcă? Așa cum i se părise c-a înțeles de la muti în acea duminică ploioasă cînd o aduseră pe neașteptate de la Slănic, din vilegiatură:

— De ce miroase așa? întrebare cînd intraseră toate trei în hol.

Mirosea, într-adevăr, a ceva neobișnuit în hol și în toată casa: mirosea a flori amestecate (dar a prea multe feluri de flori) și-a ceară, și-a tîmii, și-a încă ceva, care îi făcea ușor greață. Ea respira tare, demonstrativ, din ce în ce mai zgomotos pe nări — ca un căluț, se gindea, așa i-ar fi spus papa:

— De ce tropăi ca un căluț? obișnuia să-i spună, mîngîind-o pe creștet.

Și respirația ei zgomotoasă, și mișcărilor ei zmucite, mai zmucite ca de obicei, erau deosebit de reușite, se vede, pentru că toți o urmăreau atenți, și mademoiselle Lisette, și muti, și tante Margot, și Maria... Iar succesul pe care îl avea o făcea să fie și mai zgomotoasă, o făcea să vrea și mai mult să fie centrul atenției. Mobilele,

scara de lemn, toată boazeria casei trozne, era rece și umed în casă, nu mai făcuseră foc demult, și toate oglinzile erau acoperite.

C E BINE își aminteste încă acea lungă duminică ploioasă, pocnetul streșinilor, făcîntul ceasului și privirile curioase, admiratoare ale tuturor... Da, în ziua aceea ea — nu muti — era cea mai importantă persoană a casei. Auzea ploaia lovind ferestrele, lovind pavajul curții în timp ce urca treptele spre camera ei, a pus mîna pe minerul complicat al clantei, a intrat, și-a tras un taburet și s-a așezat în fața oglinzii. S-a așezat la oglindă, sperînd c-o să întilnească altceva, sperînd că ceva se schimbase așa cum simțise din privirile lor mirate. De fiecare dată cînd se ducea la oglindă spera că o să întilnească acolo altă figură decît cea pe care ele spuneau c-ar fi a ei, spera (la fel de nelămurit și absurd) că într-o zi are să se vadă pe ea și, totuși, arătînd altfel decît stia că arată.

Stătea pe taburet și se privea în oglindă; aici fusese buduarul lui tante Margot înainte să se mărite, și muti nu schimbase nimic. Pînă și caseta de bijuterii, îmbrăcată în argint, era întredeschisă la fel, pe toaletă, într-o neglijență căutătată, și din ea ieșeau în afară aceleași șirașuri de coral și chihlimbar. Muti nu schimbase nimic pentru că Yvonne era un copil cuminte, și dacă nu avea voie să atingă ceva, știa sigur că n-are să-l atingă. Se uita în oglindă, o oglindă înaltă pînă la plafon, cu o ramă neagră de abanos, cu sîdez încrustat în mîsuța toaletei și împrejurul sertarelor; ape roz, ape bleuverte făcea sîdeful în penumbra camerei, o lumină ștearsă, ușor gălbuie intra prin ferestre. Fusese totdeauna un copil cuminte care nu strica jucăriile, care nu scosese ochii păpușilor, nici nu le smulsese părul; nici acum nu se atîngea de nimic, stătea doar pe taburet și se privea în oglindă. Nu, lucrul acela ciudat care se întîmplase în lipsa ei nu-i schimbase nimic pe figură.

Păcat, foarte păcat, era tot ea, cea dintotdeauna. Iar rochia neagră, de catifea, n-o avantaja, așa cum spusese și muti; îi făcea parcă tenul și mai gălbui-pămîntiu, și părul, detestatul ei păr, cu fir prea subțire, casant, care îi creștea necontenit ca un puf decolorat la rădăcina frunții, părul ei atrîna mai rar și mai fără luciul ca niciodată. Se privise mult timp în oglindă, din față; pe urmă încercase să se ajute cu o oglindă de mînă, înrămată, și cu miner de argint. Răsucise în toate felurile minerul oglinzii ca să se poată vedea din profil; o pusese oblic, reușite să se vadă, în fine, dar din profil arăta mai rău decît din față. Tîrîntul ploii de-afară se transformase într-un ropot plin, o ceață umedă aburea geamurile și ascundea chioșcul cu lederă și caorifoi din fundul grădînii. Mîinile îi ieșeau subțiri, fără putere și lungi din minceile rochiei negre; și le strînsese, una într-alta, cu disperare. Oare cît timp mai trebuia să aștepte, cît, pînă cînd papa avea să se întoarcă din străinătate? Înceuse să plîngă, ușor și firesc, plîngea fără să vrea, frumos, fără inete și fără suspine; plîngea așa cum plîng domnișoarele, fără să își schimonosească obrazul. Închise fără zgomot în urma ei ușa camerei.

— Citeva retușuri, doar, spusese tante Margot. Orice față pe care ți-o trimit se poate descurca... Și-n talie să-i spui s-o mai ajusteze... Oricare ți-o trimit...

— Nu, nu, nu, oricare, nu oricine, știi doar ce-am pățit ultima dată... se împotrîvisse muti.

— Oricare în sensul că ți-o trimit pe cea pe care mi-o ceri... Spune-mi care...

— Știu eu, șovăise muti, nemulțumită. Știu eu, sigur că n-o să-ți cer o lucrătoare pentru așa un fleac... Cred că Vica s-ar descurca... e și iute de mînă, e și la locul ei, e și mai curățică...

Totdeauna tropăise cînd cobora scara, tropăise ca un căluț, cine știe de ce păsea atunci atît de ușor, cu toate că ochii îi erau împăienjenți de lacrimi. Lacrimile i se rostogoleau calde, fierbinți pe obraz, și imediat altele îi abureau ochii așa cum ploaia de-afară aburea geamurile... Li era atît de urit, și arăta atît de prost în oglindă, simțea că și nasul trebuie să i se fi umflat și să i se fi înroșit dar în clipa asta nu-i mai păsa. Ce bine ar fi fost să-l fi găsit acasă pe papa și fi intrat acum în birou! lui cu lambrionii de stejar afumat în care muti adusese noile ei achiziții, fotoliile și canapeaua. Club, acoperite cu piele. Ar fi intrat tîrziu, și i-ar fi pus mîinile la ochi, iar el, bijbind cu mîinile împrejur, ar fi răvășit hirtiele de pe birou, tamponul de sugativă, coupe-papier-ul, imensa călimară de bronz, tot întîrziind să o recunoscă.

— Cum, domnișoară, cum? i-ar fi zis, uitîndu-se la ea sever. Și doar ea știind că totul e o glumă.

— Cum e posibil ca o domnișoară cultivată și inteligentă să nu găsească un mod în care să-și întrebuinteze timpul plăcut, fără să se plictisească? Poate facem amîndoi o plimbare cu trăsura, la Hipodrom... sau lăsăm trăsura pe drum și mergem pe jos pînă la cofetărie... Ei, unde mergem, spune: la Frederic, la Nestor, la Alexe Popovici? Sau mai bine zis ce preferi azi: indiene sau caroline?

COBORA atit de ușor scara de lemn incit nici muti, nici tante Margot n-au auzit-o. Așa că, la ultima cotitură a scării a putut să se ghemuiască dintr-odată pe trepte, să se ascundă în spatele balustradei și să-și așeze capul pe genunchii osoși, de băiat, iar ochii i-au rămas pe desenul stucat, aurit, al pereților. Lacrimile i se opriseră la fel de brusc așa cum începuseră, inspira cu aviditate mirosul nou al trupului ei, un miros tare, puțin acid, care îi urca dintre coapse. Începea să respire cit mai rar și mai ușor, cu urechea ciulită ca să le asculte.

— ...Știu că e legată de el într-un fel puțin nefiresc, ai văzut și tu scenele de gelozie pe care mi le făcea, de cind era mică, dacă mă apropiam de ei. Țin minte că odată s-a dat pe furis, exact cum face un câțel neputincios și perfid, și am simțit o durere cumplită în deget. Mă mușcase pînă la sînge... Exact scenele de gelozie pe care ți le face un ciine sau o pisică... De-aceea am încercat s-o ocrotesc, de-aceea m-am ferit s-o aduc în zilele acestea, deși restul familiei m-a condamnat, dar eu cind sint convinsă că fac un lucru bun...

— Foarte favorabile comentarii despre inormintare, ți-ai făcut inutil atitea probleme... o intrerupsese tante Margot. Avea o intonație grăbită și binevoitoare în glas, ca de fiecare dată cind voia să schimbe subiectul discuției.

— Exact cum trebuie, cu pompă, și totuși cu sobrietate, la fel și discursurile, mai puțin mi-a plăcut cel al reprezentantului studenților. Aici dealfel să știi că foarte proastă impresie au făcut studenții ducindu-se în corpore la Hipodrom pentru bătaia cu flori. Alexandru mi-a arătat chiar o notiță în ziar, „studentimea română și-a dat sicși o bilă neagră în caietul ei de cursuri și de bună creștere”. Bietul Etienne avea dreptate cind spunea că în moravurile acestei țări nu intră decit ingratitude pentru cei ce fac un bine public. Obștea nerecunoscătoare, mai ții minte cum obișnuia să repete încă de pe vremea cind îți făcea ție curte ?

— Dar cum mai poți să ai pretenții de la niște străini... Pentru că totdeauna i-am reproșat că nu face o demarcație necesară între străini și între familie. Obligația lui primă de bărbat era față de familia lui, nu față de obștea publică... În fine, dar cind propriul lui copil...

— Dar Sophie, pauvre Yvonne e un copil... Ce poate înțelege un copil din asemenea lucruri...

— Un copil, deși la vîrsta ei, știi și tu bine că mama se mărita... Fie, un copil, sint alte vremuri acum, dar un copil terriblement egoiste... Te rog să mă crezi că discuția nu-mi este plăcută deloc, și față de altcineva n-aș deschide-o... Dar cel puțin să fi întrebare de el ceva, doar știe cum l-a lăsat cind ați luat-o cu voi la Slănic... Nu, nici cea mai mică întrebare, n-o interesează nimic în afara propriei ei persoane... Mai sint și lucruri pe

care le simți, chiar dacă cel mari ți le ascund, ca să te cruțe... Ei, bine, știi ce face în clipa aceasta protejată ta ? De-o oră stă la oglindă în camera ei, stă, se gătește și se admiră... Cind am întredeschis ușa să văd ce face eram îngrijorată că e prea liniște, să nu fi avut vreun șoc nervos, mi-am spus, să nu fi legat între ele boala lui, plecarea ei, rochiile negre... Ei, află că nu, află că feblețea lui stă și se admiră... Da, asta ar fi pentru el o ultimă lovitură, și în privința aceasta Cel-de-Sus (care totdeauna știe ce face) l-a cruțat. Să vadă că fiica lui, în care și-a pus atitea speranțe, are o asemenea lipsă de sentimente. Nici nu știi cit de rău imi pare că trebuie să recunosc, chiar în fața ta, asemenea lucruri...

— Da, uitatul în oglindă, da, e puțin... Silită de evidență să recunoască, tante Margot se așezase picior peste picior într-un fotoliu. Își scosese port-tigăretul, fuma cu gesturile ei largi, obișnuite. Cu mina stingă se juca, neatentă, cu șiragul de mărgelă, lungi ca niște mătânii : două șiraguri de mărgelă lungi, cum începeau să se poarte la aceste rochii foarte, foarte scurte.

— Și, totuși, pe tine, ca mamă, n-ar fi trebuit să te îngrijoreze... Cind ai un copil, la el trebuie să te gîndești, nu la tine... Tant micux, dacă are o fire mai rece... tant mieux... va suferi mai puțin în viață...

Biata tante Margot ! Vorbea ca și cind de pe atunci ar fi cunoscut suferința... Nu, era încă prea devreme, prea devreme și pentru ea, escapadele lui oncle Alexandre, renumele lui de *coureur*, fleacuri... Mai avea cincisprezece ani buni, mai avea pînă să știe ce-i spaima, ce-i singurătatea, ce-i sărăcia, ce-i închisoarea, ce-s umilințele...

— Știu și eu... răspunsese muti în șoaptă.

Răspunsul ei obișnuit, cind se gîndea la altceva. Era deja cu pălăria pe cap, acum își trăgea peste față voalul negru și lung ; cu totul altceva decit voaleta cu picouri pe care obișnuia să o poarte.

— Yvonne ! strigase, însă, imediat, cu alt glas, Yvonne !

Se strecura în umbra balustradei, urcînd în patru labe scara. Dire inexplicabile de praf — observă — rămăseseră pe rochia neagră de catifea, de ce oare, se întrebă mîntea ei, cu iuțeala unui fulger, de ce oare nu măturaseră de cîteva zile casa ? Urca scara de-a bușelea aproape, inima zgîlțindu-i coastele, zgîlțindu-i coșul pieptului cu bătăile ei asurzite ; nu cumva tocmai acum avea să se deschidă o ușă, nu cumva tocmai acum avea s-apară de undeva Maria sau mademoiselle Lisette, sau cine mai știe cine ?

Încet, în virful picioarelor, intrase în camera ei, se trîntise pe pat, își virise degetele în urechi, și multă vreme încă o mai lăsase pe muti s-o strige.

(Fragmente din romanul Vica)

Ceramică de VICTOR TRIAIRE

Liliana URSU

Popas

Zăpada scirția sub pașii bătrînului.
Se opri o clipă să-și tragă suflarea
și cînele se opri respectuos în spatele lui.
Aburii lor infloreau aerul aspru.
Cind bătrînul își ridică ochii spre cer:
pe firele de înaltă tensiune cînta o pasăre

Nocturnă

Cubul de gheață topit în pahare,
princiara culoare a băuturii seara
și ploaia care nu mai contenește. Nu mai
contenește.

...chiar și ploaia poate ține loc de viață...

Clovnul își poartă demn pălăria și valiza
cu nimicuri

prin metroul murdar.
Femeia cu plasele sprijinite de geam
e balerina sîdfie din ciroul de la marginea
orașului

sau poate chiar iluzia de o noapte
a unui mărunț funcționar.

Carnea acestui cuvînt nu mă mai doare.
Nu mă mai înspăimîntă. M-am lepădat de
ea. Ninge.

Auzi ?

Tablouri în mișcare

Miez luminos părul despletit pe treptele
reci

alături virful frînt al unei lăncii.
Îți amintești sfioasa ei umbră pe mîinile
dantelăresei ?

Casa a devenit acum muzeu cu ore de
vizitare,
cu tăblițe pe care scrie „Vă rugăm nu
atingeți !”

Într-adevăr orice atingere ar spulbera
misterul,
fragilul zîmbet al doamnei din tablou
și chiar robusta roată de fors.

Culegeai hribi răcoroși și-n mușchiul
aburit

picioarele tale urmau o hartă ascunsă,
un drum printre nori, deasupra lumii cu
spaime,

iubiri efemere și știrile de la ora 7.
Mai departe, hai, mai fă un pas !

aici pe munte curajul ia forma pașilor tăi
și lacrima de pe obraz nu-i roua din vale.
Ai ajuns la zăpadă. Pune-ți schiurile !
Schiurile lucrate pe ascuns de călugăr

într-o dimineață fierbinte
cînd bancul de lucru devenea o pîrtie
orbitoare

Deodată sunetul brutal al telefonului ca o
infuzie a realului

în singele visător !
Și vocea robotului ți se înșurubează în
creieri :

„Nu uitați azi e ultima zi pentru plata
telefonului dumneavoastră,
Nu uitați azi e ultima zi !
Nu uitați !”

Camera devine o gheară și nu mai ai aer
iar viscul din grindă e o capcană pentru
păsări văzute și nevăzute

Privești pe fereastră cum prin gurile
metroului

timpul mai scupă cîteva siluete mohorîte
și ți se pare că te afli în preajma unei
cascafe,

că e seară și tu scrii o istorie a pirateriei,
că-i vizitezi apoi pe mesterii aurari
și îngrijești un pilc de viorele.

Cultura umorului și a satirei

Gh. Ionescu-Gion

■ AVEA un profil de efie română, tăiat în bronz, grav, serios, enigmatic, adâncit în el însuși, meditativ, arzând în permanență, comunicând marile tensiuni ale frământărilor lăuntrice prin ochii ce ardeau la rindul lor cu flacăra vie a pasiunilor adevarate, prin vocea de neuitat, cu un timbru cald, straniu, pătrunzător, dar și tăioasă ca o sabie din oțelul cel mai fin.

Părea anume făcut să-i interpreteze pe eroii lui Camil Petrescu, să vorbească tuturor despre fascinația „ideilor pure”, despre lupta cu absolutul și dilema de neîmpăcat dintre infinitul aspirațiilor și limitele posibilului. Și a avut acest prilej în 1965, în cea dintâi punere în scenă a piesei **Jocul ieilor**, când Gh. Ionescu-Gion a dat viață lui Gelu Ruscanu. A fost o premieră lăzică, dar una de neuitat. Din aceeași familie de roluri a fost și Floarea din **Răspintia cea mare** de Victor Ion Popa, jucat un deceniu mai târziu tot la Teatrul Mic.

Model de conștiințozitate, ardere intelectuală, sensibilitate puternică, Gh. Ionescu-Gion, unul dintre ultimii elevi ai Agathe Bărsescu, profesoara Conservatorului din Iași până în 1939, a debutat sub bagheta regizorală a lui Aurel Ion Maican, în 1942, în **Acolo departe** de Mircea Ștefănescu la vechiul Național ieșean. A venit apoi în București, jucând rind pe rind în diferite colective, la Studioul Actorului de film „C.I. Nottara”, la Teatrul Municipal, la Teatrul Mic, la Radio, la Televiziune. A îmbrăcat mantia grecească în **Antigona** de Sofocle, vestmint de epocă elisabetană în **Richard al II-lea** de Shakespeare, ba chiar și haină de comedie în **Ofițerul recruta** de George Farquhar, dar eroii de care și-a legat pentru totdeauna numele Gh. Ionescu-Gion sînt cei din marile drame realiste ale veacului nostru. A fost un interpret ideal pentru eroii aflați la cumpăna marilor întrebări, ale deciziilor limită unde viața se întîlneste cu moartea. L-a jucat pe Satin, un Satin amar, pe alocuri cinic, în **Azilul de noapte** de Maxim Gorki, pus în scenă de Liviu Ciulei în 1960. Profesorul din **Hanul de la răseruce** de Horia Lovinescu, Horace din **Vulpile** de Lillian Hellman, dînd relief și intensitate și rolurilor celor „răi”, „călăilor”, celor ce aduc suferința. Rar s-a mai văzut însă un interpret care să știe să descopere în acești eroi „umanitatea” pierdută, valorile morale distruse. În **Vrăjitoarele din Salem** de Arthur Miller, pusă în scenă în 1956 de Sorana Coroamă, în decorurile lui Toni Gheorghiu, Ionescu-Gion a fost Danforth, fanaticul, neîmpăcatul, incapabil să vadă adevărul, condamându-i pe ceilalți, dar condamându-se și pe el. A fost Creon în **Antigona** de Sofocle, pusă în scenă de Ion Cojar la Teatrul Mic, un Creon tragic, cutremurător, victimă a propriilor lui ambiții, trăind cumplit nu numai momentul descoperirii adevărului, dar și pe acela al convingerii că dreptatea nu poate fi decît de partea lui. Conștient de „prețul” trădării, dar incapabil să facă totul, procedînd la fel dacă ar fi trebuit să înceapă din nou, sacrificîndu-și familia, sentimentele, fericirea pentru puterea molipsitoare a banului, a fost și Walter, fratele mai mare din **Prețul** de Arthur Miller, pusă în scenă de Crin Teodorescu la Teatrul Mic. Și după Walter nici nu putea fi un altul decît Consulul Bernick din **Stilpii societății** de Ibsen, cel ce poate i-a fost model chiar și lui Arthur Miller pentru eroul său.

A fost un mare actor Gh. Ionescu-Gion, unul dintre aceia pe care nu-i vom uita niciodată. Este adevărat că arta interpretului este efemeră, dar memoria noastră îi va păstra chipul, auzul nostru inflexiunile glasului, iar istoria teatrului exemplul său de artist pentru care nu a existat nimic mai presus decît publicul.

Ileana Berlogea

VASLUIENII susțin de 10 ani, cu o fervoare deloc complezentă, un festival al umorului. Această a VI-a ediție a reprezentat din multe puncte de vedere un festin al spiritului neînchistat în prejudecăți, o desfășurare artistică dinamică și efecă. Sub semnul generos al Festivalului național **Cîntarea României**, manifestarea vasluienă și-a configurat o fizionomie distinctă. Reunind și catalizînd energii multiple, festivalul a tîns cu îndreptățire să fixeze cîteva repere ferme ale culturii umorului și satirei. Au interferat în creuzetul activizator al manifestării, cu benefice rezultate, arta profesionistă și arta amatoare; și-au dat întîlnire colective artistice și interpreți individuali de pe întreg cuprînsul țării; s-au reliefat noi modalități spectaculare; s-a realizat un fertil schimb de experiență între participanți ce se cunoșteau reciproc mai puțin sau chiar deloc; s-au întins noi punți de legătură și de comprehensiune în spațiile umoristice și satirice; s-au cimentat prietenii abia înmugurite.

În graiul sec al cifrelor, festivalul a strîns sub cupola sa 19 instituții artistice profesioniste cu 625 de componenți, 118 formații amatoare și interpreți individuali din 34 de județe ale țării, însumînd 1120 de artiști. Au fost prezenți numeroși invitați (scriitori, caricaturisti și graficieni, actori, reprezentanți ai presei și Radioteleviziunii, ai unor cenacluri literar-umoristice, activiști culturali etc.). Festivalul a strîns ca într-un receptacol toate aceste elemente aparent dispartate, angajînd artele într-o relație a complementarității, fiecare cu limbajul ei specific, în amplul dialog angajat.

Agenda festivalului (mai încărcată decît oricare dintre cele precedente) a cuprîns numeroase file. **Gala teatrelor pentru copii și tineret** a propus celor mici spectacole de păpuși nu lipsite de prospețime și autenticitate, moralizatoare cu măsură și inventive cu moderație, vehiculînd cîteva idei cu verificat rost educativ, fără a părăsi universul intelectual-afectiv infantil, ocolînd cu dibăcie poncifilele tezist-didactice în favoarea jocului ingenuu. **Gala teatrelor dramatice** a adus la Vaslui un eșantion spectacular semnificativ pentru starea comediei și probant atît prin momentele de vîrf cit și prin cele de calibrul mai redus. **Zilele comediei cinematografice**, cuprînzînd, previzibil, pelicule oarecum noi și altele ceva mai vechi, revelatoare ca radiografie succintă a realizărilor în materie, s-au bucurat de o caldă primire din partea publicului. **Gala teatrelor de estradă**, cu spectacole voioase, de un tonic optimism, de un profesionalism cuminte, așezat, venînd (la o privire mai atentă) și cu unele lucruri imputabile, între care, nu tocmai la urmă, stau afectarea pudră și tonul edulcorat, a atras ca de obicei un public numeros, dornic să-și agrementeze serile în condițiile în care „capitala umorului” nu are încă privilegiul unei instituții profesioniste de profil. **Decada literaturii satirico-umoristice** s-a definit ea însăși ca o componentă importantă a festivalului prin sînta deosebit de bogată a șezătorilor, dialogurilor scriitori-public și prezentelor individuale în întreprinderi și instituții, în orașe și sate, la Vaslui, Birlad, Huși, Pădureni, Ghermănești, Șuletea, Murgeni, Vulturești, Oțești, Bălteni, Delești, Tutova, Perieni și în alte locuri. Cîțiva populari actori din Capitală au susținut savuroase partituri comice, spre delectarea unui public exigent, căruia televizorul — orice s-ar spune — i-a ascuțit antenele receptoare. S-a redeschis în zilele festivalului, pentru împătimitii cărții, pentru toată lumea, **Biblioteca umorului românesc**, această unică în felul său instituție a tipăriturilor hazoase, cuprînzînd cărți, pliante, foi volante, fotomontaaje, broșuri, culegeri selectiv precum și discuri. În relație directă, o expoziție de cărți și manuscrise **Satira în serisul românesc** a adus sub ochiul privitorului caligrafia mirifică și inimitabilă a cîtorva mari spirite precum și a unor scriitori mai mărunți. **Biblioteca umorului românesc** s-a îmbogățit în chiar zilele festivalului cu volumul al II-lea al culegerii selectiv **Sub zodia comediei**, editată de Comitetul județean Vaslui pentru cultură și educație socialistă, reunind cu rigoare proze vesele, comedii scurte, scene, fabule, epigrame, poeme comice, datorate unor autori români și străini, texte de o valoare fatal inegală, utile în primul rînd instructorilor artistici și demne de atenția oricărui lector fără prejudecăți. Festivalul a înscris pe afiș, în premieră, o sesiune de comunicări științifice (**Tradiție și actualitate în umorul românesc**).

Comicul în expresie plastică a fost la fel de bine reprezentat. Într-o retrospectivă lapidară au putut fi revăzute caricaturile premiate la edițiile precedente (Cik Damadian, Nell Cobar, T. Furnea, Constantin Cazacu, Anton Dragoș, Șt. Cocioabă ș.a.). **Salonul de caricatură** a așlaturat caricaturisti din generații diferite, uniți prin ambiția auto-depășirii și propensiunea spre noutatea tematică și de expresie. O expoziție de fotografii (**Maestri ai comediei românești**), patronată de revista „Urzica” în colaborare cu o serie de teatre și cu revista de specialitate „Teatrul”, a cuprîns secvențe spiri-

tuale din spectacole de comedie, chipuri de mare notorietate ale scenei românești, precum și imagini dibaci alăturate, din trecutele ediții ale festivalului. În fine, filiala vasluienă a Asociației filatelitelor a pus în circulație un plic filatelic jubiliar, sugestiv omagiu adus marelui Tănase: într-un dreptunghi s-au imprimat o liră, două măști și cuvenitele cuvinte lămuritoare (sus — Festivalul umorului C. Tănase — Vaslui; jos — 100 ani de la naștere, 14—28. 09. 1980).

Nuclul de mare atracție al festivalului l-au reprezentat cele trei concursuri de tradiție: de creație literară, în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, de caricatură, în colaborare cu Uniunea artiștilor plastici și cu revista „Urzica”, și de interpretare (teatru-estradă, brigăzi-grupuri satirice, interpreți individuali). Au cîștigat, evident, cei mai buni, juriile avînd în față un bogat material pentru selecție: peste 100 de participări la concursul literar, 360 lucrări de caricatură, 68 brigăzi artistice, 14 colective teatrale și de estradă, 38 interpreți individuali.

Cum era de așteptat, concursul de interpretare a polarizat atenția unanimă. Spectacolele cîntate, dansate și jucate ale brigăzilor au satirizat metehne vechi și noi, inerții și inchistări, propunînd în antiteză soluții luminoase dintr-un cod al eticii socialiste, în consens cu organismul sănătos al societății. Am schițat, pentru uz propriu, un fel de inventar al motivelor umoristico-satirice, constatînd că există o bogăție și o varietate liniștitoare, chiar în condițiile în care unele se repetă cu o obstinatie demnă de o cauză mai bună. A funcționat, la cele mai bune brigăzi, o critică la obiect, fie bonomă, fie caustică, vehementă și tăioasă, alteori aluzivă și cam nebuloasă. S-au valorificat fericit resursele umorului de

factură populară, spumos și sănătos. Aspecte majore ale vieții cotidiene s-au regăsit în sugestive alegorii, în transpuneri scenice de real carat satiric, în spectacole spirituale, dinamice, fluente, hazoase, inteligente, penetrante, de o incisivitate reală și nu contrafăcută. Au fost și tentative de mare ambiție (o parodie a reclamei noastre cinematografice, excelent jucată), apoi un așa-zis eseu scenic, ce nu sint de neglijat, dincolo de factura lor sofisticat-esoterică. La un atît de mare număr de brigăzi era de așteptat să apară discrepante valorice. Nu puține brigăzi au adus în scenă formule vetuste de spectacol, rezolvări facile și factive, de o monotonie agasantă, adormitoare. Verbiaj obositor, supralicitarea flecuștelor cu pretenții de idei, titluri de spectacole fără nici o putere sugestivă (una dintre excepțiile fericite — **Don Quijote de la Macea**), pretexte discutabile, versuri anemiate, gestică stereotipă, immobilismul interpreților. Este limpede că regulamentul concursului se cere îmbunătățit în sensul organizării unei necesare preslecții.

Spectacolul de gală, prezentat în sala sporturilor din Vaslui, în fața unei asistențe numeroase, și a autorității locale de partid și de stat, a mercat în chip revelator închiderea celci de-a VI-a ediții, indicînd fără putere de tăgadă perenitatea ideii ce prezidează festivalul vasluien, vitalitatea umorului românesc, resursele sale inepuizabile, extraordinara capacitate a oamenilor de a se conecta rapid la izvoarele proaspete ale risului, harul constructiv al celor care rid și purifică prin ris moravurile.

Teodor Pracsiu

■ Azi se încheie festivalul Toamna teatrală la Botoșani. Teatre dramatice din București, Bacău, Brăila, Iași și orașul-gazdă au prezentat spectacole cu vechi piese românești, manifestarea prilejuind și un colocviu consacrat Structurilor scenice novatoare în reevaluarea fondului dramaturgic național. Teatrul din Botoșani a prezentat premiera absolută a piesei lui V. Voiculescu **Demurgul**. În distribuție, printre alții, Stelian Preda (**Demurgul**) și Victoria Cocias-Șerban (soția lui)

Radio Televiziune

Revista-program radio tv.

■ Ultima copertă a revistei **Radio t.v.** nr. 42, anunțînd noi emisiuni ale micului ecran (duminică a început serialul **Eranizări** — Sadoveanu în care vom revede, în aceste săptămîni premergătoare omagierii centenarului nașterii marelui scriitor, filme pornind de la principalele sale romane, iar joi seara se va deschide ciclul **Pagini din istoria teatrului românesc**, prezentat de artistul popularului Radu Beligan) ne dă prilejul a reveni asupra unei chestiuni pe care rubrica noastră nu o poate ocoli. Și anume:

structura revistei care săptămînal ne înfățișează, în cuprînsul a 16 pagini, programele zilnice difuzate la radio sau la televiziune. Să observăm de la bun început că inițiativa editării unei astfel de publicații este veche, ea implinînd — în 1930 — 55 de ani. „Radio român” și „Radiofonia” (1925), urmate de multe alte reviste, cu viață mai îndelungată sau mai scurtă, unele apărînd pe lingă ziarele de mare tiraj. „Secolul radiofoniei” (1947—1948) și, apoi, din 1951 „Programul de radio”, devenit în 1957 „Radio-tv.”, sînt

tot atitea etape din istoria presei dedicate în exclusivitate unui fenomen cu pondere elocventă în fața opiniei publice. Scopul prioritar informativ al revistei actuale este evident, dar chiar și numai la acest nivel spațiul devine an de an tot mai neîncăpător. Greu de anunțat, fie și numai prin titlu, toate emisiunile unei zile ce are, numai la radio, peste 100 de ore dacă adunăm laolaltă transmisiunile celor trei posturi București, pe cele în limbile naționalităților conlocuitoare, pe cele ale studiourilor teritoriale și pe cele în limbi străine, la care se adaugă, pentru perioada de vară, și cele de la Radio-vacanță. Să „numărăm” și cele cca. 12 ore zilnice de la televiziune, înscrise în liniile programului I și II, acesta din urmă inaugurat din 1968. Ritmul extraordinar al emisiunilor, pe de o parte, și numărul mic al paginilor revistei, pe de altă parte, face imposibilă reproducerea, în toate cazurile, a sumarelor și listei de realizatori, iar dacă ne gîndim numai la distribuțiile teatrului radiofonic este suficient a vedea urmările acestor „absențe”. Marele public nu are

„Casa dintre cîmpuri“

IATĂ un film care, la prima vedere, pare supărat de banal, de convențional. Rețineți bine aceste cuvinte: „la prima vedere“ și „pare“. Filmul se vrea film „de dezbatere“, de tip **Puterea și Adevărul** sau **Clipa**. Adică urmărește o mare nedreptate pînă la urmă îndreptată. De unde vine aici infamia? De la cei doi șefi ai unei cooperative rurale care construiesc o vastă instalație de irigație. Președintele cooperativei și tinărul, destoinic, harnic, inginer se urăsc de moarte (se și iau la pumni, uncoeri). E drept că orgoliul, vanitatea de a se socoti proprietar pe întreprindere ca pe o moșie personală este un sentiment deseori ales și mult agreeat de autorii de scenarii românești. Numai că o asemenea dramă pare cam neverosimilă. Acea rivalitate de tip burghez există, desigur, dar niciodată nu singură, ci alături de motive mai consistente. Afară de asta ea e, la primul nivel al poveștii din filmul **Casa dintre cîmpuri**, și cam absurdă. Căci cum credeți că președintele combate pe inginer? Sabotindu-l. Nedindu-i bani, materiale, oameni și făcându-l să ajungă la dezastru. Dar oare acele dezastru nu se sparg, în primul rînd, în capul însuși președintelui? Să bazezi totul pe ură din fudulă megalomanie este, pare, cam mult. Dar să bazezi totul pe imbecilitate, pe gogomănie, asta pare nu cam, ci e prea mult. Totuși, pe măsură ce firele conflictului se împletesc, descoperim și alte explicații. După ce președintele îi face vînt inginerului, treaba se drege, lucrarea e dusă la capăt, feliicitată, premiată. Asta pentru simplul fapt că acum președintele dă, în loc să refuze, mijloacele (bani, materiale, oameni) și lasă lucrurile să meargă exact conform planurilor, idelilor, modelor întocmite de chiar inginerul urît! Așadar, acea „timpenie“ aparentă fusese provizorie, temporară, pînă la înlăturarea rivalului căruia, odată eliminat, îi va fura conștiințios concepțiile. Interesant. Proștia are multe funcții în societățile omenesti. Practicată cu... inteligență și... măsură, ea devine o tehnică „lucrative“ (cum se zice azi). Victimei — inginerul este anchetat — i se găsesc numeroase nereguli și i se impută vreo 200 de mil de lei. Pe ce bază? Iarăși interesant. Pe bază de nevastă. Contabilul cooperativei (interpretat de Mircea Diaconu) e amorezat luea de iubita inginerului (Tora Vasilescu). Contabilul va ticlui cifrele în registre așa încît să-și bage inamicul la pușcărie. Scriptele „vorbește“, clar că 2 cu 2 fac patru. Iar povestea filmului ne arată că nimic pe lume n-ar fi în stare să dărime matematica contabilitate a unui dosar acuzator. Calomnia prin cifre este o metodă inexpugnabilă în industria modernă. Ceva mai mult. Aceste scamatorii vor fi executate astfel încît, dacă cumva se încearcă a se demasca șarlatania, actele falsificate vor „trage“, vor băga la apă și pe alți șefi. De aci o sublimă solidaritate între asociați.

E interesant cum iubita (și ulterior soția) inginerului e exasperată pentru că soțul ei refuză să-i dea cea mai mică evoluție a infamii lor care i se inscensează. Pare o greșală de discuziță cinematografică a autorilor filmului. Și nu e. Căci bietul om n-are ce explicații să dea! El știe doar atât că l-a s-a montat așa pe bază de acte trucate. Care au fost șmecheriile contabile, care a fost șarlatania, el nu știe (asta e chiar marea atu al maiestriei sale contabilului). Această „la prima vedere“

neverosimilitate din poveste dezvăluie o altă infamie strecurată perfid.

Dar mai ales interesant e felul cum „dreptate se va face“. Nu prin explicative contra-anchete. Nu. Șefii vor „ierta“. Asta le dă ifos, și, mai ales, asta mușamalizează. Dar care e oare adevărata cauză care a dus la această șireată iertare? Foarte interesant. Și plăcut. Ca și în acele **Trei scrisori secrete** (în regia lui Virgil Calotescu) aici au lucrat, subteran dar infalibil, masa, masele de muncitori anonimi, nevestele lor, prietenii lor, toți. Acea majoritate (deloc silențioasă) de oameni simpli. Sint în film cîteva secvențe admirabile (festivitatea ratată printr-o singură voce care face, vrăjitoresc, întreaga asistență să se întoarcă și să plece în corpore acasă, să părăsească estrada de autofelicități). O altă scenă extraordinară e cînd treizeci de neveste îl rup în bătaie și-i rup hainele contabilului vicelan.

În sfîrșit, filmul are și un fel de apoteoză. Ingerului, care acum lucrează pentru a face să devină fertil un teren ingrozitor de sec, de nisipos, i se spune că va fi repus în drepturi și că poate să se întoarcă la vechiul său loc de muncă. La care

inginerul îi răspunde cu mîndrie că n-a fost niciodată scos din drepturi. Că el o urărea se va socoti în drept să facă (tot ceea ce face azi cu pămînturile sterpe), a-nume în drept să și facă, cît o trăi, și cît de mult alții ar încerca să-l împiedice, — munca lui bună, frumoasă și utilă. Personajele din filmul **Casa dintre cîmpuri**: președintele (Amza Pellea), inginerul (Mircea Daneliuc), contabilul (Mircea Diaconu), eroina (Tora Vasilescu, mai ales ea) au fost interpretate uimitor. Țin minte cînd Tora Vasilescu, încă debutantă, juca în **Cursa**. Un personaj mereu sfios, fisticit, incurcat. Un personaj greu. Spuneam atunci că nu știu încă dacă ezitările ei provin din adîncă înțelegere a rolului, sau din stingăcie personală. Acum știu. Personajul ei e plin de tăceri, de căderi pe gin_duri, de întoarceri la energie, la certitudine, care arată cît de bună artistă este.

Romanul după care s-a făcut filmul se numește **Prețul dragostei, al credinței și al urii**, pe care autorul cărții, Corneliu Leu, l-a ecranizat, iar regizorul Alexandru Tatos l-a filmat.

D. I. Suchianu

Tora Vasilescu, interpreta filmului scris de Corneliu Leu și regizat de Alexandru Tatos

SECVENȚA

● **FIRESC**, cu prilejul centenarului Sădoveanu, televiziunea a început să difuzeze — duminică după amiază — un ciclu de filme inspirate din opera marelui scriitor, pelicule diferite ca valoare și aspirații, alese dintre producțiile turnate, în ultimele două decenii, pe platourile de la Buftea. Paradoxală e doar lipsa din programele sîmbătești (proiectate pe micul și — de ce nu? — pe marele ecran) a vechilor documentare, a strălucitei monografii **Tara Moșilor** (1939) sau a **Toamnei în Delta Dunării** (1951), ambele comente de prozatorului însuși. Totuși și retro-

spectiva ecranizărilor, deși incompletă, e utilă pentru fixarea în memoria spectatorilor a instantaneelor sau chiar a secvențelor, a ideilor cinematografice — din păcate, încă atât de puțin numeroase — fidele literaturii sădoveniene. Dar, mai ales, această suită de pelicule e folositoare cineastilor noștri, căci se constituie, prin sine, ca o invocație a nobilei îndatoriri de a realiza marea film sădovenian, de a înfăptui în imagini adevărată lectură a fascinantelor pagini de poezie și istorie.

L. C.

Cinema

FLASH BACK

Semințele

● **TINERII**, nașterea lor din eternitate, intrarea lor în viață, mă umplu de fiecare dată de uimirea aceea calmă pe care o încerci în aprilie, cînd din pămîntul abia dezghețat încep să răsără firele verzi. De unde vin și încotro vor porni? Cum au știut ziua exactă cînd trebuiau să apară? Care vor fi florile, care legume și care buruieni? Tinerii sînt ceasul deșteptător al conștiinței noastre, un fel de semnal care din cînd în cînd ne sună în gînd, anunțîndu-ne că sîntem mai mulți, că alături au apărut alte voci, care vor cere mai multă autoritate glasului nostru, obligîndu-l nu neapărat să intre în cor cu ele, ci să fie el însuși.

Emoția aceasta tandră mă cuprinde ori de cîte ori stau de vorbă de la egal la egal cu un tinăr care acum cîțiva ani era un copil. Atunci ar fi trebuit să-i dau jucării, acum mă domină prin prospețimea cu care vede lumea, prin noutățile pe care le aduce din infinit. Ieri nu-i dădeam mare atenție ca ins, azi ne lăsăm impresia că ne-am incomoda unul pe altul, mîine se va vedea că am încăput foarte bine în această lume, poimîine vom părea de aceeași vîrstă, peste puțin timp vor veni alții — care poate se nasc chiar în această clipă — și vor începe o nouă stație de sentimente, cu tinerii de azi deveniți mături. Alte seminte vor înflori în timp, iar numele lor — nume de poezii sau inventatori, de pionieri care vor călca pe alte planete sau poate chiar de genii care vor sarge granițele limbajelor — asteaptă răbdătoare pe undeva, prin hambarele timoului, ca să țîșneasă într-o bună zi la lumină, să intre în registrele de stare civilă, apoi în cataloage, mai tîrziu în manuale și, în sfîrșit, în memorie.

Dacă tinărul care vine în lume cu un sac de metafore sau cu un geamantan de schife mă umple de admirație ca o narcisă țîșnită din pămînt cu miros și culoare cu tot, tot atât de mult îmi dau un fior de respect regizorii tineri, care apar în arenă cu aparatele lor de filmat ținute ca niște goimi pe umeri. Au învățat pînă azi o meserie grea, prin care se încumetă să le arate oamenilor cum arată. Responsabilitatea lor este apăsătoare ca și camera care le-a făcut vinătăi pe clavicule. Experiiența lor se cucerește pe parcurs, în timp ce răspund de bugetul filmului, de actorii care le-ar putea fi tați sau bunici, de pe generic, de adevărul de viață din scenariu.

O meserie mult mai aspră dicit pare ea în cele nouăzeci de minute cît privim ecranul, în pagina pripită și profesională pe care o dedicăm filmului lor.

Romulus Rusan

deci, la îndemînă o „hartă“ de informații completă, indispensabilă stabilirii unor întemeiate opțiuni, după cum numele atitor realizatori de valoare rămîn mereu într-o nedreaptă penumbră. Prin înmulțirea numărului de pagini, anunțurile ar fi complete și în plus ar putea apărea rubrici de comentarii, știri de ultimă oră, interviuri, profile radio-t.v., avant-premieră și, de ce nu, cronici dedicate acestui domeniu. În plus, ilustrația ar putea fi extinsă și diversificată. Nu în ultimul rînd, o asemenea revistă ar include, în paginile sale sau în suplimente lunare, textele celor mai bune colaborări radio-t.v., bibliografie de care istoria culturii naționale va fi obligată tot mai mult să țină seama. De altfel, această sugestie are, în analele radioului, o veche tradiție, încă din 1940, la o **Postă radio**, Alexandru Hodoș susținînd o excelentă idee, actuală și astăzi: „Cineva care citește cu mare mulțumire conferințele ținute la microfonul nostru de domnul profesor Nicolae Iorga și adunate acum într-un volum la Editura Fundației e îndemnat de folosul pe

nară, sau chiar bilunară, care ar cuprinde întreg materialul de instrucție și informație difuzat de noi“. Sub egida Oficiului de presă și tipărituri al Radioteleviziunii române, beneficiind de colaborarea atitor nume de prestigiu din viața culturală, politică, științifică româ-

nească, nume prezente și în transmisiunile instituției, ca și de cea a gazetărilor de specialitate, acordînd un loc important dialogului cu ascultătorii și tele-spectatorii ce ar avea aici ocazia de a formula demne de luat în considerație observații și sugestii, o astfel de revistă s-ar bucura de stîmă și încrederea cititorilor ei. Peste ani ea ar rămîne ca un semnificativ document de conștiință.

■ Mîine, la radio (programul II, 12.35). Semnăturile în contemporaneitate prezintă **Portretul țării și al oamenilor ei în prim planul creației artistice**, iar simbătă (programul II, 17.30). **Fonoteca de aur difuzează emisiunea Un strălucit exemplu de prețuire a marilor valori ale literaturii române: creația lui Mihail Sadoveanu în exegeza lui G. Călinescu.**

■ Mîine seară vom putea urmări prima parte a unei anchete culturale t.v. cu participarea unor cunoscuți compozitori, critici, pedagogi, organizatori ai activității muzicale și a unor reprezentanți ai publicului meloman.

Ioana Mălin

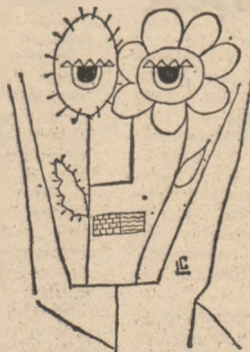
TELECINEMA

O probă relativă

● **DESPRE „femeia la treizeci de ani“** mai știm, de bine de rău și-au spus cuvîntul și clasicii. Despre „bărbatul la cincizeci de ani“, iată, vine Danelia să spună cîte ceva, cu al său **Maratonul de toamnă**. Sigur, Danelia nu este un clasic, ceea ce nu mă împiedică să mă bucur că acest regizor e contemporanul nostru. Omul vine să-mi povestească un basm. Cum pot să îl primesc altfel decît cu brațele deschise și cu urechea ciulită?

Basmul grătește despre un oarecare Andrei Buzikin, om în toată firea — biologic vorbind. Buzikin e cumsecade și bine intenționat. la locul lui, într-un fel —, atîta doar că locul acesta nu îi convine pînă la capăt. E, în fond, dreptul lui să caute și altceva, ceea ce și face. Cam acesta ar fi, în linia mari, basmul, cu toată fireasca lui lînearitate exterioară. Ce șoptește el, însă, pen-

tru orice minte nenarcotizată de povestea în sine? Că: și un bărbat poate fi bovaric, chiar dacă îl cheamă Buzikin există un anotimp interior în care frustrările capătă culoarea iluziilor, convertindu-se, fi-

nalmente, într-o naivitate imposibil de blamat de la o vreme, a persevera (cu sau fără voce) în acele iluzii duce la o măcinare lăuntrică, nu departe de un îndușător (orice s-ar spune) ridicol și nimic, nici

măcar scenariul unui film, cum se vede, nu poate împiedica ieșirea în lumină a ideii că (vorba filei din carte) „negăsind cauzele nefericirii lor, unii oameni se întorc spre rațiune, socotînd-o principala vinovată a nenorocirilor“.

Buzikin e obligat să se întoarcă la rațiune, pare să-mi soună finalul, dar — ciudat — am senzația că el mă înșela. Bărbatul acesta, la cincizeci de ani, cam fad, dar tenace (mai mult prin instinct de conservare decît conștiință), își va urma, sînt sigur, drumul. Nu de alta, dar — deși păgubos — nu are ce pierde.

Admirabil film gloriind în chin original pe marginea unei idei de uluitoare evidentă: din moment ce nu ai nimic de pierdut, înseamnă că poți încerca să câștigi. Rațiunea lui Buzikin pare a fi maratonul, probă cu totul relativă, însă, cum stie oricine...

Aurel Bădescu

„Istorie în imagini ceramice”

■ ASA ne-a fost prezentat TRAIAN NEGREA și miniaturile sale de către cunoscutul cronicar Eugen Comarnescu, relatând una din expozițiile acestuia. Și într-adevăr, actuala expoziție de miniaturi ceramice găzduită de Biblioteca „Mihail Sadoveanu”, secția pentru copii, din strada Cristian Tell, ni-l înfățișează pe autor înclinat asupra istoriei neamului nostru.

Figurile celor mai demni urmași ai lui Burebista și Decebal, cit și portretele revoluționarilor care s-au aflat în fruntea răsculaților contra oligarhiilor de-a lungul vremurilor, se află în prim planul expoziției. Traian Negrea a încercat și a reușit să sintetizeze caracteristicile modelelor pe care și-a propus să le transpună în pământ ars, această tehnică și formă de artă practică de om încă de la începuturile sale. Artistul își ia drept temă esențială a miniaturilor ceramice pe care le face chipul omenesc, ajungând în reprezentarea lui de la redarea precisă a portretului până la interpretarea sa.

Artistul însă nu s-a oprit doar la portrete istorice. Bun cunoscător al proverbelor intrate în folclorul nostru, a realizat reușite figuri moralizatoare, satirice, generate de această bogată și inepuizabilă sursă de inspirație. Negrea studiază anatomia omului din imediată apropiere și modelează, cu îndemnarea ce-l caracterizează, portretul șarjă, caricatură, al unor personalități contemporane din lumea artelor și culturii.

Toate acestea, plus acele figuri mască, hilare, inchipuite de fantezia lui în permanentă căutare, ce rețin privirea celui ce-l calcă pragul expoziției, ne dezvăluie valențele acestui neliniștit artist care, din dorința de a comunica cu semenii iubitori de frumos, dialoghează cu aceștia prin intermediul pământului ars, această artă a focului.

Nicolae Gadonschi

Festivalul cîntecului ostășesc

■ S-A încheiat a V-a ediție a Festivalului cîntecului ostășesc „Te apăr și te cînt patria mea”. Pentru câteva seri, sala de concerte a Radioteleviziunii a fost locul de desfășurare a acestei veritabile sărbători a muzicii românești. O sărbătoare la a cărei reușită au contribuit deopotrivă amploarea și valoarea participării, talentul și dăruirea interpretării, ca și receptivitatea unui public deosebit de cald. O sărbătoare a muzicii românești, ce a prilejuit momente de autentică vibrație patriotică.

Au răspuns felurilor acestei manifestări destinate a stimula creația în domeniul muzicii inspirate din viața și activitatea militarilor, apărătorii și constructorii ai patriei socialiste — 142 de compozitori și 114 poezi. Maestri consacrați, ca și tineri aspiranți la consacrare, profesioniști și amatori. Compozitori, poezi, cîntăreți profesioniști sau tineri aflați acum sub arme, iubitori de cîntec, precum și un public entuziast s-au întîlnit timp de câteva seri sub semnul generos al muzicii și versului, sub semnul unor idealuri comune. Alături, în muncă și în artă, așa cum ne-am obișnuit să-i vedem în toate manifestările ce stau sub egida Festivalu-

Proteic și poetic

SCIȚIND prin expoziția de la „Dalles” un posibil tur de orizont al creației sale, PETER BALOGH ne propune implicit o secțiune monografică, orientându-ne atenția și deschizînd unghiul discuțiilor către etapa care îl reprezintă autoritar sub raportul concepțiilor și al modalităților expresive utilizate.

Sumar jalonate prin câteva piese sugestive, poate nu cele mai reprezentative, etapele parcurse pînă la punctul concluziilor clar formulate în ultimii ani pot constitui un preludiv și o inițiere, dar nu și o explicație suficientă pentru ceea ce înseamnă astăzi maniera artistului de

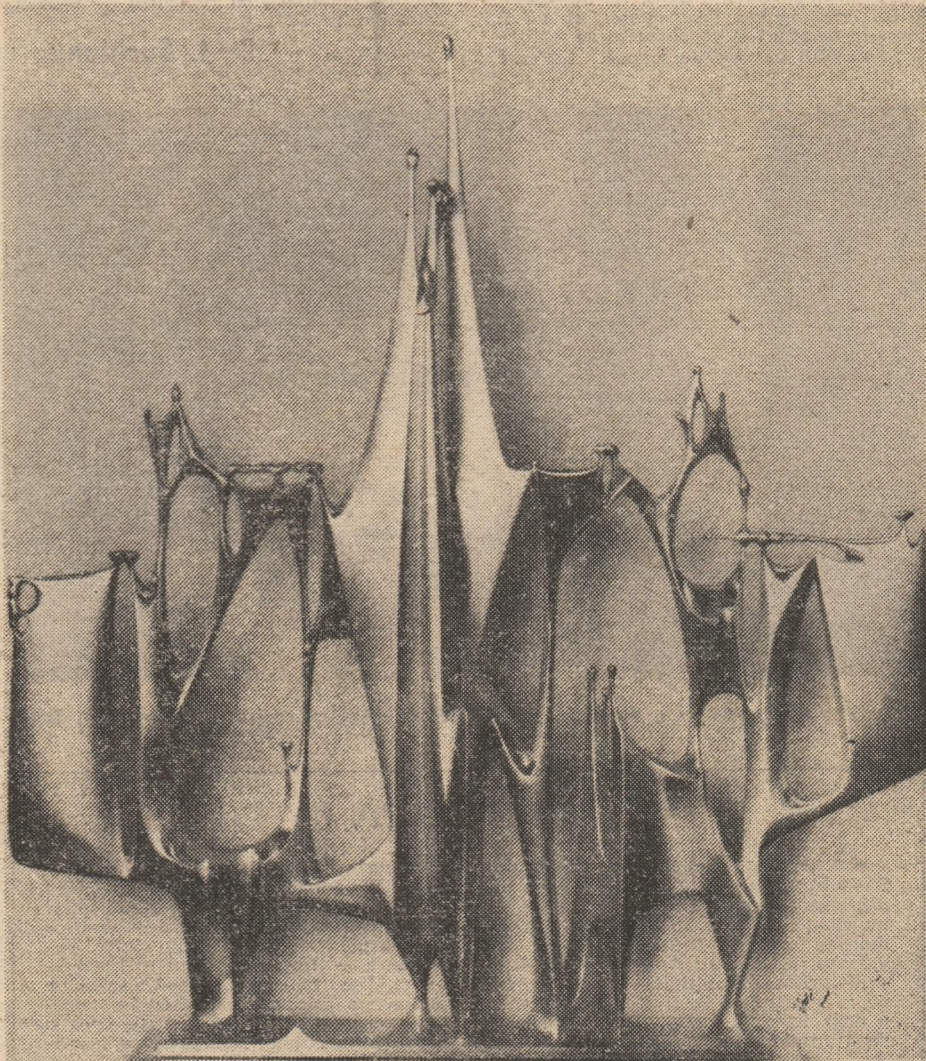
un ton particular și definitiv. Traseul parcurs ar putea fi privit ca o evoluție de la analiză la sinteză, dacă luăm în discuție atitudinea adoptată în relația cu realitatea și față de restituirea ei figurativă coerență. Formele inițiale, poate nu străine de un totemism frust, cu ecouri arhaizante, în care funcția masei primordiale predomina fără a pierde contactul cu logica articulării planurilor după soluții de analogie, s-a rafinat în timp elansîndu-se și permițînd luminii să intre în dialog direct cu materia prin utilizarea tot mai acuzată a traforului. Lucru care ne trimite direct la prezența unui precedent atent studiat și restituit

cu vădită dorință de recognoscibil, a devenit astăzi aluzie, metaforă, compunere de siluete și forme din a căror colabore se naște senzația participării la apariția unui nou antropomorfism, implicînd soluții și efecte decorative ce deplasează substanța întregului demers către un teritoriu al confluențelor. Ajunși aici va trebui să observăm că sinteza operată se exercită doar la nivelul transformării modului uman într-o siglă evanescentă, la interferența interregnală ce permite și solicită poetic, detaliul semnificativ operînd ca un efect necesar implantării expresive a volumului în atmosferă și nu ca o precizare tautologică. În acest punct apare și o ambiguitate de fond în sensul că, tinzînd spre sinteza ideatică, Peter Balogh lasă formelor o libertate deplină, proliferarea lor, nu o dată exuberantă, trimițîndu-ne către un neobaroc de factură modernă, în unele situații tinzînd chiar la condiția expresionismului abstract. Acesta ar fi cazul unor compuneri în metal, gîndite în perspectiva transferării lor la scara monumentalului de spațiu public, dinamice prin poliaxialitatea liniilor de forță și prin jocul alternanțelor deplin și gol, descriînd arabescuri deosebite explicit din repertoriul decorativului. Dealtfel în acest teritoriu explorat cu așiduitate și deplin profesionalism, așteptîndu-se pare predominant deși, pînă la urmă, descoperim intenționalitatea și chiar perseverența căutare a efectului optic și expresiv. Un alt capitol, diferit dar nu divergent pentru că și materia presupună alte modalități de abordare și tratare este cel al sculpturii în lemn, domeniu în care Peter Balogh a reușit să creeze un stil și, mai ales, să se impună cu o viziune originală.

Sonoritatea ascensională a structurilor metalice se transformă în grave acorduri de forme ce conțin și emană un ton romantic, vocația ambientului domestic, de intimă relație afectivă se degajă cu pregnanță deși aceeași obsesivă căutare a contrapunctului materie-lumină tutelează atitudinea artistului în integralitatea ei. Patina atent căutată conferă noblețe materialului, prețiozitatea și căldura lemnului umanizează compunerii care, oricum, pleacă de la canoană umană. Alimentîndu-se dintr-o tradiție în care amintirea pădurii septentrionale, desigur conținînd dimensiuni terifiante, se interferează cu ecourile solarității meridionale, beneficia și generoasă, dezvoltîndu-se cu o anumită organicitate hipertrofică în care se ascunde și propria vitalitate. Sculptura lui Peter Balogh propune simultan variațiuni pe tema unor deschideri iconoclaste ale secolului nostru.

Definind un tip de creator deplin format în datele de gîndire și manieră, mai curînd artist al arabescului decît artizan al teluricului, această sculptură poartă o amprentă aparte și refuză prin chiar condiția sa limitele unei clasificări absolute dar incomplete.

Virgil Mocanu

Sculptură de BALOGH PÉTER

„Crăiasa zăpezii”

de Liana Alexandra

■ PENTRU cine a urmărit îndeaproape afirmarea Liane Alexandra, ineditul soluțiilor timbrale propuse de compozitoare nu mai este de mult o noutate, ci o veritabilă marcă. Întotdeauna compozitoarea s-a simțit atrasă de investigarea unor zone care aparent erau disjuncte față de tradiție. Unda lucrărilor sale, mereu alta, traversînd fenomenul artistic din diverse unghiuri, părea să delimiteze de fiecare dată o altă latură. În realitate însă, Liana Alexandra extrăgea esențe: oprindu-se într-un anume perimetru, îl cerceta cu o acuitate ce-i este proprie și îi stabilea apoi modalitățile de expresie. De aici și diversitatea sub care își prezintă opusurile, de la muzica ce lasă interpretelor un cîmp improvizatoric deschis, suprapus bandei magnetice, la *Secvențe* pentru orchestră de coarde, *Sonata* pentru clarinet, ciclurile *Incantații I, II, Consonanțe I, II, III*, cele trei simfonii, cele patru concerte instrumentale, sau oratoriul *Tărâ pămînt, țară idee*, pe versuri de Nichita Stănescu.

La unison cu năvalnica ofensivă a spiritului contemporan, căruia îi stăpînește limbajul în cele mai noi cuceriri ale sale, Liana Alexandra are o puternică ancorare în matca regeneratoare a secolului trecut: avem în vedere filonul bizantin și cel folcloric.

Prin extensie, lumea modală, de o deosebită savoare, corelată cu logica formei sau rafinamentul timbral, constituie cartea de vizită a compozitoare pe care se află înscrise premii naționale și internaționale. Este și ceea ce se lasă detectat în recentul concert-matineu cu *Crăiasa zăpezii* de duminică, 28 septembrie 1980, în Sala de concerte a Radioteleviziunii, sub conducerea muzicală a lui Lucian Anca. Solistele spectacolului au fost Gerda Rudler (Anca) și Rodica Mitrică (Bădircă) în a căror interpretare partitura a

ciștigat în expresivitate. Alături de ele, se remarcă execuția îngrijită a corului de copii al Radioteleviziunii, dirijat de Nicolae Vicleanu.

Feeria Liane Alexandra poartă cu sine o dublă valență, avînd alături o variantă scenică (încă nemontată) cit și una de concert. Desigur, amîndouă sînt perfect viabile. Dar deși muzica este, în ambele cazuri, aceeași, lipsa mișcării, a luminii sau a proiecțiilor duce inevitabil, la adîncirea sensului poetic al textului afectat corului de copii sau intervențiilor restrînse ale solistelor: „Să rămînem mereu copii / Să vedem mereu împărăția visului / ... Puterea este în inima noastră”.

Dramaturgia muzicală nu trece de pragul poveștii, rămînd permanent cuprinsă în ea. Povestea există și nu există în același timp. Dar sensul ei, mesajul umanist, au o amprentă atît de puternică, încît nu pot fi dezghiccate din sunete. Abia atunci cînd vom fi traversat, prin fulguri sonore, calea propusă de compozitoare, vom fi înțeles cum ideea se topește în cuvînt și cum acesta, mai departe, se împlinește în vocală, mai apoi în consoană și, în cele din urmă — în sunet.

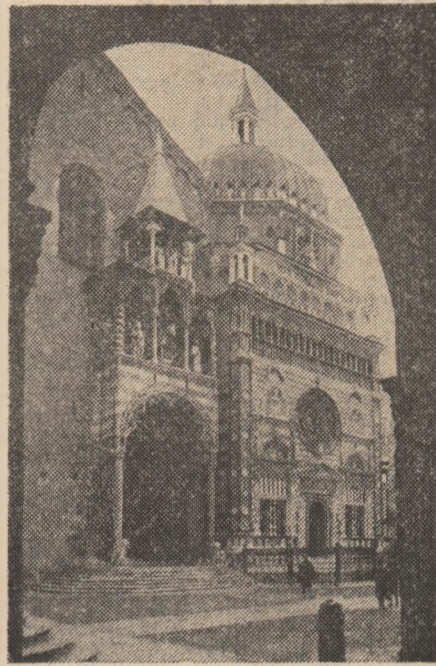
Sensul alegoric rezidă în cuvînte și în sunete. Căci *Crăiasa zăpezii* încetează — în ipostaza de concert — să mai fie doar spectacol pentru copii. Ea devine un prilej de meditație asupra universului uman, din care nu trebuie stearsă nici o mică lumină sufletului de copil. De aceea, *Crăiasa* își poate avea un public larg. Situată, prin forța apelului ei, în punctul de confluență a vîrștelor, în acea gîtură de clepsidră ce le permite copiilor ațintirea privirii spre viitor, iar maturilor le oferă prilej de reflecție, lucrarea Liane Alexandra dobindește un plus de dramatism. Este vorba de un dramatism fin tensionat, ascuns în formule ce se repetă obsesiv, în întregi secțiuni ce revin cu insistență, în maxima economie a zonei de cîntec și sunet, în cele din urmă, în izbitorul contrast ce se creează între severitatea expresiei încifrate în elementele citate mai sus și diversitatea culorii timbrale — sau fantezia îmbinării vocilor în diverse alinaje sonore.

Carmen Stoianov

lui național Cîntarea României, pe cei ce dau un chip nou țării și un plus de frumusețe vieții oamenilor ei. Dincolo de statistici și palmares, dincolo deci de premiile ce au încununat o parte din cele 56 de marșuri ostășești, cîntec patriotice și de muzică ușoară intrate în etapa finală, se impune subliniată semnificația mesajului degajat de această manifestare cu certă funcție educativă și estetică. O manifestare care, și la această a V-a ediție, a lansat creații de o mare diversitate tematică și stilistică, cu variate formule de abordare ce genului: de la coruri a cappella sau cu acompaniament instrumental, la amplul poem pentru solist, cor și orchestră; de la marșurile viu cadențate, la cîntecul cu o linie melodică amplă, și apoi la cîntecul de muzică ușoară cu inflexiuni inspirate din melosul popular... Numitorul comun sub raport tematic, — dragostea de țară. Leit-motiv izvorit din unitatea de gînd și faptă a tuturor celor ce slujesc prin artă nobilele idealuri de libertate, dragoste de viață și pace. Leit-motiv izvorit deopotrivă din sentimentele ce-i animă pe cei care, părăsind pentru o vreme ogorul sau fabrica, laboratorul sau atelierul, au îmbrăcat uniforma militară pentru a deveni apărători ai cuceririlor revoluționare ale poporului și constructorii ai patriei: ostășii. Tinerii din viața cărora se inspiră multe din cîntecul Festivalului și la a căror educație patriotică contribuie. Așa cum toate marile momente ale istoriei neamului și-au avut cîntecul lor, înflăcărate chemări adresate conștiințelor, tot astfel epoca de exemplar elan constructiv pe care o traversează România socialistă își cere cîntecul ei. Pe măsura dăruirii și pasiunii, abnegației și spiritului de sacrificiu, aspirațiilor de mai bine ale oamenilor țării. Fie ei în salopetă sau uniformă militară. Iar actuala ediție a Festivalului cîntecului ostășesc a lansat astfel de cîntec, al cărui mesaj patriotic a facilitat un semnificativ dialog moral al generațiilor.

Carmen Cotulbea-Velcu

Posteritatea lui Dostoievski

Bergamo : imagine de ansamblu, „secvență” din Citta Alta și colț al Pieții Vechi

UN ORAȘ italian ca multe altele — ca mărime, ca valoare arhitecturală și urbanistică — Bergamo are în același timp individualitatea sa distinctă. În primul rând așezarea sa la nord de Milano, în Lombardia, la întâlnirea nici bruscă, nici foarte lentă a șesului cu munții — creează o platformă unică dominată de primul deal înalt — loc prielnic pentru cetate, pentru Citta alta, oferind cindva locuitorilor nu numai vatră ci și loc de refugiu. Călatorul se poate apropia de orașul vechi dinspre șes, dinspre orașul nou, care se întinde la poalele colinelor înalte : în fața ochilor se înalță un oraș-cetate pe munte, creația meșterilor italieni care în atâtea locuri au acoperit pământul cu frumusețea pietrelor cioplite de miinile lor.

Bergamo, fără să fie printre orașele vestite ale Italiei, nu e lipsit de monumente istorice printre care o excelentă galerie de artă — Galleria Accademia Carrara — cu unele tablouri de Raphael, Pisanello, Bellini, Boticelli, Carpaccio și mai ales o colecție din lucrările lui G.B. Moroni, un pictor de prim rang, creator de școală care și-a desfășurat activitatea prin aceste locuri. În acest oraș se află casa natală a lui Gaetano Donizetti și un muzeu închinat vieții și creației sale, aici se organizează festivaluri muzicale internaționale. Tinăra universitate a orașului și-a câștigat renume abia în zilele noastre. Rectorul universității, vorbind despre oferta făcută de Societății Internaționale Dostoievski de a organiza al IV-lea Simpozion în incinta sa, a subliniat faptul că actul în sine stă mărturie rolului tradițional al Italiei în dezvoltarea culturii universale. Într-adevăr, în perioada 17—23 august 1980, posteritatea își exprima la Bergamo viziunea asupra operei marelui romancier, precum și opțiunile privind moștenirea sa filosofică.

SOCIETATEA Internațională Dostoievski („International Dostoevsky Society”), creată prin 1970 de specialiști — fără vreun ajutor din partea instituțiilor de stat, — s-a afirmat mai ales începând cu al II-lea simpozion al său, ținut în 1973, cind, prin participarea specialiștilor de renume, — în marea lor majoritate universitari, din țările occidentale ca și din România, Iugoslavia, Polonia — s-a creat un forum științific important. În 1976, la al III-lea simpozion au participat și oameni de știință din Uniunea Sovietică. La aceste întruniri au luat parte savanți ca René Wellek, Robert Jackson — președinte din 1971 al Societății, autor al mai multor lucrări despre scriitorul rus și, în primul rând, al cărții despre estetica acestuia, *Dostoevsky's Quest for Form. A Study of His Philosophy of Art* (Yale University Press, 1966, 1978), — Gheorghe Fridlender, Richard Peace, Jan van der Eng, Rudolf Neuhauser, Michel Cadot, Dominique Arban, Nils Nilson, Eridano Bazzarelli, Josef Frank, Sigurd Fasting și mulți alții. Din țara noastră, la aceste simpozioane au participat Tatiana Nicolescu, Mihai Novicov, Ion Zamfirescu, Elena Loghinovski și autorul acestor rânduri.

S-a acreditat părerea că, dintre congresele internaționale, cele pe teme înguste sînt cele mai eficiente. Chiar dacă nu este întotdeauna așa, simpozioanele dedicate lui Dostoievski vin să confirme această părere. Dintre temele propuse — ideile filosofice și politice, diferite aspecte ale operei — selectate de opinia științifică și favorizate au fost cele legate de poezia romancierului (tema principală a simpozionului precedent).

Relațiile pe care le are arta și literatura secolului al XX-lea cu moștenirea spirituală a scriitorului au constituit tema principală a simpozionului din acest an. Nu întâmplător, un interes general a

stîrnit comunicarea lui René Wellek, **Viziunea lui Bahtin asupra lui Dostoievski : „polifonismul” și „carnavalizarea”**. Savantul nord-american selecționează de cele mai multe ori și susține ideile, teorii științifice apărute în sinul diferitelor orientări. De data aceasta, el s-a angajat să respingă o teorie idolatrizată într-un timp, în orice caz o teorie de largă circulație. Este vorba de conceptul romanului polifonic elaborat de M. Bahtin, după care „vocea” autorului în romanele lui Dostoievski se limitează la o amplitudine fragmentară, alături de „vocele” personajelor față de care nu are nici o calitate în plus. Un punct de vedere critic față de polifonismul absolutizant al lui Bahtin a fost enunțat deja în cercurile mai restrinse ale exegeților, dar nu în ochii opiniei literare largi. Punctul de vedere al lui R. Wellek vine, deci, în sprijinul progresului științific. Oponenții lui, fără să-i infirme poziția, au vorbit despre semnificația extraliterară a teoriei polifonismului împotriva unei gândiri monologice-monolitice, despre meritele savantului sovietic în elaborarea teoriei romanului, în studiul formelor de naratiune etc., domenii în care contribuția sa se dovedește valabilă și astăzi. De fapt, însuși Wellek recunoaște meritele lui Bahtin și, mai degrabă, limitează sfera de acțiune a polifonismului și a carnavalizării, decît să o respingă global. El arată că autorul vorbește și prin Raskolnikov, și prin Nastasia Filipovna și prin Mișkin, contestînd teza după care Dostoievski „nu vorbește despre eroii săi, ci discută cu ei”, menționînd că autorul, înainte de toate, vorbește prin personajele sale, care sînt rolul ficțiunii sale. Deci, recunoscînd meritele școlii formale ruse și, în cadrul ei, meritele lui Bahtin, René Wellek — generalizînd o tendință mai largă din domeniul criticii literare — localizează, delimitează sau chiar contestă unele teorii la modă,

impulsionînd elaborarea conceptelor noi, mai adecvate operei.

Cele mai multe lucrări s-au născut tot în perimetrul cercetării poetice, indiferent dacă acest aspect a apărut sau nu încă din titlu, cu toate că titlurile spun chiar ele destul de mult : **Structuri recurente și repetitive în compoziția romanului dostoievskian** (Jacques Cateau, Franța), **Transformarea episoadelor „filantropice” în opera lui Dostoievski** (Sigurd Fasting, Norvegia), **Dostoievski și Tolstoi. Problemele narațiunii** (Gyula Király, R.P.U.), **Unitatea impresiilor dispersate. Forma narațiunii și obiectul ei în „Frații Karamazov”**. (Wolf Schmidt, R.F.G.).

Cele două lucrări selective — ambele ale italienilor — au examinat tot problemele artei romanesti : Eridano Bazzarelli (Universitatea din Milano), în fruntea colegilor săi a vorbit despre **Tipologia și funcția spațiilor spațiale și a obiectelor în romanele lui Dostoievski**, demonstrînd fragmentarea subiectului în scene-situații cu puține obiecte și lucruri, dintre care cele mai multe cu funcții conotative sau de-a dreptul simbolice. În această direcție merge și cercetarea colectivului de la Universitatea gazdă, condus de Nina Kaucisvili : **Culorile și funcțiile lor artistice în opera lui Dostoievski**. Dar și în studiul lui R. Jackson **Parodia raiului în nuvela lui Cehov „După mere”**, sau în comunicarea lui Temira Pachmus, **Dostoievski — un Nou Socrate** se găsesc nu numai filiații de idei, dar și interferențe de structură (analogia dintre metoda dialectică socratiană, înfățișarea filosofului antic și metoda, portretul lui Profiri Petrovič din *Crimă și Pedepsă*).

ȘI PE terenul recepției — conținutului/respingerii — temele au fost abordate multilateral, cu atenție deosebită pentru arta literară (cf. referatelor lui Michel Cadot — Franța, Dimitry Ivanov — Italia, M. J. Gerigk

— R.F.G., S. Vladiv — Australia, N. Natov — S.U.A.). Au fost aduse în discuție motive dostoievskiene care își află continuarea în literatura actuală : Milivoje Iovanović din Iugoslavia a vorbit despre **Situația-Raskolnikov și ecourile ei în literatura sovietică**, evocînd un material bogat și interesant (opere de Leonov, Rasputin și alții), cu toate că, față de identificarea unor „situații” prea diferite, auditoriul și-a manifestat rețineră.

Tot pe linia deja semnalată un cercetător din Iugoslavia precizase că polifonicitatea muzicii contemporane este mult mai adecvată pentru abordarea romanului dostoievskian, decît polifonismul; un cercetător japonez găsește interferențe între diferite culturi, într-un spațiu restrins : harakiri la Dostoievski ; un altul, din America, ni se pare că forțează nota, stabilind analogii între budism și etica scriitorului rus. Spațiul restrins ne obligă să ne oprim aici, lăsînd la o parte nu numai curiozitățile și lucrările de rutină, dar și multe comunicări prezentînd un neîndoiește interes.

Comunicările prezentate de participanții români — Tatiana Nicolescu : **Dostoievski și teatrul românesc**; Albert Kovács : **Cehov și Dostoievski. Aspecte de poezică comparată** — ca și intervențiile lor în cadrul dezbaterilor au suscitât interesul colegilor de peste hotare.

AM părăsit Bergamo îndreptîndu-ne spre sud, spre Bologna. Voia bună proverbială a italienilor rămîne neschimbată și, pe stradă, împreună cu o informație necesară, călătorul primește și un zîmbet curcior. Redescoperirea civilizației antice romane și a artei Renașterii rămîne un stimulent pentru viața spirituală a oricărui om. Ca și natura minunată, pe alocuri asemănătoare, pentru citiva clipe, cu cea ardelenescă sau subcarpatică, și atît de diferită, „italiană” în esență.

Albert Kovács

Nostalgia nu are nevoie de cuvinte

ROMANTISMUL german are de mult o mitologie și mitografii lui. Dealtfel, nu o dată te încearcă impresia că se citește mai mult despre marii romantici decît opera lor. Cei mai mulți dintre ei au devenit ei înșiși personaje, lucru la care au contribuit desigur nenumăratele destăinuri, efuziuni, confesiuni care abundă în scrierile lor, formînd de fapt însăși substanța acestora. Mai mult poate decît oricare altă mișcare literară, romantismul a fost înainte de toate o atitudine, incît de cele mai multe ori vom fi tentați să confundăm viața poezilor romantici cu opera lor și în orice caz ne va fi greu să spunem care dintre ele ne pasionează mai mult. Cîți autori n-au încercat să deslușească tainele acestor sui generis vieți paralele și ale operei lor în care s-au sublimat ?

În plus, din nolanul de personaje care și-au întretesut viețile în cîmpul de atracție al acestor stări de spirit care a fost romantismul, multe au supraviețuit vremii exclusiv ca personaje. Cine poate spune cu precizie ce a scris Karoline Schlegel sau Bettine von Arnim sau Karoline von Gûnderode ? N-au scris mare lucru, dar istoria literară le reține numele, căci nu pot fi desprinse din acest tot deja mitic.

Caracteristică pentru această situație este noua carte a Christei Wolf, **Kein Ort. Nirgends*** (În nici un loc. Nicăieri). Inspi-

* Christa Wolf, *Kein Ort. Nirgends*, Aufbau Verlag Berlin und Weimar, 1979.

rată de niște însemnări destul de diverse (Anna Seghers și Eduard von Bülow), ea adoptă ipoteza unei înțîniri între Karoline von Gûnderode (personaj din cercul Arnim-Brentano, prietenă mai mare a Bettine), autoarea unor poezii publicate sub pseudonimul Tian și a mai multor scrieri și care s-a sinucis din dragoste pentru mitologul Creuzer) și Heinrich von Kleist, fapt care în fond n-ar avea nimic extraordinar în sine, pentru a schița cîteva succinate portrete psihologice și o scenă de epocă.

În casa negustorului Merten se intrunesc, printre alții, Clemens Brentano, Savigny, Bettine von Arnim, Sophie Mereau, Karoline von Gûnderode și Kleist, căruia boala îi intrerupsese călătoria, reținîndu-l în Mainz, și este adus de doctorul său în această societate. Se discută, se citește cîteva poezii, Kleist face o plimbare împreună cu Karoline pe care tocmai o cunoscuse. Cei doi se recunosc ca purtători ai aceluiași stigmat : sfișierea lăuntrică, nostalgia fără țintă și fără leac. O încercare de apropiere e abandonată de la sine. Kleist se simte ca „un instrument stricat, cîmpit de ochii lumii și care nu mai poate scoate nici un sunet”. Ea e resemnată, melancolică, „o durere intensă sau o mare concentrare îi iluminează peisajul lăuntric” și i se pare mereu că a trăit deja, a înțeles deja tot ce s-ar putea petrece. El e ușurat cînd renunță la „speranța într-o existență pămîntescă... Viața e de netrăit. În nici un loc, nicăieri. Uncori

simte complicata mișcare de rotație a pămîntului pînă în adîncul ființei. Cîndva va fi aruncat peste marginea acestui glob limitat, presimte deja curentul”. Ea îi scrie iubitului ei : „Destinul nostru e trist. Învădiez riurile care se unesc. Moartea e mai bună decît să trăiești astfel”. Amin-doi sînt prea singuri. Kleist va pleca mai departe, despre moartea ei nu va auzi decît zvonuri.

La un moment dat, în salonul lui Merten, Clemens Brentano povestește că ar fi avut un vis în care Goethe murea. Toți sînt cuprinși de groază. Și totuși ce hău îi despărțea pe acești oameni de autorul lui Faust ! Christa Wolf îl face pe Kleist să spună : „El tinde spre echilibru. Crede că forțele opuse care acționează în lume s-ar putea împărți în două ramuri ale rațiunii — le numește bine și rău —, care în cele din urmă trebuie să contribuie la mersul înainte al omenirii. ...Eu nu pot împărți lumea în bine și rău, nu în două ramuri ale rațiunii, nu în sănătos și bolnav. Dacă aș vrea să împart lumea, ar trebui să mă pun pe mine însumi sub topar, să-mi despice eul lăuntric, să-i ofer publicului îngrețosat cele două jumătăți...”. Admirabil pasaj...

Cartea Christei Wolf e o frumoasă și plină de emoție reverență, mai mult : e o clipă de reculegere străbătută și ea de acea nostalgie romantică ce, cum spune Karoline von Gûnderode, „nu are nevoie de motive”.

Gabriel Bercheș

Cartea
străină

Povestirile lui Kurt Kusenberg

SE SCRIE puțină povestire, azi, în lume. Se citește și mai puțină. Motiv pentru care prozatorii se lansează de la începuturi la realizări epice de dimensiuni respectabile, cu pagini multe, împinse uneori cu greutate, dar pe parcursul cărora, chiar dacă nu vor, personajele își adaugă mereu cite un atribut, rotunjindu-se. Că nu întotdeauna aceste produse au o structură bine gândită, că limbajul obosește, împunându-și culoarea și sunetul, că evenimentele își pierd din sugestie, toate acestea au mai puțină importanță: cititorul, așa susțin cunoscătorii, vrea roman și, firește, i se oferă roman; vrea destine întregi și nu două ceasuri din viața unui erou; și i se pun la dispoziție destine.

S-a reușit astfel ca pe mai toate meridianele să existe multe romane slabe și foarte puține povestiri; indiferent calificativul estetic. În compensație, teoria literară pare să fi renunțat la un principiu drag până mai de curând: un bun romancier trebuie să-și termine mai întâi cele șapte clase de povestire și să parcurgă neapărat cursul mediu, deprinzând secretele navelor. Nu, acum se poate intra direct la universitate; pe unde trec romanele-fluviu.

Au mai rămas, totuși, câțiva apostoli, neclintii slujitori ai narațiunii scurte. Ca densitate, ordinea descrescătoare începe în Hispanoamerica, trece spre Nordul aceluiași continent și de aici, despărțindu-se în trei direcții, inconjoară planeta, terminându-și călătoria în Europa, unde, de la pământ la pământ, lucrurile stau tot mai diferite și nu se așteaptă surpriza unor revirimente.

Kurt Kusenberg *) e, desigur, o excepție europeană: din 1936, anul debutului, el oficiază neîntrerupt numai în templul povestirii, cu o economie de cuvinte exasperantă, supuse, în genere, aceluiași norme și principii estetice. Ambiția sa, mărturisită în 1969 și consemnată de Horst Fassel, nu depășește limitele omenești: o sută de povestiri bune. Dar tentativa, adaugă autorul, i se pare aproape imposibil de realizat, citindu-i cu acest prilej și pe predecesorii săi cel mai apropiați: Hoffman, Poe, Cehov, Maupassant, Mark Twain, Gustav Meyrink.

Listă incompletă și inadins deconcentrată, pentru că ignoră un amănunt scăpat din vedere și celor mai avizați specialiști: un scriitor adevărat nu își caută predecesorii, ci și-i creează. Cu modestie camuflată, reclamându-și meritele de la cei citați, Kurt Kusenberg ocolește detaliul acesta, stăpinit, poate, de generozitate față de criticii posibili, orientați spre surse neindoielnice, dar întotdeauna insuficiente: el e erudit și fantast, ironic și înțelegător, mofuz și caustic, serios și predispus glumei, simplu și, în același timp, mare constructor de capcane narative, de unde cititorul se eliberează cu greu, mai ales dacă nu e atent la împrejurări.

Lectura povestirilor sale, cel puțin a celor adunate în versiunea românească, este, din motivele arătate aici, mereu variabilă, cu sugestii multiple și, nu o dată, absolut contrarii.

I PLACE foarte mult lui Kurt Kusenberg să-și elaboreze povestirile „pe muchie de cuțit”, într-un teritoriu strimț, aproape minuscul, unde se pot întîlni de toate, de la realitatea cea mai banală la imaginația pură, și unde se poate întîmpla orice: citeva secole lungi de barbarie concentrate în trei pagini

*) Kurt Kusenberg, *Unde este unchiul Bertram*, Ed. Univers, 1980. În românește de Anghel Dumbrăveanu și Horst Fassel.

(Oamenii din pădure); o parabolă despre fidelitate (Casa); o altă despre condiția artistului (Un om amabil și O poveste serioasă) și a perfecțiunii artistice (Ultima trăsătură de penel); o răsturnare tranzitorie a cercului euclidian (Basm într-un cerc), cel care nu admite decât o singură posibilitate, ceea ce explică ușoara melancolie a autorului; o stranie concentrare de real și imaginar (Unde este unchiul Bertram?, Oare cine sintem?, Plăcintă cu drojdie etc.), cu treceri reciproce imperceptibile dintr-o zonă în alta; un hohot sănătos rostogolit peste avalanșa descoperirilor tehnice (O mașină capricioasă și, mai ales, Nihilii); în sfârșit, o permanentă biciuire a trăsăturilor belice infirziate în culele sufletului omenesc (Musca, Vinătorii de lei, Tot al treilea chibrit, Un om prost, Aproape de bătălie etc.), iar alături de aceasta, perspectiva barbarei și degenerării speciei umane (Sfârșitul doctorului Knögle), posibilă și ea ca toate celelalte.

Ciți predecesori, astfel stînd lucrurile, are Kurt Kusenberg? Evident, pe toți cei mărturisii de el, precum și pe cei de care nu și-a mai adus aminte, pentru ca interpretii și cititorii să nu transpire, răsfoind o întreagă bibliotecă Babel. Între aceștia, am impresia, se însinuează de citeva ori Kafka, se mai aude un sunet pornit din diapazonul lui Stevenson și murmurul distinct, ca de izvor mereu proaspăt, hotărît să umilească oceanul, adică Borges, cel care, de prin 1925, înfipt la marginea pămîntului, sub Crucea Sudului, oficiază din același templu, cu atîta patimă, încît nimeni nu se mai îndoieste că el este cel mai desăvîrșit maestru al narațiunii scurte din acest secol.

Firește, sînt posibile și alte situații și alți predecesori. Să ne oprim, totuși, la Borges, riscînd afirmația că foarte multe din povestirile lui Kurt Kusenberg sînt foarte apropiate de cele semnate de acesta. Probabil, din cauza perfecțiunii lor. Probabil, datorită unei sensibilități vecine. Și mai probabil din pricina aventurării în călătorii asemănătoare, unde coincidentele nu trebuie căutate, căci vin singure.

IATĂ, pentru cei neîncredători, citeva dintre acestea: uburii oronții și bocumizii (Oamenii din pădure) repetă gestul lui Droctulft (Istoria războinicului și a prizonierii), lombardul care în fața frumuseții Ravennei trece de partea ravannezilor (în cazul Kusenberg, raniții), luptînd împotriva compatrioților. Tot așa, necunoscutul automobilist (O întîlnire) ne aminteste, prin cicatricea de la timp, chipul lui John Vincent Moon (Forma spadei), iar doctorul Knögle ne poartă spre trogloditii din Nemuritorul și spre o altă bucată a lui Borges, al cărui titlu e un lapsus insurmontabil, dar unde Borges aspiră să concentreze vorbirea pînă la victoria finală, unde un singur urlet va ajunge să semnifice întreg dicționarul.

În sfârșit, O legătură de chei este foarte apropiată de Ruinele circulare. Dar asemănarea cea mai izbitoare, cea care ne-a dus prin lectură la Borges, se află în O anunită cameră, evidentă variantă după El Aleph, acel punct din spațiu — situat în subsolul lui Carlos Argentino — care conține toate celelalte puncte și „locul în care se află, fără a se confunda, toate locurile planetei, văzute din toate unghiurile posibile”.

Toate aceste coincidențe sînt adevărate și, în aceeași măsură, false: Kurt Kusenberg este propriul său predecesor și cu fiecare nouă povestire scrisă această calitate este tot mai limpede. Perspectiva din care-i privit poate, de aceea, să ne înșele mereu. Prin concentrarea evenimentului narativ, prin economia verbului și prin grija pentru culoarea limbajului — întreit chin pentru traducători — Kurt Kusenberg nu face decât să-și mărturisească una și aceeași obsesie: perfecțiunea. Parabola din Ultima trăsătură de penel poate fi luată drept profesiune de credință artistică. Astfel a înțeles-o și Michelangelo: cîndva, la Florența, uluit de frumusețea chipului cioplit (La pietă), a oprit lucrul refuzînd înaintarea spre trup, lăsîndu-l fără contururi, înlănțuit în blocul marmurei. Pentru a nu se despărți niciodată de pămînteni.

Darie Novăceanu

Sclavia și

Robert Liston:
„Sclavia în America”

O SEAMA de descoperiri cu adevărat revoluționare au împus, în ultimii ani, o revizuire drastică a istoriei Africii, de fapt a istoriei întregii lumi. Ideea că lumea africană ar fi fost primitivă s-a dovedit a fi falsă. Este cunoscută acum nu numai existența marilor imperii Ghana, Mali și Songhai, dar și cea a unor state mai mici, situate la est și la sud, ca de pildă Mossi, Hausa, Kanem-Bornu și Ashanti. Unele și-au păstrat identitatea pînă în secolul 19, cînd au fost subjugate de englezi și de francezi.

În 1444, cînd au pătruns pentru prima oară în Africa, portughezii au întîlnit o civilizație comparabilă, în esență, cu cea a Europei. Economia se întemeia pe agricultură. În pofida dificultăților create de junglă și de insecte, africanii se numărau printre cei mai buni agricultori din lume. Aveau culturi agricole diverse, foloseau îngrășăminte, creșteau vite, oi și păsări. Pe lingă faptul că erau agricultori pricepuți, erau și excelenți meseriași. Se pricepeau de minune la împletit coșuri, țesut, olărit, lucrarea lemnului și melalgurgie. Știau să țesea pînă din bumbac. Membrii tribului Ashanti din Ghana țeseau covorași și carpete. Olăritul era cunoscut în Africa încă din antichitate. În secolul 13, africanii își făceau singuri și foloseau foarte multe tipuri de unelte de fier. Prelucrau, de asemenea, aurul, argintul și arama. Comerțul statelor africane cu Europa și cu Asia era foarte dezvoltat, atît pe mare cît și pe uscat.

Baza organizării sociale africane era familia, de la care porneau structurile mai largi ale tribului, clanului, statului, regatului. În conformitate cu obiceiurile și cu legile, familia și tribul își asumau întreținerea nevirstnicilor și bătrînilor, îi îngrijeau pe bolnavi, îi pedepseau pe răufăcători. Capul familiei purta răspunderea actelor tuturor membrilor familiei, inclusiv a educării copiilor și aplicării legilor. Proprietățile, de exemplu pămîntul, aparțineau în comun familiei. Cînd se căsătorea și intra astfel într-altă familie, femeia rămînea totuși membră a propriei ei familii. Soțul era dator s-o apere și să aibă grijă de ea. Dacă nu-și îndeplinea această obligație, era tras la răspundere de familia ei. Poligamia era legală, dar era practică numai de cei bogăți.

Pe plan cultural, africanii apreciau în mod deosebit muzica și dansul, sculptura și pictura. Pînă și obiectele utilitare de fiecare zi erau împodobite. Arta africană era extrem de originală. În secolul nostru, formele ei unice l-au inspirat pe Pablo Picasso și au determinat apariția școlii cubiste. Mulțimea limbilor și a dialectelor vorbite a reprezentat un dezavantaj pentru Africa. N-au existat decît puține cazuri de limbă scrisă — poate că acesta a fost cel mai mare dezavantaj al Africii în comparație cu Europa — dar limbile orale erau foarte dezvoltate. Legende și poveștile erau transmise prin viu grai, așa cum se obișnuise și în Europa, într-o epocă anterioară. Unele dintre ele, semnate în limba arabă, au marcat calități literare.

Cînd au venit neguțătorii de sclavi, religia reprezenta o forță puternică în viața africană. Să ne amintim că atît religia creștină cît și religia musulmană își exercitaseră influența în Africa. Etiopia era creștină. Conducătorii din Mali și Songhai erau cel puțin cu numele musulmani și făceau pelerinaje la Mecca. Este însă îndoielnic că masele au renunțat vreodată la ceea ce creștinii și musulmanii considerau a fi practici păgîne. Înconjurări de elementele naturii, africanii încercau să și le explice. Conceptul unei ființe supreme nu le era străin și de aceea nu le-a fost greu să accepte, pe această bază, creștinismul sau mahomedanismul. Adorau însă și un număr de zei-țări mai mici, intrucît credeau că în fie-

care lucru viu se ascunde un spirit. Tot ceea ce putea să ajute la explicarea imponderabilului era considerat folositor. Aceasta a dus la apariția unui mare număr de superstiții și la unele jertfe umane. Mulțimea zeităților, nevoia de a înțelege ceea ce îi depășea, i-a ajutat pe africani să îmbrățișeze fără dificultăți religiile musulmană și creștină. Încă un zeu n-avea ce să strice. Și nici o explicație în plus.

Cînd au pătruns în Africa de Vest, mulți europeni i-au considerat pe africani necivilizați. Nefiind creștini, africanii erau păgîni, gindeau ei. Aveau obiceiuri, moravuri și mai ales o culoare neobișnuită. Tot ce nu le era familiar le provoca dispreț.

Era o viziune îngustă care, astăzi, trebuie respinsă. Deși diferită de cea a europenilor și în multe privințe singulară, cultura africană își avea avantajele ei. Africanii nu erau sălbatici. Aveau cele mai multe dintre practicile și instituțiile pe care le asociem indeobște cu civilizația. Istoricii tind să considere acum că, în cel mai bun caz, civilizația Africii era, pe vremea aceea, egală cu cea a Europei sau, în cel mai rău caz, se afla la ceea ce profesorul John Hope Franklin a numit „o distanță măsurabilă” de aceasta.

CE S-A întîmplat? De ce civilizația Europei a prosperat, în timp ce aceea a Africii a stagnat? Au fost, fără îndoială, mai multe cauze, dar două dintre ele au avut un rol determinant: negoțul de sclavi și subjugarea Africii de către puterile coloniale europene.

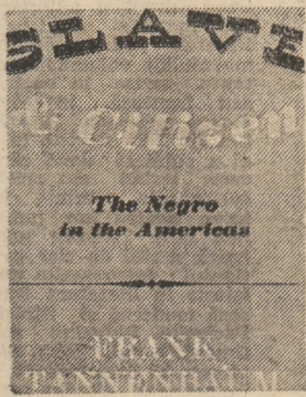
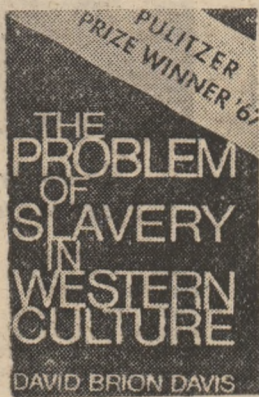
Neguțul de sclavi a determinat cea mai cuprinzătoare migrație din istoria scrisă a omenirii. Nimeni nu va ști vreodată cîți africani au fost prinși, vinduți ca sclavi și duși în lanturi în emisfera occidentală. S-a apreciat că, între 1516 și 1860, au fost aduși în Lumea Nouă cel puțin cinci milioane și poate chiar 20 de milioane de negri. Istoricii sînt de acord că, pentru fiecare sclav vîndut pe piețele Americii de Nord și de Sud, trebuie socotit încă un om ucis în timp ce se împotriva capturării sau mort pe drum. Asta ar însemna că, în patru secole, civilizația africană a pierdut, poate, 40 de milioane de bărbați și femei, toți din Africa de Vest. Mai trebuie ținut seama și de faptul că neguțătorii de sclavi nu i-au luat decît pe cei mai tineri, mai puternici, mai sănătoși, mai inteligenți și mai avansați din punct de vedere cultural. Profesorul Franklin descrie efectele comerțului cu sclavi asupra Africii în următorii termeni: „Răpind floarea tinerimii africane, au lăsat continentalul neputincios, abrutizat, paralizat. Încurajați de europeni să se lupte între ei cu armele de foc primite de la aceștia, africanii și-au pierdut și mai mult din forță și au fost lăsați fără nici o posibilitate de a-și reveni de pe urma loviturii brutale pe care a reprezentat-o negoțul de sclavi. Africa, aflată la începutul secolului 15 la o distanță măsurabilă de Europa, a fost influențată cît se poate de negativ de vecinii ei creștini din nord și, în aceste împrejurări defavorabile, a intrat într-un proces de decădere pe care robia imperialistă impusă ei în secolul 19 avea să-l agraveze”.

Efectul pe care l-a avut asupra Africii constituie un aspect esențial al moștenirii sistemului de sclavie din America. Abia la jumătatea secolului 20 au eucerit africanii libertatea de a se conduce singuri și au început să facă față urașelor probleme economice, sociale, culturale, de învățămînt și sănătate lăsate de stăpînii lor coloniali. Din cauza negoțului de sclavi și a colonialismului, statele africane au început să intre în era modernă abia după trecerea acestui răstimp enorm.

În drum spre Lumea Nouă

civilizația occidentală

■ Studii americane de specialitate scot la iveală fapte care anulează impresia că educarea negrilor la condiția de sclavi ar fi reprezentat o anomalie de ordin în primul rând etic, de natură să singularizeze Statele Unite într-o lume liberă de asemenea înjositoare servitută. Problema sclaviei în cultura occidentală, de David Brion Davis, lucrare distinsă cu Premiul Pulitzer, *Slav și cetățean* de Frank Tannenbaum, și *Sclavia în America*, de Robert Liston, prezintă marea migrație forțată a negrilor vestafricani către cele două Americi ca: cea mai cuprinzătoare și de lungă durată mișcare de strămutare a unor populații

și totodată ca solida temelie de durere și jertă umană pe care s-a clădit bunăstarea întregului occident și un insurmontabil factor de regres pentru continentul african.

Privit în această perspectivă mondială, fenomenul capătă dimensiuni enorme, luminând dintr-un unghi neașteptat apariția societății capitaliste în Europa și în America și dezvoltarea ei într-un ritm direct proporțional cu cel al decăderii civilizațiilor africane precolumbice. Fragmentele traduse alăturat din două dintre aceste cărți ilustrează, cu ajutorul citorva cifre și date istorice edificatoare, sistemul de pompă și canalizare a energiilor

africane către Lumea Nouă, identificându-i pe beneficiarii lui. Cu bună știință am evitat pasajele referitoare la atrocități, masacre și mutilări, pentru a lăsa să vorbească doar calculul obiectiv și rece al profiturilor și pierderilor — profiturile societății din ce în ce mai evaluate și mai bogate pe seama pierderilor unui continent sortit depopulării, sărăcirii, căderii în primitivism.

Alt aspect interesant analizat în aceste cărți privește deosebirea dintre America anglo-saxonă și America latină în modul de a trata sclavii. Ambele au importat în egală măsură mină de lucru neagră, au exploatat-o până la exterminare (de unde nevoia de înprospătare continuă a stocurilor) dar, în timp ce, în țările cu populație majoritară de sorginte iberică, sclavii au fost resorbiți, treptat, de masa populației, reglementările din nord, unde de la bun început le-a fost negată condiția umană, au sudat bariere segregacioniste ireductibile. Amindouă lumile americane, însă, atât cea din nord cât și cea din sud, s-au clădit cu o colosală cheltuială de vieți africane, cu o risipă de forță de muncă pe care o societate fără robi — adică fără lucrătorii considerați vite de povară sau unelte vii — nu și le-ar fi putut nici odată îngădui. „Nu există nici o dovadă — scrie David Brion Davis în *Problema sclaviei în cultura occidentală* — că forțele implacabile ale istoriei

ar fi acționat în sensul transformării pașnice a sclaviei americane mai întâi în serbie și apoi, treptat, în libertate. Chiar dacă instituția a fost erodată uneori de schimbările economice sau de necesitățile unei situații de război, n-avem motive să presupunem că poziția negrilor s-a îmbunătățit vreodată ca urmare a unei goane după aur în Minas Gerais, a unei extinderi a plantațiilor de cafea din Brazilia sau a amenajării unor noi terenuri agricole în Jamaica, Trinidad sau Mississippi. Și totuși, în nici una dintre aceste țări n-a fost cu puțință să se nesocotească total apartenența celui înrobii la rasa umană. Pretutindeni, stăpînii cei mai luminați nutreau vaga speranță că, printr-o minune, evoluția va atenua până la dispariție tot ce era evident cău în sclavie și că, recunoscător, negrul își va oferi de bună voie serviciile, fără a mai fi nevoie de coercițiune. Toate aceste visuri și nădejdi erau însă contrariate de faptul simplu și important, disimulat secole în sir de filosofie și de legile în vigoare, că sclavul nu era nici proprietate, nici instrument pe jumătate uman, ci un om supus prin forță.

Supus prin forță, acest om — la fel de inteligent, de priceput, de indemnatic, de capabil ca toți ceilalți oameni — a trudit pentru bunăstarea, luxul și înaintarea altora, în timp ce patria lui de origine era lăsată în paragină.

Frank Tannenbaum:

„Sclav și cetățean“

(Negrul în cele două Americi)

PRETUTINDENI, în emisfera vestică (face excepție doar Groenlanda) trăiesc negri, și există regiuni în care sint atât de numeroși, încît, cu multă vreme în urmă, Humboldt vorbea despre un posibil imperiu al oamenilor de culoare în zona Caraibilor. Pornind de la Rio de Janeiro spre nord, fișile de coastă ale Braziliei, Guianelor, Venezuelei, Columbiei (atît la Atlantic cît și la Pacific), Ecuadorului și statului Peru sint locuite de un număr important și în unele locuri preponderent de persoane de origine africană. Situația este asemănătoare și pe cele două țărmuri ale Americii Centrale. În Mexic, negrii de pe șesurile litoralului s-au amestecat în mare măsură cu populația indiană, dar chiar și acolo sint încă vizibile urmele influenței africane, în timp ce statele noastre sudice, mărginite de Golful Mexic, de Mississippi și de Atlantic, au o populație de culoare de multe milioane, care în unele regiuni rurale depășește numeric populația albă.

În perioada celui de-al doilea război mondial trăiau în emisfera vestică peste 41 de milioane de oameni de culoare, o cifră destul de impresionantă pentru a ne determina să reexaminăm rolul populației de origine africană. Colonizarea Americii n-a fost o treabă pur europeană. Este mai corect s-o descriem ca fiind acțiunea comună a unor populații provenite din Europa și din Africa. Comerțul cu sclavi trebuie privit mai curînd ca o mișcare migratorie — migrare forțată, desigur, dar una din cele mai mari deplasări de populație din toate timpurile. Mișcarea a durat peste patru secole (1412—1830) și a fost integral legată de colonizarea unor porțiuni mari din emisfera vestică.

Negoțul de sclavi a devenit o afacere de mari proporții și foarte rentabilă. Secole în sir, negustorii europeni și americani au cumpărat negri dînd în schimb lor, diverse mărfuri. Cele mai multe dintre aceste mărfuri proveneau din Anglia, în timp ce corăbiile, negustorii și marinarii aparțineau tuturor statelor cu comerț dezvoltat. Cîteva exemple, extra-se mai ales din surse engleze, dau o idee despre caracterul „lucrative” al acestui negoț. În 11 ani, între 1783 și 1793, Liverpool-ul a pus la dispoziție 878 de vase, cu care a transportat 303 737 de negri din Africa, evaluați, în total, la 15 186 850 de lire sterline. Ca urmare, orașul Liverpool a obținut în acești 11 ani un venit net de peste 2 300 000 de lire sterline pe urma celor 303 737 negri, adică peste 200 000 de lire sterline anual. În fapt, întregul oraș a beneficiat de pe urma acestui câștig. Se știe că multe dintre vasele mai mici, care răpeau circa 100 de sclavi odată, erau echipate și trimise în larg de avocați, postăvari, băcani, luminărari, bancheri, croitori și așa mai departe.

Pe lângă faptul că era bănos, comerțul cu sclavi a stimulat dezvoltarea a numeroase industrii în Marea Britanie și în alte țări, pentru furnizarea mărfurilor necesare trocului. El dădea de lucru la mii de dulgheri, călăfătorii, fierari, zugravi, alămari, constructori de corăbii, dogari, plumbari, geomgii, armurieri, brutari, căruțași și salahori și folosea însemnate cantități de cupru pentru chila corăbiilor. În plus, acest comerț nu numai că a făcut cu puțință dezvoltarea coloniilor producătoare de zahăr din Indiile

de Vest britanice, dar a furnizat mină de lucru pentru agricultura unor imense suprafețe din America de Sud tropicală și pentru cea a regiunilor cultivatoare de bumbac și tutun din Statele Unite. Era considerat a fi „cheia de boltă a prosperității plantațiilor britanice”, iar Sir Josiah Child a socotit că fiecare englez care pleca în Indiile de Vest folosea munca a opt sau zece negri și că hrana, îmbrăcămintea și uneltele folosite de aceștia dădeau de lucru la alți patru oameni din Anglia, în timp ce un englez emigrat în Noua Anglie nu dădea de lucru nici măcar la un om din patrie. Un studiu recent (Eric Williams: *Capitalism și sclavie*) a analizat amănunțit importanța comerțului de sclavi pentru dezvoltarea unor orașe britanice ca Liverpool-ul și pentru acumularea primitivă a capitalului inițial pe care s-a bazat prima revoluție industrială în Anglia.

Este greu să calculezi pierderea de vieți pricinuită de negoțul de sclavi. Toate cifrele sint bazate pe estimări. S-a spus că aproximativ o treime dintre negrii răpiți de la casele lor murea pe drum pînă la țărmul oceanului și că altă treime murea în timpul traversării acestuia și al preparativelor de vinzare, așa că numai o treime supraviețuia pînă la urmă pentru a munci în Lumea Nouă.

Toate cifrele globale se bazează pe presupuneri, dar estimările sint semnificative. Un autor, Dieudonné P. Rinchon, apreciază migrarea din Congo către America după cum urmează: 7 000 de oameni anual în secolul 16, 15 000 anual în secolul 17 și 30 000 anual în secolul 18; pentru prima jumătate a secolului 19 el propune cifra incredibilă de 150 000 pe an pînă în 1850 de pînă la 50 000 pe an între 1850 și 1860 și cite 2 000 anual între 1860 și 1885, în total peste 13 milioane de negri numai din Congo, de la începuturile comerțului. Exagerat, se pare, dar cît de exagerat? Alt autor, J. P. Oliveira Martins, sugerează 20 de milioane de oameni exportăți din întreaga Africa în toată această perioadă. Tot exagerat? Dar cît de exagerat? Nici măcar cea mai conservatoare evaluare nu ar reduce această cifră la jumătate.

Aceste cifre globale pot fi verificate în oarecare măsură cu ajutorul datelor răslețe despre numărul navelor angajate în trafic. În ultima treime a secolului 18 funcționau pe coasta Africii 40 de centre ale comerțului cu sclavi aparținînd principalelor state europene. Zece dintre ele erau ale englezilor, trei ale francezilor, 15 ale olandezilor, patru ale portughezilor și patru ale danezilor. Toți aceștia aveau nave proprii care străbăteau Atlanticul și transportau negri peste ocean. În 1600 și în anii care au urmat, peste o sută de corăbii spaniole și portugheze ancorau, anual, la Loanda, iar în 1771 au fost folosite 192 de nave britanice pentru a duce 47 146 de negri în Indiile de Vest. În 1788, francezii au utilizat 93 de nave pentru a expedia 29 000 de sclavi la Santo Domingo. Numai în 1845 au fost vindute la Rio de Janeiro 64 de vase de construcție americană, cele mai multe dintre ele fiind alocate comerțului de sclavi.

Acest comerț era foarte bănos și atrăgea afaceriști și aventurieri din multe țări. Un sclav putea fi vîndut în Cuba la un pret de 30 de ori mai mare decît cel plătit pentru el în Africa, și atîta timp cît exista o piață, apăreau și oameni dis-

Victime ale vânzărilor de sclavi

puși să-i furnizeze marfă, chiar dacă riscurile erau mari, intrucît comerțul respectiv fusese interzis. S-au format companii comune pentru promovarea expedițiilor în Africa și, pentru a se eluda legea, se folosea pavilionul unei țări sau alteia, invocîndu-se vânzări fictive. Negustorii își schimbau steagul în funcție de împrejurări și, după ce englezii au interzis traficul, au operat mai întâi sub pavilionul Franței, apoi sub cel al Spaniei și Portugaliei și, în sfîrșit, sub cel american.

Sute de corăbii, mii de marinari și sute, poate mii de persoane, asociații și companii au fost implicate în aducerea în Lumea Nouă de la sud de Statele Unite a unui număr de africani mai mare decît cel al europenilor veniți în întreaga epocă colonială.

Negrul era sortit să devină, împotriva voinței sale, participant la construirea Lumii Noi. Migrația a conștinuat vreme foarte îndelungată din cauza marelui procent de mortalitate, pentru că în anumite părți ale Lumii Noi negrii nu se reproduceau și pentru că barbații erau mult mai căutați decît femeile pentru muncile grele. În medie se importa o femeie la fiecare trei bărbați. Media de viață a muncitorului negru pe plantațiile din Indiile de Vest era de șapte ani, iar operațiunile de completare a stocului se desfășurau în ritmul de o septime sau o optime anual (Werner Sombart).

Totul contribuia la perpetuarea comerțului de sclavi. Ar fi părut simplu și firesc să se presupună că sclavii se vor înmulți pe cale naturală în asemenea proporții încît să nu mai fie necesară tirirea unor negri înnebunați de spălmă, de la locul lor de baștină, din fundul Africii, pînă dincolo de ocean, pentru a menține la nivelul cerut anum. de lucru pe insulele producătoare de zahăr din Indiile de Vest. Dar obiceiurile locale din Africa, goana după profit a negustorilor, nevoile stăpînului de plantații, infertilitatea negreselor în condiții de sclavie se îmbinau pentru a impune continuarea importului de negri pentru aprovizionarea unei piețe continuu deficitare

LĂSIND la o parte costul în vieți omenești, durere și suferință, trebuie să recunoaștem că negrul a devenit instrumentul cel mai eficient de colonizare a unor vaste spații americane. Bumbacul și tutunul în Sta-

tele Unite, zahărul, în Indiile de Vest, arbustul de cacao în Venezuela, zahărul, minierul și cafeaua în Brazilia, și o mie de alte indeletniciri pretutindeni depindeau de acest negru. John Mawe scria, în 1812, că, în Brazilia, negrii păreau a fi cele mai inteligente dintre persoanele pe care le-a întîlnit, pentru că toate indeletnicirile, calificate și necalificate, erau în miinile negrilor. Pînă și la Buenos Aires, miinile lor erau acelea care construiseră cele mai frumoase biserici. Ei erau lucrătorii ogoarelor și, în multe locuri, minerii, bucătăresele, spălătoresele, doicile, concubinele albilor, birjarii și muncitorii din porturi se recrutau din rîndurile lor. Tot ei însă erau și indeminaticii meseriași care înălțau casele, sculptau statuile sfinților din biserici, făceau trăsurile, executau frumoasa fonerie pe care o vedem în Brazilia și cîntau în orchestre. Negrul, sclav sau liber, era mina pricepută care infirmuseța locul și crea arta și confortul pe care s-a bazat, atîta vreme, viața civilizată, ușoară, lipsită de griji, de pe plantațiile din Lumea Nouă. Stilul de viață caracteristic unui mare sector al vieții coloniale și postcoloniale în emisfera noastră s-a întemeiat pe aptitudinile, loialitatea și participarea lor, încă de pe vremea cînd erau sclavi.

Fără negri, structura vieții americane ar fi fost diferită — alta ar fi fost mentalitatea, alta viața de familie și organizarea socială, și, la fel de important, altfel s-ar fi dezvoltat economia. Este de presupus, chiar, că plantele industriale cultivate de negri, uneori sub amenințarea biciului, n-ar fi fost semănate deloc fără ei, și că mari porțiuni ale Americii tropicale și semitropicale ar fi rămas nedestelenite și neameliolate. Indiferent din ce unghi l-am privi — biologic, sub raportul muncii fizice prestate, social sau ca participant la modelarea culturii atît de tipice lumii occidentale — negrul a fost, în zonele în care a muncit și a trăit, la fel de important ca și stăpînul său, iar contribuția sa la populația și colonizarea emisferei se integrează în opera comună a oamenilor veniți de peste mări pentru a-și edifica un mod de viață nou, deosebit. Colonizarea Americii este, de aceea, o operă afro-europeană.

Prezentare și traducere
Felicia Antip

Premiul Nobel pentru literatură - 1980

● Preferindu-l multor alți candidați cu nume mai răsunătoare sau cu opere mai vaste și mai larg cunoscute, Academia regală suedeză l-a ales pe Czesław Miłosz ca laureat al Premiului Nobel pentru literatură pe anul în curs. De origine poloneză, poetul și prozatorul Czesław Miłosz este de mai bine de douăzeci de ani profesor de limbi slave la Universitatea Berkeley din California. Ca poet, el s-a lansat în 1933 cu un prim volum intitulat *Poem despre timpul înghețat*. În timpul celui de al doilea război mondial a publicat în condiții de clandestinitate o antologie de versuri anti-naziste, *Cintul invincibil*, iar după război, o culegere a propriilor sale poezii, cu titlul *Mintuire*. Mare parte din activitatea sa a constat în traducerea în limba polonă a unor poeți

ca T. S. Eliot, Walt Whitman, Carl Sandburg, Pablo Neruda. Pentru traducerea din literatura polonă în limba engleză, Pen-clubul polonez l-a distins cu premiul său pe anul 1974. Deși se consideră în principal poet, Czesław Miłosz își consacră mult din munca și experiența sa prozei. Tema esențială a operei sale este condiția omului într-o lume marcată de grave conflicte. O parte din scrierile sale au fost traduse în germană și engleză. Volumul antologic *Clopote de iarnă*, cuprinzând versuri scrise după 1973, apărut la Ecco Press din New York, l-a adus premiul Bienalei internaționale de la Neustadt din 1978. Editura Universității din California i-a publicat volumul *Împăratul pământului*, iar la Macmillan i-a apărut o *Istorie a literaturii polone*.

Leonardo și artiștii contemporani

● O originală expoziție dedicată lui Leonardo da Vinci, care își propune să demonstreze cât este de modernă și de actuală arta acestui titan al Renașterii, a fost inaugurată în localitatea Val d'Aosta. Prezența în ex-

poziție a trei desene originale ale lui Leonardo, reprezintă, firește, un eveniment de excepție. Împreună cu două splendide planșe: „Cap de bărbat încoronat cu lauri” și „Șase studii de coapse și gambe de cal”, Biblioteca regală din Torino a împrumutat și celebrul autopoziționat (în fotografic) cunoscut în toată lumea, dar expus publicului numai de câteva ori în decursul acestui secol. Alături de 23 de panouri ilustrând în imagini și text viața lui Leonardo da Vinci în contextul politic, economic, social și cultural al timpului său, se află expuse (provenind de la Muzeul științei și tehnicii din Milano) modele de mașini construite sau imaginate de Leonardo. O secțiune specială este rezervată desenelor semnate de 28 de artiști contemporani, tineri și foarte tineri, cărora li s-a cerut să realizeze două lucrări dedicate sau inspirate de opera marelui maestru.

Viața lui D. H. Lawrence pe ecran

● Un film despre viața lui David Herbert Lawrence, unul dintre cei mai celebri și mai controversați scriitori englezi ai acestui secol, a fost realizat, în cadrul celei de a 50-a comemorări a morții sale, de către regizorul britanic Christopher Miles. Filmul, care se intitulează *Priest of Love*

(Slujitorul iubirii), este interpretat de Jan McKellen, Janet Suzman, Ava Gardner, Penelope Keith, Jorge Rivero și Maurizio Meril. Din distribuție mai fac parte, ca interpreți ai unor roluri episodice, John Gielgud, James Faulkner și Massimo Ranieri. În imagine: o scenă din film.

Un omagiu adus romanului latino-american

● Polemizând o dată mai mult cu cei care vorbesc despre „moartea romanului”, criticul literar de la „New York Times”, John Leonard, scrie în cronica sa la recenta ediție în engleză a cărții *Împăratul Amazonului* de brazilianul Marcio Souza: „Cineva a uitat să-i spună Americii Latine că romanul e mort. Și romanul ei e viu, în plină expansiune. Latino-americanii persistă să ne surprindă cu noi cărți în care se îngheșuie povești, jocuri de cuvinte, visuri, mituri, fapte istorice, polemici politice, obsesii, atitudini neobișnuite, simboluri, fapte diverse și un ris homeric, toate bine amalgamate. [...] Ultima surpriză ne vine din Brazilia: Marcio Souza, 34 de ani. *Împăratul Amazonu-*

lui, prima lui carte, apărută în 1977, este o delectare. Se vorbește mult și despre cea de a doua, *Maria, nebuna*, [...] Lui Souza îi place să scrie, se vede că se amuză făcând literatură. Dar el este foarte serios când se referă la lăcomie, corupție și exploatare, la politica de forță, la disprețul colonialiștilor europeni față de popoarele pe care le-au asuprit, la meschinăria nord-americană, la trădările autohtone. [...] Este prea devreme să spunem dacă Souza aparține aceleiași spații ale cărui oglinzi strălucite sînt un Garcia Márquez, un Jose Donoso, un Carlos Fuentes, un Julio Cortazar. Cert este însă că are același nerv ca și ei, aceeași inflcărare și poate și aceeași fecunditate”.

Lammenais și Italia

● La editura L'Hermès a apărut teza de doctorat a Mariei-Anne Rubat du Merac, *Lammenais și Italia*, în care ne relevă rolul pe care-l ocupă Italia în gândirea și opera autorului. Cultura sa de autodidact (cunoștea doar pe Savonarola și pe Vico) l-a determinat să meargă în Italia (1824, 1828, 1830,

1831) și să cunoască arta peninsulară, dar relațiile cu Manzoni, sau Gioberti due la neînțelegeri și eșecuri; acum, se relevă și marea pasiune a lui Lammenais pentru Dante, căruia i-a închinat ultimii ani ai vieții, cînd a și scris o *Introducere în Divina Comedie*, pe care a tradus-o singur în italiană.

Literatura modernă în perspectivă istorică

● Profesor de istorie la Worcester College din Oxford, Richard Cobb trece drept o autoritate în materie de istoria Franței, fiind autorul mai multor volume importante, scrise în engleză sau franceză, îndeosebi despre perioada Revoluției din 1789. Recent, însă, el a publicat două cărți, care, țesând din stricta specialitate, prezintă interes pentru un public mai larg. Titlurile sugerează destul de clar conținutul: *Incursiunile unui istoric în literatura franceză modernă și Străzile Parisului*. Refuzînd sentimentalismul, Cobb caută atît în literatură cît și în peisajul citadin surse de mai bună, mai completă înțelegere a istoriei. Așa se explică și preferințele sale literare. Cobb mărturisește, de pildă, că apreciază mai mult pe un Raymond Queneau decît pe un François Mauriac, deoarece în scrierile celui din urmă găsește mai multă viață obișnuită, cotidiană.

Centenar Hans Moser

● Aniversarea unui secol de la nașterea marelui comic vienez Hans Moser a prilejuit apariția a două cărți dedicate vieții și activității sale artistice. Prima, datorată lui George Marcus este o pseudo-biografie intitulată *Port în inimă o parte din vechea Viena*. Lucrarea aduce amănunte inedite despre mediul teatral în care Moser și-a început cariera artistică. A doua carte — *Viața și filmele lui Moser* — scrisă de Karin Wichmann, se ocupă cu deosebire de activitatea cinematografică a lui Moser, volumul constituindu-se ca un veritabil îndreptar pentru o mai bună înțelegere a filmelor pe care acesta le-a realizat. În imagine: Hans Moser într-o scenă din filmul *Hallo, Taxi!* (1958).

Filosofi anglo-saxoni de azi

● Numerele 399/400 (august — septembrie/1980) ale mensuralului „Critique” sînt consacrate filosofiei contemporane anglo-saxone. Sînt prezentați 20 de filosofi de la A.J. Ayer (n. 1910), profesor la Wolfson College, Oxford, la J. Ree (n. 1940), lector la Middlesex Polytechnic, Londra, cu mai multe studii, printre care: Stanley Cavell — *Reflecții asupra lui Emerson și Heidegger*, Jonathan Barnes — *Aristotel și anglofonii*, G.P. Baker și P.M.S. Hacken — *Wittgenstein azi*.

Lirică universală pe discuri

● Casa de discuri „Hungarofon” din Budapesta a pregătit un album cu discuri care prezintă 139 de creații scrise de 95 de poeți celebri din toate timpurile, din antichitate pînă în zilele noastre. Capodoperele liricii universale sînt recitate de 30 din cei mai cunoscuți actori din Ungaria.

„Middlemarch”

● Împlinirea a 100 de ani de la moartea roman-cieri britanice George Eliot (Marian Evans, 1819 — 1880) a prilejuit, în Marea Britanie, ca și în alte țări, publicarea a numeroase studii și articole consacrate vieții și operei remarcabilei prozatoare. Pe lângă acestea, în Marea Britanie a fost reeditat, romanul *Middlemarch*, scris de Eliot între anii 1871—1872. Romanul amintit este considerat capodopera autoarei și o clasăză pe Eliot printre precursorii romanului psihologic.

Marcel Marien sexagenar

● Cunoscutul scriitor belgian de limbă franceză — Marcel Marien (n. 1920, Anvers) a fost sărbătorit recent cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani. Autor a numeroase volume de proză scurtă, gen în care s-a impus, cel mai remarcabil fiind *Figuri de păpușă* (Ed. Sismoen, 1979), el este și autorul unei monografii consacrate pictorului supraprealist belgian Magritte.

Corespondența lui Giovanni Verga

● Sub titlul *Lettere sparse*, noul volum editat recent de Bulzoni reprezintă un pas înainte spre publicarea integrală a corespondenței lui Giovanni Verga. Pînă acum aceasta a fost cuprinsă în volumele: *Lettere al traduttore* (1954), *Lettere d'amore* (1971) și *Lettere a Luigi Capuana* (1975). În noua lucrare apărută sub îngrijirea Giovinei Finocchiaro Chimirri, printre personajele cu care Verga a întreținut o asiduă corespondență, se numără: Federico De Roberto, Salvatore Di Giacomo, Giuseppe Giacosa, Ferdinando Martini, Gege Primoli.

Shakespeare, Sofocle și „Cintărețul de jazz”

● Laurence Olivier nu vorbește decît rarori despre filmele sale. Dar *Cintărețul de jazz* — un „remake” după pelicula omonimă, rămasă celebră ca primul film vorbit din istorie, realizată în 1927, cu Al Jolson în rolul titular — face excepție de la această regulă. Avîndu-l pe Neil Diamond în rolul principal și pe Olivier în cel al unui tată autoritar al cărui fii vor să fie independenți, noua versiune este considerată de marea actor și regizor britanic ca echivalentă cu o operă clasică. „Ori de cite ori — spune el — avem de a face cu o poveste despre o relație părinte-copii cu adevărat interesantă, putem recunoaște în ea o versiune a *Regele Lear* sau a lui *Oedip*. *Cintărețul de jazz*, are ceva din forța lui *Lear*, plus muzică”.

Festivalul filmului rural

● Luna aceasta, între 21—23 octombrie, se va desfășura în Franța Festivalul filmului rural, primul de acest fel. Organizatorii au în vedere vizionarea pentru premiere numai a filmelor al căror subiect îl constituie o-mul de la țară cu preocupările și îndelnicirile lui, agricultorii, păstori, pomicultorii, viticultorii precum și pătrundera, mijloacelor moderne de lucru în viața satului.

PREZENTE ROMANEȘTI

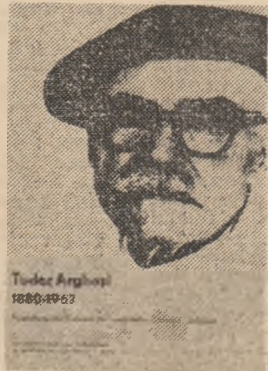
Centenar Arghezi

U.R.S.S.

● După placheta de versuri traduse în limba gruzină (purtînd titlul unei poezii din *Versuri de seară: Transfigurare*), după monografia semnată de F. Vidrașku, în U.R.S.S. a apărut recent un volum de *Versuri argheziene*, traduse în limba rusă. Ampla culegere, editată de „Hudojstvennaia literatura”, cuprinde poezii din mai toate volumele lui Tudor Arghezi, poezii grupate în patru cicluri: *Psalmi, Creioane și inscripții, Din „1907”, Lirica*. Prefața

este semnată de Dumitru Micu. Traducerea versurilor: Anna Ahmatova, D. Samoilov, N. Stefanovici, V. Mikusevici, Em. Aleksandrova, V. Korceaghin, E. Birukova, N. Podgoriceani, N. Pavlovici, A. Sendik, S. Serbinski, A. Revici, I. Gurova, E. Akselrod, A. Golemba, I. Mirimski, K. Arseneva. Prezentarea artistică: I. Konnov. Tiraaj: 30 000 de exemplare.

R. D. GERMANĂ

● Printre manifestările organizate de Muzeul literaturii române cu prilejul centenarului nașterii lui

Tudor Arghezi, se află și expoziția documentară *Tudor Arghezi — poetul*, deschisă în primele zile ale lunii octombrie a.c. în R.D. Germană, la Weimar.

Cu acest prilej a avut loc o interesantă festivitate. Cuvîntul de deschidere a fost rostit de Dr. Peter Goldammer — director adjunct al Institutului național de cercetare și comemorare a literaturii clasice germane, care a subliniat faima universală a literaturii române, datorată ilustrațiilor săi reprezentanți: Eminescu, Caragiale. Creangă, evidențiind totodată importanța unei astfel de expoziții, care ajută la o mai directă cunoaștere a creației marelui Tudor Arghezi. Dr. Alice Kock a citit din „Jurnalul” ei impresii asupra vizitei la Casa memorială „Mărțișor”, cu ocazia unei călătorii întreprinsă în 1974, în România. În calitate de oaspete, actrița Mizura Arghezi a evocat imaginea omului și a făuririi „Cuvintelor potrivite”. În încheiere, s-au citit versuri din lirica argheziană și au fost interpretate lieduri din muzica clasică germană. Cu acest prilej s-a tipărit un pliant omagial, în care Dr. Eva Behring schițează un profil al lui Tudor Arghezi, însoțit de reproducerea

in versiune germană a poeziilor „Inscripție” și „Dacia”. Expoziția găzduită în sala teatrului din palatul baroc „Wittumplais” va rămîne deschisă pînă la începutul lunii noiembrie a.c.

R. S. CEILOSLOVACA

● La editura „Albatros” din Praga a apărut volumul *Klubicko pavučiny* (Ghemul de păienjenis), cuprinzînd versuri și proză pentru copii, de Tudor Arghezi (texte culese din *Carica cu jucării, Versuri de seară, Serieri II și Serieri IV*). Selecția, traducerea și postfața sînt datorate Mariei Kavková. În colaborare cu ea — echivalarea versurilor în limba cehă a realizat-o Hana Vrbová. Ilustrații: Libuše Loskotová; prezentare grafică: Soňa Valoušková. Tiraaj: 15 000 de exemplare.

Un roman-frescă cubanez

● Reputat poet, istoric și eseist cubanez, Cinto Vitier (în imagine) a publicat de curând primul său roman, **De Peña Pobre**, al cărui succes a fost o surpriză deopotrivă pentru critici și pentru autor însuși. O mărturie scriitorului într-un interviu: „Trebuie să spun că ideea romanului, și dacă e să vorbim mai exact — dorința de a înfățișa istoria formării națiunii cubaneze așa cum o înțeleg eu — mă sedea de multă vreme. N-a fost un lucru simplu. Toată viața am scris versuri și consider în continuare că poezia este baza literaturii“. Despre romanul

Hanns Cibulka — 60

● Presa din R.D. Germană l-a omagiat recent pe Hanns Cibulka cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani (n. 1920). Cu această ocazie s-au publicat numeroase studii critice și esuri consacrate principalelor lucrări ale autorului — **Lumină de martie** (versuri, 1954), **Două silabe** (versuri, 1959) și **Jurnal sicilian** (1960, proză autobiografică), subliniindu-se deosebitele calități stilistice ale creației lui Hanns Cibulka.

Premiul „Bancarella“

● Maurice Denuzière, autorul romanului-fluviu **Louisiana**, care își menține în continuare calitatea de best-seller, a obținut, de curând, un nou important premiu literar. Este vorba de Premiul „Bancarella“, pe care literarii italieni îl acordă, în fiecare an, celei mai bune lucrări de beletristică tradusă în Italia. Maurice Denuzière este al 38-lea laureat al acestui premiu, pe care l-au primit, printre alții, Ernest Hemingway, Boris Pasternak și André Schwarz-Bart.

său ca prima carte din literatura cubaneză contemporană cuprinzând o perioadă atât de întinsă din istoria țării, Cinto Vitier preciza: „Romanul acoperă perioada dintre 1895 până la începutul anilor ai secolului nostru. Sunt înfățișate în el trei generații ale unei familii cubaneze, prin care am vrut să arăt cum s-a format conștiința politică a poporului nostru“.

John Reed în viziunea lui Serghei Bondarciuk

● Intens solicitat atât ca actor cit și ca regizor (acum interpretează rolul cardinalului Montanelli din filmul **Tănușul**, după care va pleca în Mexic pentru a definiți-va turnarea unui film despre John Reed), Serghei Bondarciuk (în imagine) a acordat un amplu interviu săptămânalului „Literaturnaia Gazeta“ în care evocă detalii desfășurarea carierei sale artistice, explicându-și opțiunile și înclinațiile. Despre filmul pe care-l pregătește acum, preciza: „John Reed... Aș vrea să continui într-o manieră proprie filmul **Octombrie** al lui Eisenstein. Acesta este, bineînțeles, un film uimitor, fără un erou anume, fără caractere bine definite, dar având esențialul: mișcarea umanității. Cred că și John Reed era obsedat de ideea de a înfățișa acest lucru. După mine, el se numără printre marii scriitori ai epocii noastre. Cărțile sale au stat la baza scenariului pe care l-am scris împreună cu Valentin Ejoy în decurs de șapte ani“.

Erich Fromm

● La Locarno s-a stins din viață, în vîrstă de 80 de ani, cunoscutul psiholog și sociolog german Erich Fromm (n. 1900). Dintre numeroasele lucrări pe care le-a publicat, amintim: **Conceptul de om la Marx**, **Psihanaliză și religie** și **Societatea sănătoasă**.

Cinteele trubadurilor

● De la începutul secolului arta trubadurilor n-a încetat să-l preocupe pe muzicologul. Numeroase poeme acompaniate de o notație muzicală au parvenit pînă în zilele noastre în versiuni foarte diferite, fiind vorba de o artă în care aportul interpretului era considerabil. Institutul de studii occitane din Tolosa a încredințat lui Ismael Fernandez de la Cuesta realizarea unui volum exhaustiv, **Las Cançons dels trobadors**, în care figurează principalii autori. Melodiile lor sînt fidel transcrise în notație modernă, dar fără nici o indicație ritmică. Poemele sînt traduse în patru limbi (franceză, germană, engleză, spaniolă). O analiză formală și o bibliografie însoțesc fiecare cîntec.

Retrospectivă vestimentară

● La Muzeul Nissim de Camondo din Paris este deschisă o expoziție de costume, de la malacovurile secolului XVIII și pînă la rochiile create de casele de modă pentru anul 1981. Retrospectiva este salutată de specialiști ca un prim pas către un muzeu al costumului, absent pînă acum din vasta rețea muzeistică a capitalei franceze.

Convorbiri cu scriitori chinezi

● Criticul literar vest-german Wolfgang Schwiedrzik a publicat (ed. Prometh din Köln) un interesant volum de convorbiri cu cei mai reprezentativi scriitori ai literaturii moderne din R.P. Chineză, considerați a nu putea lipsi din nici o istorie a literaturii universale contemporane. Printre scriitorii care, în cadrul acestor convorbiri, se prezintă pe ei înșiși și opera lor se numără Mao Dun, Ba Jin, Bing Ling, Ai Qing, Yang Mo și Liu Xiu-wu.

„Caligrafia islamică“

● „Caligrafia islamică“ apărută în *Elition du Chêne* sub semnătura lui Yasin Hamid Safadi prezintă scrierea arabă care s-a înfrumusețat de-a lungul secolelor și a fost adoptată de toate țările în care s-a răspîndit islamismul. Lucrarea are numeroase ilustrații din aproape toate variantele acestei scrieri care s-a dezvoltat din Spania pînă în India.

Brahma și Budha

● „La Galerie Nationale du Canada“ din Ottawa care anul acesta și-a sărbătorit centenarul, a primit recent un frumos cadou: 33 sculpturi indiene în piatră și 3 sculpturi în lemn din Nepal. Acestea, care au făcut parte din colecția Max Tanenbaum, ilustrează tradițiile hindu și budiste între secolele III și XVII. După ce au fost expuse la Ottawa, operele vor fi prezentate în cursul anului viitor în mai multe orașe canadiene.

Sordi și robotul Caterina

● După remarcabilul său succes cu **Bolnavul închis** din stagiunea trecută, Alberto Sordi va fi interpretul și regizorul unui nou film pe care-l va turna la New York, în Franța și în Italia și care se va intitula **Eu și Caterina**, după un scenariu de Rodolfo Sonogo. Caterina este un robot alături de care cunoscutul actor italian își va trăi aventurile umane și cibernetizate.

Poeți italieni contemporani

Margherita Guidacci

Fagii

Dacă acești copaci ar ști tot ceea ce știm noi,
s-ar înroși de o toamnă precoce,
s-ar zvircoli de febră cu vîntul între frunze
i-ar roade răutăciosul cariu al inimilor noastre.

Dacă am ști ceea ce știu fagii,
ne-am dezbrăca liniștiți pe malurile riului.
Păsări cu aripi albe și negre ar zbura spre noi fără spaimă.
Am renaște în zori cu inocență am înnopta în sublimă contemplație: deasupra noastră stelele și umbletul zeilor.

Maria Saracista

Freamăt

Dincolo de zidurile Aureliane un apus insingerat de octombrie roman se stinge.
Se aprinde lumina palidă a lunii care urcă liniștit și tremură cerul de culoarea opalului.

Umbre fugare de aer frunzele palide ale mimozel freamătă glicinele și florile de pieric...
De ce romană ca ele și inima mea freamătă dincolo de zidurile Aureliane?

Ettore Capuano

Îndoindu-se la vînt

Crezi poate că marele stejar se va mindri că vede în depărtare de sus de pe culmea unde se ridică în înălțime marea care se frîmîntă sub vînt?
E frumos să privești împrejurimile și stejarul și marea n-au auzit de noroi;
dar crezi că boschetul ingenuncheat la pămînt

de vîntul puternic ar trebui să se rușineze?
Îndoit de vînt arbustul e la fel de demn
așteptînd ziua bucuriei cînd deja lunga sa tulpină va ști să se desprindă de noroi spre cer;
așteptînd ca soarele să usuce noroiul și regăsînd în cer în noaptea tirzie stelele minunate.

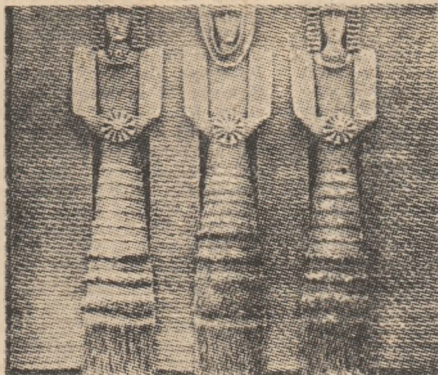
Domenico Defelice

Zdrăngănitul chitarei omului aspru

— Sînt omul aspru și neliniștit.
În unele zile bîntuie uraganul, în alte zile se nasc margaretele în inima mea și tu le aduni ca în zile de sărbătoare.
Dacă degetele tale exersează arpegii pe obrazul meu simt că sînt deposedat, dar nu mă gîndesc la hoțul politician, la mafiotul care ride, la rușinea care se lipește plimbăreață de umbrele Coloseului.
Sînt aspru. Picură ura în vinele mele la zidul martor lozincilor criminale (pentru că adevăratul poet modern e poetul care scrie pe ziduri: „Jos călăii fasciști — fii ai războiului“

„Sîntem mereu mai potrivnici marilor întreprinderi private“
„M.S.I. — în afara legii!“
„D.C. protejează crima!“
lingă magistratul care se lovește de Lege
(adevărată vendetă împotriva societății noastre împărțită pe clase).
lingă moralistul fals în sutană.
Sînt omul aspru și neliniștit.
Dă-mi onestitatea și clarviziunea margaretelor dacă nu vrei ca în inima mea să apună chitara.
In românește de
Mariana Costescu

Artă aplicată și decorativă sovietică

G. RAZMENE: Sărbătoare (galben)

■ LA Muzeul Colecțiilor s-a deschis, în întîmpinarea celei de-a 63-a aniversări a Revoluției Socialiste din Octombrie, o expoziție al cărei titlu indică prin el însuși un program. Demarcația pe care organizatorii o fac între arta decorativă și cea aplicată corespunde tendințelor din etapa actuală de dezvoltare a artei decorative în U.R.S.S. Într-adevăr, se poate limpede observa cum se conturează în lucrările deceniului 7 (și expoziția nu cuprinde opere anterioare acestei perioade) o autonomizare a decorativului, pe de-o parte; pe de alta, o formulare a obiectului utilitar în care rolul ornamentului devine secundar, în favoarea formei, a construcției respectivelor obiecte. Aceste tendințe apar în egală măsură la artiștii ceramiști, la cei care lucrează în sticlă, în piele, ori în tapiserie, desigur cu mijloace adaptate specificului fiecărei tehnici.
Tapiseria este reprezentantă prin excelență a strălucirii decorativului asociată

cu valorile monumentalității, la fel de apreciate de generațiile de artiști tineri — expoziții de astăzi — ca și de predecesorii lor din deceniile anterioare. Din această osmoză, reliefată prin voința de a sublinia caracteristicul imaginii exprimate textil și de a o deosebi de pictura de viziune monumentală, rezultă o serie de lucrări menite să trezească atenția: **Magistrala** lui Boris Migal, care integrează peisajul în spațiul ornat, concretizat al linii, hieratica **Sărbătoare** de Ghenorativ Kazmene, țesută în aspre fire de împletite, **Suita de primăvară** de Umetov Djumabai, **Viața** de Albina Voronkova, **Chiciera** de Erm Leezi. Execuția îngrijită mărturisește un cult al materialului, practicat în spiritul cercetării și al experienței.
Lucrările în sticlă arată și ele, în numeroase cazuri, interesul pentru o autonomizare estetică a acestei tehnici care pare să se apropie de sculptură prin forme și de pictură prin incorporarea unei imagistici figurative în structura obiectului. Concluzentă în acest sens este compoziția cu trei vase intitulate **Amiaza** de Anatoli Kamardin, o evocare narativă pe suprafețele lizate și volumele grațioase ale recipientelor. Alături, ca în **Himera** lui V. Teodorov, decisivă rămîne forma și relația dintre articulațiile ei, fiindcă și aici cele trei vase sînt gîndite ca un ansamblu.
Ceramica păstrează foarte accentuat legătura cu tradițiile artistice folclorice ale fiecărei republici unionale. Un capitol cu multe componente originale îl constituie obiectele din piele, cu posibilă funcție utilitară: astfel, **Scaunul** lui Urve Arrak, **Covorul** Estei Voss, și cele citeva coperți de carte și cutii, lucrate în tehnici mixte, care reușesc, cu înlemnare și firețe, să readucă în actualitate un gen de artă venerabilă și respect.

Amelia Pavel

Maria Ventura

J. Yonnel văzut de Ross

Edouard de Max in rolul lui Nero

Societatea comedienilor la tricentenar

ANUL acesta, prima scenă a Franței își sărbătorește tricentenarul. S-au împlinit trei secole de cînd, printr-un ordin al lui Ludovic al XIV-lea, trupa de comedieni a lui Molière a căpătat, singura, dreptul de a da reprezentații în limba franceză nu numai pentru desfătarea celor de la curtea Regelui-Soare, dar și pentru „divertismentul publicului” parizian. Evenimentul artistic al tricentenarului este în plină desfășurare. Afișele de la intrarea în clădirea de pe Rue Richelieu, pliantul cu programul spectacolelor noii stagiuni, alte tipărituri ocazionale au, toate, imprimată, vizibil, emolena: „Comedia Franceză — 1680—1980”. Radioul, televiziunea, casele de discuri, presa, sălile de conferințe și de expoziții sînt prezente, activ, la jubileu. În conferința sa de presă, de la mijlocul verii, Jacques Toja, directorul Comediei Franceze, el însuși de peste trei decenii societar al primei scene a țării, desprinsese limpede sensul, semnificația momentului aniversar: de o parte bilanțul realizărilor, respectul, stima și grațitudinea pentru înalțași, de alta privirea spre viitor, prin eforturi continue de primenire, de întinerire pe toate planurile. „Să menținem repertoriul — declara Jacques Toja — să-l protejăm, să-l îmbogățim încet-încet, să facem astfel încît sedimentele succesive aduse de marii autori sau de maeștrii mai mici, de actorii de geniu sau de confidenții discreți, modele trecătoare sau schimbările profunde și durabile să constituie un patrimoniu teatral care, departe de a fi stratificat, să reprezinte o sursă de reinnoire și de inspirație — spre aceasta s-au îndreptat predecesorii mei și pentru aceasta vom continua să ne batem noi. Într-un cuvînt, să facem astfel, încît frumosul nume de Comedia Franceză să nu mai fie sinonim cu ideea de teatru închis în sine, impenetrabil influențelor exterioare, orb, surd, ci, dimpotrivă, de deschidere, de curiozitate, de îndrăzneală, de tinerețe, de imaginație, de spontaneitate, pe scurt, **de viață**”. De aci, bogata listă a autorilor dramatici ce vor fi juați, în actuala stagiune, pe scenele celor trei săli de care dispune azi colectivul teatral: de la Shakespeare, Molière, Marivaux sau Goldoni, trecînd la Cehov, Giraudoux, Claudel, pînă la Camus, Becket, Ionesco, Arrabal. Receptivitatea față de scriitorii contemporani promotori ai unei noi umanități, redescoperirea unor opere pe care convenția și falsele tradiții le-au făcut pe nedrept uitate sînt deziderate care, la Paris, ca și oriunde, condiționează orice punte viabilă între scenă și public.

Dar nu e vorba numai de repertoriu. Ci și de punere în scenă, de concepție regizorală, de ceea ce Toja numea „prezentarea nouă a clasicilor, pentru a-i îmbogăți printr-o lectură mai actuală”. Jean-Paul Roussillon, „diavolul în sabotaj”, cum îl numește un gazetar pe unul din cei mai populari actori și regi-zori ai teatrului francez de azi, îl smulge pe Marivaux, în **Jocul dragostei și al întâmplării**, din marivaudajul prin care l-a trădat tradiția, pentru a face să vorbească crudul joc social din spatele măștilor și al travestiurilor. Jean-Laurent Cochet, referindu-se la noul său **Burghez gentilom** vorbea de o comedio-balet spectaculoasă, poate cel mai mare divertisment din creația molieriană, de „o piesă nebună, favorabila amestecului de stiluri, fără a se pierde ceva din unitate”. Libretului muzical inițial al lui Lully, regizorul îi adaugă ritmul **Suitei simfonice** a lui Richard Strauss, lucrare compusă de acesta tocmai în amintirea compozitorului francez. O reprezentație Molière, de „mare spectacol” prezintă și Maurice Béjart sub titlul **Plăcerile insulei incintătoare**. Mai mult de cît oricînd, arta scenică face apel la coregrafie, la muzică, la plastică. Un spectacol omagial — al treilea dintr-o suită — creat de Jacques Destoop sub titlul **Simul et singulis**, care e însăși deviza sub care își desfășoară activitatea Casa lui Molière, schițează într-un montaj

de extrase din piesele jucate în perioada 1680—1980, istoria sentimentală a ultimului secol din existența teatrului.

PORT cu mine o filă desprinsă dintr-un program de sală al teatrului de acum cîțiva ani. Cuprinde lista cronologică a decanilor Comediei Franceze, de la începuturi pînă în zilele noastre. În dreptul anului 1658, primul nume: Molière. Al 37-lea decan al comedienilor de pe Rue Richelieu, în anul 1954: Yonnel.

În biroul său din cadrul secretariatului literar al teatrului, Olivier Giel mă întîmpină cu amabilitate. „Dacă e vorba de actori originari din România care au cîștit scena noastră, atunci trebuie menționați De Max, Yonnel și Maria Ventura”. Deși foarte tînăr, interlocutorul meu face referenți prompte la nume ce-i par de mult familiare. Și continuă: „N-am avut, evident, bucuria de a-i vedea jucînd. Dar cine nu știe de ei? În orice caz, la biblioteca noastră sper să găsiți date documentare care să vă intereseze”. Un telefon către domnișoara Guibert și, în cîteva minute, după ce străbat curtea interioară a lui Palais Royal, mă aflu instalat la o masă de lucru cu trei mari dosare în față. Pe copertile lor, numele celor trei actori: Edouard de Max (1869—1924); Jean Yonnel (1871—1968); Maria Ventura (1888—1954). În interiorul fiecărui, zeci de pagini din carton, detașabile, pe care sînt lipite sute de extrase de presă, — anunțuri, cronici, interview-uri, actul de adeziune, semnat la intrarea în rîndul comedienilor Casel, actul de lichidare a pensiei, ferparul mortuar. E un material de-a dreptul impresionant prin amploarea și ineditul său. Răsfoindu-l, biografiile celor trei români ale căror nume au rămas înscrise cu litere de aur printre societarii Comediei Franceze, căpătă contururi nebanuite.

... IASI, — sfîrșit de secol al XIX-lea. O mare actriță, Sarah Bernard, se află în turneu cu **Fedora** de Victorien Sardou. După spectacol, un tînăr de 18 ani intră în culise, îi sărută mina și-i cere să-l angajeze în trupa sa. Ea se amuză de întîmplare. Dar după numai zece ani, tînărul care între timp, cu sprijinul lui Alexandre Dumas-fiul, urmas Conservatorul parizian, împotriva voinței părinților săi, juca la Paris, alături de ea, tot într-o piesă a lui Sardou. Era de Max. Cel care, debutînd în 1891, la Odcon, avea să stîrnească o adevărată furtună în presa vremii, după refuzul său de a renunța, în 1915, la cetățenia română. Pentru ca un an mai tîrziu, după ce servise ca ofițer interpret de limba română în armata franceză de la Salonica și debutase pe scena Comediei Franceze, în rolul lui Neron din **Britanicus**, în aceeași presă să se poată citi aprecieri de genul acesta: „Toți cunosc azi cariera sa. Cea mai frumoasă, cea mai bogată, cea mai diversă, cea mai nestăvilită, cea mai epulzantă din cîte i-a fost dat să trăiască unui comediant” („Carnet de la Semaine”). „Un actor original între toți actorii, prin inteligența sa, prin aptitudinea sa la lirism și prin forța naturii sale. El ar fi putut fi un actor român: nașterea sa îl predestina la aceasta. Ar fi putut să facă servicii într-o altă limbă, într-un alt teatru de cît în limba și în teatrul francez. Tînăr, el a făcut o alegere. A venit la noi. Și prodigiozitatea talentului său, afirmat precoce, care a împlinit o carieră considerabilă, el o dedică celor mai disprețuiți, celor mai sacrificați dintre scriitorii noștri: poeții. O voce amplă, cu unde calde, se răspîndește printre noi, pentru noi. E vocea, e gestul lui Edouard de Max” („Les hommes du jour”). Îi plăcea, în adevăr, să recite din Verlaine, Heredia sau Verhaeren, după cum savura lecturile lui Gide, Cocteau sau Oscar Wilde care, după ce l-a văzut la Londra în **Evantaiul doamnei Windermere** și-a exprimat intenția de a scrie o tragedie „cu un erou extraordinar”, în interpretarea lui. Roluri dintre cele mai dificile au găsit în el un interpret de mare clasă. La stingerea sa din viață,

Robert de Flers, Sacha Guitry și alți oameni de teatru îi aduceau vibrante omagii, ca și, doi ani mai tîrziu, în 1926, Elena Văcărescu, la dezvelirea monumentului funerar din cimitirul Montparnasse, unde își doarme somnul de veci alături de Baudelaire. „Se poate spune — nota René Clair la comemorarea din 1954 — că de Max a fost ultimul mare „monstru sacru” al tragediei, așa cum era ea interpretată altădată”.

...O MASCĂ în același timp romantică și ultramodernă — amestec aparent de businessman și de poet. Cînd îl cunoști mai bine, numai poetul rămîne. Jean Yonnel!... El păstrează în privire un nu știu ce misterios, care evocă ceva din acrul de peste Carpați, unde s-a născut. Mare inimă și artist de mare talent!... Astfel creiona, în 1931, cronicarul ziarului „La Volonté”, profilul actorului care debutase la Comedia Franceză, în rolul lui Rodrig din **Cidul**, exact la un an după dispariția lui de Max. Desigur, simplă coincidență. Dar cariera lui Yonnel atinge aceleași culmi ale gloriei ca și ale înaintașului său. Tatăl său, doctorul Schachman din București, îl trimisese la Paris ca să studieze medicina. L-a atras însă mai mult Conservatorul. La 18 ani, intra în rolul lui Hipolit alături de o Fedra în vîrstă de 71 de ani, care nu era alta decît Sarah Bernard. Primul război mondial l-a dus voluntar în șanțurile de la Verdun, unde a și fost rănit. Un prieten mai tînăr, Jacques Lorecy, nota undeva că de-a lungul îndelungatei sale activități (37 de ani fără întrerupere la Comedia Franceză), Yonnel a apărut de 3665 de ori în fața publicului, interpretînd nu mai puțin de 85 roluri, de la Oedip și Hamlet, la Cyrano, Ruy Blas, Chatterton sau Ferrante din **Regina moartă** a lui Montherland. „Aparține rasei marilor tragedieni cărora li se caută dificil succesorii” — scria în 1973 revista „Tele 7 jours”.

Cînd, în 1958, generalul de Gaulle a revenit la cîrmă țării și, conștient de valoarea televiziunii ca mijloc de comunicare directă cu masele, s-a decis să facă apel la un profesor de artă dramatică, pentru a da mai multă forță de convingere cuvîntărilor sale, el l-a ales pe Jean Yonnel. În necrologul publicat de „France Théâtre” la 27 septembrie 1968, se poate citi, printre altele: „...acest artist, a cărui dicțiune era exemplară... era, în mod paradoxal, de origine română”.

...1930. În urma unor inundații care afectează sudul Franței, Maria Ventura, societara Comediei Franceze, anunță că donează încasările sale pentru o serie de spectacole cu **Puiul de vultur** a lui Edmond Rostand, în favoarea sinistraților. Gestul artistei, care făcuse o remarcabilă creație în această piesă, este salutat cu căldură de toată presa pariziană. A sosit în capitala Franței în 1902, iar în 1905 obține două premii la Conservator. Angajată încă din 1919 a teatrului lui Molière, Maria Ventura făcea săli pline doi ani mai tîrziu, în **Fedra**. „Ea are sensul mării poeziei, frumusețea poetică și plastică, muzicalitatea versului” — scria un ziar al vremii.

După o ședere la București, unde dă o serie de spectacole cu o comedie de Georges Porto-Riche, revine la Paris pentru a-și relua rolul din drama lui Racine, pe care, de altfel, o și tradusese în românește. „Ne-a părăsit o foarte mare actriță” — conchidea un comentariu apărut a doua zi după încetarea din viață a Mariei Ventura, la 4 decembrie 1954.

DE MAX, YONNEL, VENTURA... Trei nume care, la aniversarea tricentenarului Comediei Franceze, e bine, e util să fie evocate. Jean-Louis Barault remarcă recent, în legătură cu această aniversare: „Comedia Franceză a putut să se mențină trei sute de ani pentru că ea a rămas o Societate a comedienilor”. Români de Max, Yonnel și Ventura au putut să fa-ă fală Comediei Franceze pentru că au pus cu dăruire întregul lor talent în slujba acestei Societăți.

Constantin Darie

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Director GEORGE IVĂSCU